

RATIO FORMATIONIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CAPUCCINORUM

ŻYĆ WEDŁUG FORMY EWANGELII ŚWIĘTEJ

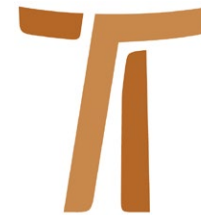

ŻYĆ WEDŁUG FORMY
EWANGELII ŚWIĘTEJ

Ratio formationis
Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum

ŻYCIE WEDŁUG FORMY EWANGELII ŚWIĘTEJ

*Ratio formationis
Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*

KRAKÓW 2021

Tytuł oryginału (*editio tipica*):
Vivere secondo la forma del santo Vangelo
Ratio formationis
Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum

Tłumaczenie:
Br. Marek Przechowski OFMCap
Br. Andrzej Włodarczyk OFMCap

Redakcja i korekta wydania:
Br. Tomasz Protasiewicz OFMCap
Br. Maciej Zinkiewicz OFMCap

Skład i projekt okładki:
Kacper Bezpalko

Rysunki na okładce oraz wewnątrz publikacji:
Br. Efreem z Kcyni OFMCap

Za zezwoleniem władzy duchownej

Wydawca:
Wydawnictwo Serafin, ul. Korzeniaka 16, 30-298 Kraków
Zakon Braci Mniejszych Kapucynów – Prowincja Krakowska

Druk:
druk-24h.com.pl

BR. ROBERTO GENUIN OFMCAP
Minister Generalny
Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów
(Prot. 00966/19)

DEKRET PROMULGACYJNY

Odpowiednio do wytycznych naszych *Konstytucji* i dokumentów Kościoła, uzyskawszy zgodę Rady Generalnej wyrażoną na posiedzeniu w dniu 27 września 2019, uwzględnivszy treść *Ordynacji Kapituł Generalnych* (por. OKG 2/7), na mocy władzy, która przysługuje mi z urzędu, niniejszym dekretem

zatwierdzam i promulguję

RATIO FORMATIONIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CAPUCCINORUM

i postanawiam, aby obowiązywała dla całego Zakonu.

Ponadto postanawiam, aby wszystkie nasze okręgi zakonne, pojedynczo lub we współpracy w ramach

swoich konferencji, wypracowały własną *Ratio formatio- nis* na podstawie nowej *Ratio formationis Ordinis*, przy- stosowując ją do szczególnych sytuacji i potrzeb tak, aby zapewnić formację początkową i permanentną zgodną ze współczesnym i ogólnym pojęciem tożsamości Zakonu w czasach, w których Pan dozwolił nam prowadzić nasze życie.

Dano w Rzymie, w siedzibie Kurii Generalnej Zakonu, dnia 8 grudnia 2019 roku, w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Patronki Zakonu.

Br. Roberto Genuin
Minister Generalny OFMCap

Br. Clayton Jaison Fernandes
Sekretarz Generalny OFMCap

PRZEDMOWA

Jezus, wpatrując się w oblicza osób i rozpoznając w nich tajemnicę zamieszkującą każde życie, wszedł na niewielkie wzgórze i usiadł. Kiedy zbliżyli się do Niego Jego uczniowie, rzekł do nich: „Błogosławieni ubodzy w du- chu... Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawie- dliwości... Błogosławieni czystego serca” (Mt 5,3-8). Błogosławieństwa, które wypływają z głębi życia Jezusa, stanowią serce *Ewangelii*, są nieustannym zaproszeniem do autentycznego przeżywania bezwarunkowego daru miłosierdzia i radości.

Także my, Bracia Mniejsi Kapucyni, słuchamy tych słów Mistrza i odczuwamy pragnienie głoszenia Do- brej Nowiny o Królestwie. Dzieląc się tym, kim jeste- śmy i co mamy, wprowadzając w życie sprawiedliwość i solidarność, pracując na rzecz pokoju i pojednania, nieustannie poszukując Boga w Jezusie – Synu, któ- ry stał się naszym Bratem, korzeniem i fundamentem naszej braterskiej wspólnoty – staramy się, aby nasze życie przekształciło się w obecność Królestwa. Dlatego też, opromienieni tym światłem, chcemy formować na- sze serce tak, aby nauczyło się kochać jak kocha serce Boga, dążąc do tych samych uczuć, które były w Jezusie (por. Flp 2,5). Chcemy się formować, aby stać się Jego uczniami.

Św. Franciszek, zakochany w słowie i w życiu Jezusa, w ubóstwie odkrył drogę do osiągnięcia tego, co najistotniejsze i nam ją przekazał: „Wystarczy, że wiem, iż Chrystus był ubogi i ukrzyżowany” (2 Cel 105). *Ewangelia* wystarcza. *Reguła, Konstytucje, Ratio formationis* lub jakikolwiek inny dokument Kościoła czy Zakonu, są tylko narzędziami mającymi swą wartość o tyle, o ile pomagają nam w głębszym i lepszym życiu według *Ewangelii* świętej, naszego *sposobu życia*.

W odpowiedzi na zachętę Soboru Watykańskiego II do ponownego odkrycia własnych korzeni, życie konsekrowane podjęło pogłębianą refleksję nad własną istotą tak, aby móc budować i przekazywać, z twórczą wiernością, swoją charyzmatyczną tożsamość. Kilkanaście lat później, w 1996 roku, odbył się Synod na temat życia konsekrowanego. Jan Paweł II, w swojej adhortacji (*Vita consecrata*), w bardzo piękny sposób opisuje podstawy życia konsekrowanego: *Confessio Trinitatis; Signum fraternitatis; Servitium caritatis*.

W 1981 roku nasz Zakon zorganizował Radę Plenarną poświęconą refleksji na temat naszej formacji (IV RPZ, Rzym 1981). Dokument będący jej owocem, w pewnym sensie przejął rolę *Ratio formationis*, której do dzisiaj nie mieliśmy, stając się obowiązkowym punktem odniesienia dla programów formacyjnych w większości

okręgów zakonnych. Bez wątplenia pozostaje on nadal dokumentem ważnym, zawierającym intuicje i sugestie, które do dzisiaj nie zostały jeszcze do końca wprowadzone w życie. Upłynęło jednak prawie 40 lat i w świecie, w Kościele oraz w Zakonie, bardzo wiele się zmieniło: obecne wyzwania domagają się więc nowej refleksji i nowych odpowiedzi.

Objęcie Stolicy Piotrowej przez papieża Franciszka, jezuickiego zakonnika z franciszkańskim duchem, przyniosło nowe impulsy dla żywotności i znaczenia życia konsekrowanego, któremu Papież powierza zadanie *rozbudzenia świata*. Ojciec Święty Franciszek poświęcił rok 2015 celebracji i refleksji nad życiem konsekrowanym w łonie Kościoła powszechnego: wdzięczna pamięć o *przeszłości* zaprasza nas do przeżywania *teraźniejszości* z pasją i skłania nas do uważnego wsłuchiwania się i ewangelicznego rozeznawania tego, co Duch Święty ukazuje nam na *przyszłość*. W ramach swojego planu odnowy struktur kościelnych, Papież wydał aktualizujące dokumenty zawierające pewne wytyczne dla formacji w zakonach i kongregacjach zakonnych: dokument *Ratio formationis fundamentalis. Dar powołania kapłańskiego* (2016), który uaktualnia dokument *Pastores dabo vobis* (1992); natomiast *Veritatis gaudium* (2017) czyni to samo w odniesieniu do *Sapientia christiana* (1979).

Nasz Zakon zawsze zachowywał ducha reformy i odnowy. W latach 2006-2012 wszyscy bracia zaangażowani zostali w refleksję, rewizję i aktualizację *Konstytucji*. Minister Generalny, w imieniu Kapituły Generalnej z 2012 r., przedstawił je Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego, która je zatwierdziła dekretem z 4 października 2013 r. W tym samym roku, w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia, *Konstytucje* zostały promulgowane. Obecna *Ratio formationis*, w duchu odnowy, staje się pierwszym wcieleniem w życie odnowionych *Konstytucji* w dziedzinie formacji, mając na celu umocnienie charyzmatycznej jedności w różnorodności kulturowej.

W ciągu ostatnich dwunastu lat *Generalny Sekretariat Formacji* i *Międzynarodowa Rada Formacji* przyjęły jako priorytet wypracowanie tekstu *Ratio formationis* posługując się, na różnych etapach, metodologią braterskiego współuczestnictwa: *czas refleksji*, zwłaszcza w domach formacyjnych Zakonu; *czas refleksji i dzielenia się* na spotkaniach kontynentalnych w Gwatemali, Addis Abeba, Bangkoku i Pradze; *czas braterskiego rozeznawania* podczas Kapituły Generalnej z 2018 r. oraz na spotkaniach Ministra Generalnego i jego Rady.

Tekst obecnej *Ratio formationis* jest bardziej charyzmatyczny niż prawny, posiada charakter wybitnie franciszkański oraz jest przeznaczony i opracowany dla Braci

Mniejszych Kapucynów, z jasnym podkreśleniem najbardziej istotnych treści naszego charyzmatu. Z tego powodu mamy tam ciągle odniesienia do św. Franciszka jako wzoru w naśladowaniu Chrystusa, do *Źródeł Franciszkańskich*, do dokumentów Zakonu i Magisterium, poprzez odwoływanie się do listów ostatnich ministrów generalnych Zakonu. Z głębi serca dziękujemy br. Mauro Jöhri za zaproponowanie, promowanie i towarzyszenie temu projektowi.

Przedstawione tutaj wytyczne i zasady winny być przystosowane do wrażliwości różnych kontekstów kulturowych poszczególnych okręgów poprzez *Ratio formationis localis*, która także powinna być rezultatem refleksji, współuczestnictwa i modlitwy zainteresowanych braci.

Zakon, zachęcony przez Ministra Generalnego br. Roberto Genuina, traktuje misję jako jeden ze swoich priorytetów: głoszenie *Ewangelii* mocą naszego charyzmatu. *Ratio*, jesteśmy tego pewni, stanie się nowym impulsem; wprowadzi dynamizm i zaangażuje braci, pomagając nam w daniu osobistej, braterskiej i autentycznie ewangelicznej odpowiedzi na wyzwania stawiane nam przez współczesny świat.

Br. Charles Alphonse

Br. Jaime Rey

Generalny Sekretariat Formacji OFMCap

SKRÓTY

1. *Pismo Święte*

Cytaty z *Pisma Świętego*:

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych. Biblia Tysiąclecia, wydanie piąte na nowo opracowane i poprawione, Poznań 2014
[skrótów Ksiąg biblijnych przyjęto za tym wydaniem]

1 J	<i>1 List św. Jana</i>
1 Krl	<i>1 Księga Królewska</i>
1 P	<i>1 List św. Piotra</i>
1 Tm	<i>1 List do Tymoteusza</i>
Ap	<i>Apokalipsa św. Jana</i>
Dz	<i>Dzieje Apostolskie</i>
Ef	<i>List do Efezjan</i>
Flp	<i>List do Filipian</i>
Ga	<i>List do Galatów</i>
Hi	<i>Księga Hioba</i>
J	<i>Ewangelia wg św. Jana</i>
Łk	<i>Ewangelia wg św. Łukasza</i>
Mk	<i>Ewangelia wg św. Marka</i>

Mt	<i>Ewangelia wg św. Mateusza</i>
Rdz	<i>Księga Rodzaju</i>
Wj	<i>Księga Wyjścia</i>

2. Dokumenty Soboru Watykańskiego II

GS	<i>Gaudium et spes</i>
LG	<i>Lumen gentium</i>
PC	<i>Perfectae caritatis</i>
SC	<i>Sacrosanctum concilium</i>

3. Dokumenty Magisterium

AL	<i>Amoris laetitia</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA FRANCISZKA (19 marca 2016)
BoniDisp.	KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, <i>Ekonomia w służbie misji. „Boni dispensatores multiformis gratiae Dei”</i> . Wskazania (6 stycznia 2018)
ChrisV	<i>Christus vivit</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA FRANCISZKA (25 marca 2019)

CCh	KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, <i>Życie braterskie we wspólnotocie. „Congregavit nos in unum Christi amor”</i> (2 lutego 1994)
CVer.	<i>Caritas in veritate</i> . Encyklika PAPIEŻA BENEDYKTA XVI (29 czerwca 2009)
DC	<i>Deus caritas est</i> . Encyklika PAPIEŻA BENEDYKTA XVI (25 grudnia 2005)
EG	<i>Evangelii gaudium</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA FRANCISZKA (24 listopada 2013)
EN	<i>Evangelii nuntiandi</i> . Adhortacja apostolska PAPIEŻA PAWŁA VI (8 grudnia 1975)
GEx.	<i>Gaudete et exsultate</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA FRANCISZKA <i>o powołaniu do świętości w świecie współczesnym</i> (19 marca 2018)
ItinForm.	KOMISJA SPE, <i>Prowadź nas w Twojej sprawiedliwości. Itinerarium formacyjne dla profetycznego życia zakonnego</i> , Bolonia 2010
KPK	<i>Kodeks Prawa Kanonicznego</i>

KPKKW	<i>Kodeks Prawa Kanonicznego Kościołów Wschodnich</i>
LS	<i>Laudato Si'</i> . Encyklika PAPIEŻA FRANCISZKA <i>poświęcona trosce o wspólny dom</i> (24 maja 2015)
MłodeWino	KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, „ <i>Młode wino, nowe bukłaki</i> ”. <i>Życie konsekrowane od Soboru Watykańskiego II i wyzwania nadal otwarte. Ukierunkowania</i> (3 stycznia 2017)
NMI	<i>Novo millennio ineunte</i> . List apostolski PAPIEŻA JANA PAWŁA II (16 stycznia 2001)
PdV	<i>Pastores dabo vobis</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA JANA PAWŁA II (25 marca 1992)
PI	KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, „ <i>Potissimum institutioni</i> ”. <i>Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych</i> (2 lutego 1990)
RFund.	KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, <i>Dar powołania do kapłaństwa</i> . „ <i>Ratio</i>

	<i>fundamentalis institutionis sacerdotalis</i> ” (8 grudnia 2016)
RM	<i>Redemptoris missio</i> . Encyklika PAPIEŻA JANA PAWŁA II <i>o stałej aktualności posłania misyjnego</i> (7 grudnia 1990)
RNC	KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO, Instrukcja <i>Rozpocząć na nowo od Chrystusa: Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu</i> (19 maja 2002)
VC	<i>Vita consecrata</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA JANA PAWŁA II (25 marca 1996)
VD	<i>Verbum Domini</i> . Posynodalna adhortacja apostolska PAPIEŻA BENEDYKTA XVI (30 września 2010)
VG	<i>Veritatis gaudium</i> . Konstytucja apostolska PAPIEŻA FRANCISZKA <i>o uniwersytetach i wydziałach kościelnych</i> (27 grudnia 2017)

4. Źródła Franciszkańskie

Cytaty ze Źródeł Franciszkańskich:
Źródła Franciszkańskie. Pisma świętego Franciszka.

*Źródła biograficzne świętego Franciszka.
Pisma świętej Klary i źródła biograficzne.
Teksty ustalające normy dla Braci i Sióstr od pokuty,*
R. Prejs-Z. Kijas (red.), Kraków 2005
[skrót *Pism i Źródeł biograficznych*
przyjęto za tym wydaniem.
Wyjątek stanowią skrót odnośzące się do
Reguły niezatwierdzonej, Reguły zatwierdzonej
oraz *Testamentu św. Franciszka*]

4.1. „Pisma św. Franciszka”

2 Lw	<i>List do wiernych</i> (redakcja druga)
KLUw	<i>Kartka dla br. Leona – Uwielbienie Boga Najwyższego</i>
LA	<i>List do św. Antoniego</i>
LL	<i>List do brata Leona</i>
LM	<i>List do ministra</i>
LRz	<i>List do rządców narodów</i>
LZ	<i>List do całego Zakonu</i> (z modlitwą <i>Wszchemogący...</i>)
MP	<i>Modlitwy pochwalne odmawiane przy wszystkich godzinach</i>
MpK	<i>Modlitwa odmówiona przed krucyfiksem</i>

Np	<i>Napomnienia</i>
Of	<i>Oficjum o Męce Pańskiej</i>
Pcn	<i>Pozdrowienie cnót</i>
PSł	<i>Pieśń słoneczna albo pochwała stworzeń</i>
Pust	<i>Reguła dla pustelni</i>
Rad	<i>Prawdziwa i doskonała radość</i>
Rb	<i>Reguła zatwierdzona (Regula bullata)</i>
Rnb	<i>Reguła niezatwierdzona (Regula non bullata)</i>
Test.	<i>Testament św. Franciszka</i>
TS	<i>Testament Sieneński</i>
Z	<i>Zachęta do uwielbienia Boga</i>

4.2. „Źródła biograficzne św. Franciszka”

1 B	<i>Życiorys większy św. Franciszka, św. Bona- wentura</i>
1 Cel	<i>Życiorys pierwszy św. Franciszka, To- masz z Celano</i>
2 Cel	<i>Życiorys drugi św. Franciszka, Tomasz z Celano</i>
2 Zw	<i>Zwierciadło doskonałości</i> (redakcja większa)

3 T	<i>Relacja Trzech Towarzyszy</i>
AP	<i>Anonim z Perugii. O początku albo założeniu Zakonu...</i>
JL	<i>Legenda o św. Franciszku, Julian ze Spiry</i>
Sc	<i>Sacrum commercium czyli Święte Przymierze</i>
ZA	<i>Zbiór asycki. Wydarzenia z życia św. Franciszka</i>

4.3. „Pisma św. Klary i źródła biograficzne”

2 L	<i>Drugi List św. Klary do Agnieszki Praskiej</i>
3 L	<i>Trzeci List św. Klary do Agnieszki Praskiej</i>
4 L	<i>Czwarty List św. Klary do Agnieszki Praskiej</i>
RKl	<i>Reguła św. Klary</i>
TKl	<i>Testament św. Klary</i>

5. Myśliciele franciszkańscy

5.1. Św. Bonawentura

Brev.	<i>Breviloquium</i>
Itin.	<i>Itinerarium mentis in Deum</i>

SL	<i>Soliloquium</i>
VM	<i>Vitis mystica</i>

5.2. Bł. Jan Duns Szkot

Ord.	<i>Ordinatio (Quaestiones Oxonienses in Libros Sententiarum)</i>
------	--

6. Dokumenty Zakonu i dla Zakonu

CorriveauPŚ	J. CORRIVEAU, <i>Posłałem was na cały świat, abyście dawali świadectwo słowem i czynem</i> , List okólny n. 9 (3 lutego 1996)
CorriveauWB	J. CORRIVEAU, <i>Wspólnota braterska</i> , List okólny n. 11 (2 lutego 1997)
CorriveauŻU	J. CORRIVEAU, <i>Życ ubóstwem we wspólnocie braterskiej. Refleksja na temat szóstej Rady Plenarnej Zakonu</i> , List okólny n. 13 (31 maja 1998)
JöhriDBZ	M. JÖHRI, <i>Nieodzowny dar braci zakonnych dla naszej wspólnoty</i> , List okólny (5 kwietnia 2015)
JöhriFPM	M. JÖHRI, <i>Św. Franciszek z Asyżu: człowiek przemieniony w modlitwę</i> , List okólny (4 października 2016)

JöhriMSZ	M. JÖHRI, <i>Misje w sercu Zakonu</i> , List okólny (29 listopada 2009)
JöhriRPC	M. JÖHRI, <i>Rozpalmy płomień naszego charyzmatu!</i> , List okólny (8 grudnia 2008)
JöhriTPK	M. JÖHRI, <i>Tożsamość i przynależność kapucyńska</i> , List okólny (4 października 2014)
Konst.	<i>Konstytucje Braci Mniejszych Kapucynów</i>
OKG	<i>Ordynacje Kapituł Generalnych</i>
Ponow2004	<i>Formacja do życia franciszkańsko-kapucyńskiego. Ponowicjat</i> . Dokument końcowy międzynarodowego kongresu na temat ponowicjatu, Asyż 5-25 września 2004, w: <i>Analecta OFMCap</i> , 120 (2004) 1015-1026

7. Rady Plenarne Zakonu

III RPZ	<i>Życie i działalność misyjna</i> (Mattli 1978)
IV RPZ	<i>Formacja do naszego życia</i> (Rzym 1981)
V RPZ	<i>Nasza profetyczna obecność w świecie</i> (Garibaldi 1986)

VI RPZ	<i>Życie w ubóstwie we wspólnocie braterskiej</i> (Asyż 1998)
VII RPZ	<i>Nasze braterskie życie w małości</i> (Asyż 2004)
VIII RPZ	<i>Łaska pracy</i> (Rzym 2016)

PREZENTACJA

I gdy Pan zlecił mi troskę o braci, nikt mi nie wskazywał, co mam czynić, lecz sam Najwyższy objawił mi, że powinienem żyć według „Ewangelii” świętej. I ja kazałem to spisać w niewielu prostych słowach, i Ojciec św. potwierdził mi. A ci, którzy przychodzili przyjmując ten sposób życia, rozdawali ubogim wszystko, co mogli posiadać (por. Tb 1,3); i zadowalali się jedną tuniką połataną od spodu i z wierzchu, sznurem i spodniami. I nie chcieliśmy mieć więcej (Test. 14-17).

Jezus w sercu, Jezus na ustach, Jezus w uszach, Jezus w oczach, Jezus na rękach (por. 1 Cel 115). Posiadać te same uczucia co Jezus, w stylu św. Franciszka, to ostateczne i podstawowe kryterium całego naszego zamysłu formacyjnego. Formacja polega na upodobnieniu się do formy życia *Ewangelii* świętej, autentycznej drogi do świętości.

1. CEL

Ratio formationis generalis ma na celu ugruntowanie w braciach, na przestrzeni całego procesu formacyjnego, naszej specyficznej tożsamości charyzmatycznej, to znaczy, podzielanych i przyjmowanych przez wszystkich wartości, które z kolei wcielane są w różnych kontekstach kulturowych. W *Ratio formationis generalis* prezentuje się tylko zasady ogólne. Obowiązkiem każdego okręgu zakonnego jest wypracowanie własnej *Ratio formationis localis* w świetle poniższych zasad ogólnych.

2. STRUKTURA

Tekst dzieli się na trzy rozdziały i trzy załączniki. Pierwszy rozdział stanowi próbę „splenia” historii Franciszka z naszą własną historią na tle życia Jezusa, które oświetla oraz **charyzmatycznie inspiruje** teraźniejszość i przyszłość naszej formacji.

Drugi rozdział przedstawia pięć konstytutywnych wymiarów całej *Ratio formationis generalis* z eklezjalnego punktu widzenia. Każdy proces formacyjny winien **zawrzeć**, w sposób zrównoważony, pięć wymiarów naszego życia: charyzmatyczny, ludzki, duchowy, intelektualny i misyjno-duszpasterski. Powyższe wymiary, z odniesieniem do podstawowych zasad franciszkańskiej antropologii oraz własnych kulturowych i charyzmatycznych wartości, pozwalają nam na odkrycie specyfiki naszego powołania i naszej formy życia.

Trzeci rozdział, w formie progresywnej i inicjacyjnej, wprowadza te konstytutywne wymiary w poszczególne etapy formacji. Przedstawiona zostaje więc **natura** każdego kolejnego etapu; **cele**, jakie należy osiągnąć – naznaczone mocnym akcentem chrystologicznym; **wymiary** – ze specjalnym podkreśleniem *charakterystycznych cech* franciszkańskich; odpowiedni **czas trwania** i **kryteria** rozeznania. Ponadto, włączone zostają tematy dziś szczególnie ważne: **praca**, odpowiednio do myśli wyrażonych przez Zakon na VIII RPZ; **ekonomia**, gdzie podkreślona zostaje konieczność zdobycia kompetencji umożliwiających braterskie i przejrzyste zarządzanie pieniędzmi; **sprawiedliwość**, **pokój** i **ekologia**, idąc po linii zaleceń papieża Franciszka zawartych w encyklice *Laudato Si'*, a także zgodnie ze wskazaniami niedawno opublikowanego przez nasz Zakon podręcznika w tej materii;

nowe technologie informacji i komunikacji, związane z większością zmian antropologicznych zachodzących we współczesnym świecie.

Ratio formationis generalis uzupełniają trzy załączniki, które w sposób monograficzny podejmują kwestie kultury, studium oraz ludzkiej dojrzałości, zwłaszcza uczuciowej i seksualnej.

3. STYL

Rozdział I przedstawia postać św. Franciszka, posługując się językiem *poezji*, aby poprzez swój uniwersalny i symboliczny charakter mógł inspirować naszą formę życia w różnych kulturach. Rozdział II natomiast, zgodnie ze swoją treścią bardziej pedagogiczną, posługuje się językiem o charakterze *zachęty*, pozostawiając użycie języka *normatywnego* i *proaktywnego* rozdziałowi III i załącznikom.

Jedna jedyna *Ratio formationis* dla całego Zakonu nie może nadużywać języka normatywnego; dlatego celowo, wychodząc od tekstu narracyjnie wstrzemięźliwego i wystarczająco skondensowanego, utrzymuje się pewne napięcie pomiędzy normą, zachętą, propozycją i pragnieniem tak, aby uszanować naturalne napięcie istniejące pomiędzy propozycjami ogólnymi jakiegokolwiek

Ratio i konkretnymi propozycjami *lokalnego projektu formacyjnego*.

4. METODOLOGIA

Sformułowaniem, które najlepiej wyraża zamiar posłużenia się metodologią dynamiczną i partycypacyjną, jest *tekst w drodze*. Posługując się różnorodnymi kanałami, zebraliśmy propozycje, sugestie i intuicje wszystkich braci. Mamy więc tutaj do czynienia z tekstem kolektywnym i otwartym.

Przedstawiamy tekst, który wskaże kierunki i pomoże w odkrywaniu wrażliwości i aktualnych tendencji w zakresie formacji, podając sposoby na to, jak stać się znaczącymi i autentycznymi w dzisiejszym świecie.

5. KLUCZE DO ODCZYTANIA TEKSTU

Klucz trynitarno-chrystologiczny: protagonistą jest Jezus, Syn Boży. **Naśladowanie** stanowi tło, w którego świetle interpretuje się życie św. Franciszka i buduje się naszą *tożsamość*.

Klucz antropologiczny: franciszkańska antropologia ma charakter dynamiczny i pozytywny; w niej doświadczenie **relacyjne** staje się podstawową kategorią interpretacyjną.

Klucz franciszkański: kategoria relacyjności czyni ze **wspólnoty braterskiej** środowisko odpowiednie dla wzrostu i integracji naszej tożsamości i naszego charyzmatu. Wychodząc od wolności i odpowiedzialności, osobiste i wspólnotowe życie ma być rozwijane na sposób autentyczny.

Klucz kapucyński: **nawrócenie** i **skromność** najlepiej określają kapucyńską interpretację rzeczywistości, gdzie prostota staje się drogą poszukiwania tego, co najistotniejsze. Do naszego charyzmatu należy także kategoria **reformy**, rozumianej jako egzystencjalna konieczność ciągłej aktualizacji i odnowy.

ROZDZIAŁ I

FRANCISZEK, NASZ BRAT

Pan dał bratu Franciszkowi rozpocząć życie pokuty przez wprowadzenie go pomiędzy trędowatych. On zaś okazywał im miłosierdzie, a po usłyszeniu głosu z Krzyża świętego Damiana, podjął życie ewangeliczne, aby wstępować w ślady Chrystusa z żarliwym pragnieniem upodobnienia się do Niego we wszystkim. W ten sposób prawdziwa miłość Chrystusa przemieniła kochającego na obraz Ukochanego (Konst. 3,1).

1. Tylko żyjąc, można nauczyć się życia. Doświadczenia i spotkania jakie przeżywamy na drodze naszego życia, stanowią dynamiczny proces formujący naszą własną tożsamość. Uformowanie siebie samego to pasjonujące wyzwanie, niepozbawione trudności. Niemniej jednak, jako chrześcijanie mamy nasz wzór: Jezusa, Syna Bożego, który przemierzając ścieżki naszego istnienia, staje się naszym bratem, objawiając nam w ten sposób ostateczny cel: bycie braćmi, aby spotkać się jako dzieci tego samego Ojca. Wspólnota braterska jest drogą. Franciszek zafascynował się człowieczeństwem i pokorą Najwyższego Boga, który w Jezusie staje się ubogim i ukrzyżowanym (por. LZ 28; Np 1,16; 1 Cel 84,115; 2 Cel 211; 3 T 2; 1 B 9,2). Dlatego *Ewangelię* uczynił naszą *formą życia* (por. Test. 14-15): bycie braćmi, aby stać się w pełni ludźmi i, jak Jezus, świadczyć o tym autentycznością naszego życia prowadzonego we wspólnocie braterskiej.

I. CISZA

*Najwyższy, chwalebny Boże,
rozjaśnij ciemności mego serca
i daj mi Panie, prawdziwą wiarę,
niezachwianą nadzieję i doskonałą miłość,
zrozumienie i poznanie,
abym wypełniał Twoje święte
i prawdziwe posłannictwo. Amen (MpK).*

2. Błogosławieni, którzy słuchają ciszy: ich oczy napęłniają się światłem, a ich kroki zmierzają ku głębi serca. Kto pozwala się dotknąć ciszy, wchodzi w głębszą relację ze światem, otwiera się na pokój i żyje w sposób bardziej autentyczny (por. 1 Cel 6,10,71,91; 1 B 5,6; ZA 56; 2 Zw 55). W ciszy wyczuwa się obecność Misterium (por. Wj 3,1-15) i uczy się tego, że aby można było się z Nim spotkać, trzeba się nawrócić i szukać prawdy o samym sobie (por. Rdz 12,1), troszcząc się o wewnętrzną przestrzeń, która przekracza granice tego, co powierzchowne i pozwala na nawiązanie owocnej relacji z innymi: w nich odkrywamy także to, kim jesteśmy my sami. Cisza jest źródłem pragnienia, dialogu, piękna, a kiedy staje się kontemplacją, jest okazją do przyjęcia szepczącego głosu Boga (por. 1 Krl 19,3-15)¹.

¹ Por. BERNARDINO DE LAREDO, *Salita del monte Sion*; FRANCISCO DE OSUNA, *Abbecedario spirituale*, Trzecia część, w: *Mistici*

I.1. Sens

3. Bóg, miłując, stwarza człowieka i zaprasza go do życia, obdarowuje go wolnością, dając mu w ten sposób zdolność do budowania siebie (por. Rnb 23,1). Ta logika stworzenia uczy nas, że życie polega na przyjmowaniu odpowiedzialności za rozwój, za nadawanie formy własnemu istnieniu, starając się odkrywać własne powołanie: tego, czego świat od nas oczekuje, daru, który Stwórca nam przekazuje. Życie jest darem, który domaga się naszej odpowiedzialności.

4. Sercem *Ewangelii* jest forma życia Jezusa, który postanowił nie przeżyć go dla własnego dobra, ale żyjąc dla innych (por. 2 L 19-20; Flp 2,6-11)². Odkrywamy w niej, że życie polega na sztuce spotkania. Jezus, otwierając się na Boga i czyniąc z siebie samego otwartą bramę na spotkanie z innymi, uczy nas chrześcijańskiego paradoksu: „Ten, kto kocha swoje życie, traci je, a kto nienawidzi swego życia na tym świecie, zachowa je na życie wieczne” (J 12,25).

francescani, Tom. IV, Źródła i badania, Wydawnictwo EFR, Pa-dwa 2010, 115-339; 498-620.2

² Por. H. SCHÜRMAN, *Regno di Dio e destino di Gesù. La morte assolutamente propria di Gesù alla luce del suo annuncio della Basilea*, Jaca Book, Mediolan 1996.

5. Któż nie chciałby być wspaniałym rycerzem? W swojej młodości Franciszek nie marzy o niczym innym: być największym, najpotężniejszym, najbardziej podziwianym. Wydaje mu się, że posiada wszystkie odpowiedzi, aż do czasu, kiedy znajdzie się w samym środku wojny i doświadczy cierpienia i cienia śmierci. Marzenia zamieniają się w koszmary. Dostaje się do niewoli podczas bitwy pod Collestrada i w więzieniu w Perugii odkrywa, że świat nie jest taki, jak myślał. Po doświadczeniu niewoli następuje choroba, kryzys i zagubienie sensu: przed oczyma stają mu jedynie konflikty i nieprzyjaciele, fragmenty świata, który się rozpadł. Czuje się zagubiony (por. 1 Cel 3; 3 T 4; 2 Cel 4).

6. Kiedy rzeczy tracą swoje znaczenie, życie napęłnia się lękami, które nas opanowują i stają na przeszkodzie w poznaniu siebie. Wówczas rodzą się uczucia, których nie znaliśmy i które kładą się cieniem na naszym rozwoju: rozpaczliwe dążenie do władzy, niepohamowane pragnienie rywalizacji, pokusa wykluczenia. Utrata znaczenia staje się samotnością, a samotność przekształcona w egoizm, nie pozwala nam widzieć tego, kim jesteśmy (por. 2 Lw 63-71). Niemniej jednak, w głębi ludzkiego serca zawsze tętni pragnienie Boga³.

³ Por. A. GESCHÉ, *Dio per pensare. Il senso*, Wydawnictwo Świętego Pawła, Rzym 2005.

I.2. Poszukiwanie

7. Człowiek odkrywa to kim jest, kiedy wyrusza w drogę (por. Rdz 12,1). Pielgrzymowanie (ruch na zewnątrz i wewnątrz, kontakt z innymi osobami, kulturami oraz innymi ideami) należy do najgłębszych aspektów człowieczeństwa. To właśnie ta postawa sprawia, że stajemy się ostrożni wobec konformizmu i kompromisów, przed którymi Bóg nas chroni, uwodząc nas darem wciąż nowego i coraz bardziej otwartego życia (por. Rb 6,1-3).

8. Naśladowanie Jezusa oznacza życie tak jak żył On: głosząc, nieustannie będąc w drodze, Królestwo Boże. Model życia pielgrzyma zakorzenia nas w tym, co podstawowe (por. Rb 6,2). Nasza franciszkańska tradycja zaprasza nas do naśladowania Chrystusa ubogiego i nagięgo, pozwalając nam na odkrycie, że ubóstwo wyzwala od tego, co zbyteczne, a Jego nagość wprowadza nas w misterium prawdy: *Nudus nudum Christum sequi* (por. 1 B 2,4; Konst. 60,5).

9. Życie Franciszka wypełnione jest pytaniami: dlaczego ludzie zabijają jedni drugich? Dlaczego ubóstwo i wykluczenie? Dlaczego cierpienie? W drodze do Apulii, próbując zostać rycerzem, budzi go pewien sen: „Kto może postąpić z tobą lepiej, Pan czy sługa?” (3 T 6). Franciszek pojmuje, że kto ucieka od samego siebie, nigdy siebie nie

spotka. Musi porzucić swą zbroję, zejść z konia i swojej pychy, uchodzić za tchórza i nieudacznika, i rozpocząć od nowa. Zrozumienie tego snu zajmie mu całe życie (por. 2 Cel 6; AP 6).

10. Życie oznacza nieustannie poszukiwać drogi. Horyzont pozostaje otwarty, by nam przypominać, że znaczenie życia odkrywa się krok po kroku, że droga pełna jest śladów, które objawiają tylko część tajemnicy. Naszym zadaniem jest poszukiwanie z pasją i kroczenie z ufnością.

1.3. Misterium

11. Misterium, to jeszcze nieodkryta część rzeczywistości. Poza tym, co się widzi, istnieje dużo więcej. Człowiek poniósł porażkę, próbując zredukować istnienie do władzy własnego rozumu. Podobnie wiara nie jest pozbawiona niebezpieczeństwa tworzenia bałwochwalczych obrazów bóstwa na miarę naszych potrzeb⁴.

12. Aby nie ulec tej pokusie, należy skonfrontować nasze doświadczenie z tym, jakie Jezus miał w stosunku do Ojca. I to właśnie dostrzegamy w *Ewangeli*: kiedy Jezus spotyka innych, kiedy głosi i kiedy usuwa się

⁴ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika o relacjach między wiarą a rozumem. „*Fides et Ratio*”, Watykan 1998.

na górę, aby się modlić, otoczony jest Tajemnicą Ojca (por. Łk 9,28-36) i objawia Jego bezwarunkową i darmową, zawsze otwartą miłość.

13. Nie bez cierpienia Franciszek musi porzucić swoje własne dawne wyobrażenia o Bogu, który uzbraja walecznych rycerzy, usprawiedliwia władzę nielicznych, unicestwia tego, kto myśli inaczej, podsyca nienawiść do nieprzyjaciół. Dopiero wtedy doświadcza ciemności nocy, samotności i nieobecności Boga. W ciszy i kontemplacji stworzenia (por. Rdz 1,24-31), Franciszek zaczyna odczuwać obecność Stwórcy (por. 2 Cel 7; 3 T 6).

1.4. Piękno

14. Istota ludzka wykazuje naturalną skłonność do tego, co piękne, ponieważ spotkanie z pięknem pomaga w przezwyciężaniu doświadczenia fragmentacji. Piękno świata otwiera nas na współzależność, która czyni nas braćmi. Dlatego nie chodzi o coś powierzchownego: kontakt z autentycznym pięknem pozwala nam na poznanie tego, kim jesteśmy i co czynimy w życiu (por. Itin. 2,8).

15. Jeśli dobrze się przyjrzymy, zorientujemy się, jak *Ewangelia* mówi nam o relacji Jezusa ze stworzeniami: odnajduje On w nich miejsce kontemplacji Boga. Odkrycie piękna świata – harmonii istnień, ich absolutnej

zależności od Boga – pomaga Jezusowi na budowanie świata braterskiego, bliskiego temu wszystkiemu, co istnieje. Sposób życia Jezusa jest najpełniejszym pięknem: Jego autentyczność, Jego wewnętrzna wolność, Jego zawsze otwarte dłonie, Jego oczy pełne miłosierdzia i czułości. Jego życie jest najpiękniejszym, jakie tylko może być.

16. Franciszek słucha *Ewangelii* (por. 1 Cel 22; 3 T 25.29; AP 11) i z nią czyta Stworzenie, księgę życia (por. 1 Cel 80-82; 2 Cel 165; 1 B 8,6; Brev. 1,2), w której odkrywa pragnienie Boga wejścia w relację ze wszystkimi stworzeniami. W każdym z nich kontempluje różnorodne sposoby, w jakich Bóg staje się obecny i, wraz z nimi, staje się płomiennym świadkiem Boga Stworzyciela, do którego zwraca się, wołając: „Ty jesteś pięknością” (KLUw 4,5)⁵.

⁵ POR. L. DE ROSA, *Dalla teologia della creazione all'antropologia della bellezza. Il linguaggio simbolico chiave interpretativa del pensiero di San Bonaventura da Bagnoregio*, Cittadella, Asyż 2011.

II. SPOTKANIE

*Aby nie było takiego brata na świecie,
który, gdyby zgrzeszył najciężej,
a potem stanął przed tobą,
żeby odszedł bez twego miłosierdzia,
jeśli szukał miłosierdzia (LM 9).*

17. Żaden człowiek nie jest samotną wyspą. Bóg stworzył nas jako jedynych i niepowtarzalnych (por. Rdz 2,18.20), lecz nie samowystarczalnych. Indywidualizm (pokusa zredukowania rzeczywistości do własnej wizji) niszczy zdolność wchodzenia w relacje i, zamieniając innych w przedmiot samoafirmacji i dominacji, staje na przeszkodzie autentycznej realizacji ludzkiej osoby. Współzależność domaga się uznania inności drugiej osoby i przyjęcia jej jako daru i bogactwa. Bez wolnych i otwartych relacji, życiu brakuje znaczenia, ponieważ to w odkryciu „inności” buduje się własną tożsamość. Spotkania są najważniejszymi doświadczeniami w życiu Franciszka. Nic nie zdarza się przez przypadek, ale wszystko wydarza się w konkretnych czasach i miejscach: Franciszek, kiedy poszukuje własnej drogi, wyprowadzony zostaje na peryferie Asyża (por. Test. 2); poza murami miasta, w małej pustelni św. Damiana, lepiej może usłyszeć Słowo, a także spotkać się z trędowatymi i pójść za ubogim i nagim Chrystusem (por. 3 T 1-35).

II.1. Słowo

18. W *Ewangelii* Franciszek odkrywa własny *sposób życia*. Nie wymyśla niczego, ale odkrywa, że chodzi o życie takie, jakie prowadził Jezus: „Sam Najwyższy objawił mi, że powinienem żyć według *Ewangelii świętej*” (Test. 14). Jezus, jako wędrowny kaznodzieja, zwiastuje Dobrą Nowinę o Królestwie: darmową miłość Boga, która nie wyklucza nikogo. Dokładnie, *Ewangelia* – księga opisująca spotkania Jezusa, w większości z ubogimi, chorymi, wykluczonymi – proponuje nam jako centrum życia zdolność do spotkania. Błogosławieństwa (por. Mt 5,2-3) i zaproszenie do miłosierdzia (por. Mt 25,31-46) dobrze streszczają to, na czym polega spotkanie ze światem, do którego wzywa nas Jezus (por. Mt 9,10-13).

19. Franciszkowi wystarcza *Ewangelia*, żyje w Pismach i z Pism, mieszka w nich jak w swoim domu (por. 2 Cel 104; 1 B 11,1): to stanowi żywotny punkt odniesienia i rozeznania dla tych, którzy idą za Jezusem. On staje się obecny pośród nas zawsze wtedy, kiedy wspominamy Jego słowo i staramy się oświetlić nasze życie. Sam Franciszek, zakochany w słowach Jezusa, przestrzega swoich braci przed pokusą oblekania *nagiego i prostego* życia Mistrza (por. 1 Cel 6) i zaprasza nas do życia ewangelicznego i *bez wyjaśnień* (por. Test. 38-39).

20. Franciszek nie jest *głuchym słuchaczem „Ewangelii”*, lecz człowiekiem starającym się wprowadzać w życie to, czego słucha (por. 1 Cel 22). Od niego uczymy się, że słowo Boże można zrozumieć dogłębnie tylko wtedy, kiedy wprowadza się je w życie, że życie nim rodzi nowy styl relacji: braterstwo (por. 1 Cel 38; 1 B 6,5). Życie jako bracia jest zwierciadłem dla wartości Królestwa, jego najpiękniejszym głosem, najbardziej autentyczną formą dzielenia się pragnieniem Boga. Braterskie przyjęcie różnorodności stanowi najbardziej wiarygodny sposób kontemplowania i opowiadania historii naszego Boga, który staje się maluczkiem i bratem w tajemnicy Wcielenia Syna⁶.

II.2. Trędownoty

21. Zaryzykować włożenie własnego serca w ludzką nędzę drugiego człowieka (por. Mi 6,8): taka jest dynamika miłosierdzia. Niektóre z ran pozostałych po wojnie naznaczą afektywną pamięć Franciszka do końca życia. Łagodne spojrzenie Bożego miłosierdzia pomaga mu w poznaniu, przyjęciu i zintegrowaniu własnych bliźni i własnych ciemnych stron. Tylko ten, kto doświadczył miłosierdzia, może je praktykować. Chodzi o coś,

⁶ Por. D. DOZZI, *Così dice il Signore. Il Vangelo negli scritti di San Francesco*, EDB, Bologna 2000.

co całkowicie zmienia nasze sposoby wchodzenia w relacje: od osądzania i oskarżania, które rodzą poczucie winy, prowadzi się nas w kierunku współczucia i zrozumienia, które zapraszają do odpowiedzialności. Dzielenie życia z trędowatymi dla Franciszka jest autentyczną szkołą życia (por. 1 Cel 17; 3 T 11). Począwszy od tej chwili, darmość i miłosierdzie będą fundamentem nowego projektu ewangelicznego życia, zainspirowanego przez samego Boga.

22. „Gdy byłem w grzechach, widok trędowatych wydawał mi się bardzo przykry. I Pan sam wprowadził mnie między nich i okazywałem im miłosierdzie. I kiedy odchodziłem od nich, to, co wydawało mi się gorzkie, zmieniło mi się w słodycz duszy i ciała” (Test. 1-3). Przez długi czas Franciszek czuje się niepewnie w obliczu trędowatych i broni się: wznosi mury, dystansuje się od nich, ukrywa się. Nie chodzi o lęk przed fizycznym zarażeniem, lecz o coś głębszego: to obawa podzielenia tego samego losu, który spotkał trędowatego, to znaczy braku akceptacji, wykluczenia, pozbawienia wszelkich praw, bycia zapomnianym i niekochanym przez nikogo, stania się niewidzialnym, bycia po prostu nikim i niczym.

23. Franciszek całuje trędowatego, chociaż tutaj pocałować oznacza raczej pozwolić się pocałować. Nie chodzi o zwykły akt woli, aby przezwyciężyć wstręt. Jego pocałunek jest

wyrazem szczerego uczuciowego doświadczenia, które na koniec wykorzenia lęki i przemienia cały świat uczuć. Wszystko nabiera nowego znaczenia: gorycz staje się słodyczą, urzeczywistnia się przejście od potrzeby bycia znanym przez innych, do zdobycia poznania samego siebie. Dzięki trędowatym Franciszek zaczyna poznawać siebie i doświadcza znaczenia wdzięczności. Ucałować *Ewangelię* lub pocałować trędowatego to to samo, usłyszenie słowa Jezusa i usłyszenie wołania ciała tych, którzy cierpią, to również to samo: tym, który mówi i tym, który całuje, jest zawsze Jezus (por. Mt 25,31-46; 1 Cel 17; 2 Cel 9; 3 T 11; 1 B 1,5)⁷.

24. Pośród trędowatych, z dala od wszelkich fałszywych zabezpieczeń, rodzi się prawdziwa wewnętrzna pewność. To ewangeliczny paradoks: im mniej władzy, tym więcej wolności (por. VII RPZ 19). Tam, gdzie nie ma nic do stracenia, z dłoni bezinteresowności rodzi się prawdziwe bezpieczeństwo. Franciszek otrzymuje tutaj jeszcze inną decydującą lekcję, która będzie charakteryzować życie jego samego i jego braci: sprzeczność pomiędzy braterstwem i panowaniem. Kto chce być bratem mniejszym, powinien służyć i wyrzec się wszelkiej formy panowania nad innymi (por. Mk 10,42-45; Rnb 3,9; 6,3; 16,6; Pcn 16-18; 2 L 47).

⁷ Por. F. ACCROCCA, *Tutto cominciò tra i lebbrosi. Gli inizi dell'avventura spirituale di Francesco d'Assisi*, Porcjunkula, Asyż 2014.

II.3. Syn, ubogi i nagi, stał się naszym bratem

25. Jezus, nagi, ubogi i ukrzyżowany, żyje w na wpół zniszczonej pustelni św. Damiana (por. 2 Cel 10; 3 T 3.13; 1 B 2,1), pośród trędowatych i w tym, kto Go kontemplanuje, budzi bliskość i solidarność. To nie sędzia, który potępia, ale brat, który dzieli nasze trudności. Rodzi się ubogi, żyje jako jeszcze bardziej ubogi i umiera w nędzy i nagości na krzyżu (por. 4 L 19-23; VM 2,3). Nie zatrzymuje dla siebie postaci Syna, lecz przeciwnie, staje się naszym bratem (por. Flp 2,6; LZ 14) pokazując nam, że braterstwo jest najlepszą drogą do odkrywania Boga.

26. Franciszek chce jeszcze wierniej naśladować Jezusa, przemierzając, krok za krokiem, z Greccio (por. 1 Cel 84-87; 1 B 107) – doświadczenie żłóbka, aż po Alwernię – doświadczenie Kalwarii, wszystkie etapy Jego życia (por. 1 Cel 94-96; 2 Cel 217; 3 T 69-70; 1 B 13,1-3). Naśladowanie Mistrza znajduje się zawsze w centrum: „Zaprawdę bardzo dużo miał wspólnego z Jezusem. Jezusa nosił w sercu, Jezusa na ustach, Jezusa w uszach, Jezusa w oczach, Jezusa na rękach, Jezusa w całym ciele” (1 Cel 115).

27. Miłość, bardziej niż grzech, stanowią centrum tajemnicy Wcielenia. Najwyższy i Wszechmocny tajemniczo objawia się jako nieskończenie mały, odarty z wszelkiej władzy (por. Of 7,9). Bóg jest darem całkowitym,

absolutnym oddaniem (por. LZ 28-29). Nie zachowuje nic z siebie dla siebie. Krzyż, *Drzewo Życia*, przypomina nam zaangażowanie Jezusa na rzecz sprawiedliwości i wykluczonych (por. Ord. III, d.20, q.un., n.10). Utożsamia się z nimi do tego stopnia, że kończy tak jak oni: przybity do drzewa, jako przeklęty poza murami miasta (por. Ga 3,13). Jego życie i Jego śmierć mówią wyraźnie, że Bóg nie należy do systemu, który wyklucza. Tego uczy nas Zmartwychwstanie: ostateczne słowo miłości, które Bóg wypowiada w odniesieniu do życia Jezusa. Tak je rozumie Franciszek⁸.

II.4. Ptaki i kwiaty

28. Wielką przeszkodą w naśladowaniu Jezusa jest lęk (por. Mk 10,32) polegający na przenoszeniu na obecny czas zła, o którym myślimy, że może nam się przydarzyć w przyszłości i w ten sposób zostajemy zablokowani w kroczeniu do przodu. Przeciwnością lęku jest zaufanie: spokojna i radosna afirmacja chwili obecnej, która prowadzi nas w kierunku tego, co ma się wydarzyć. „Przypatrzcie się ptakom w powietrzu... Przypatrzcie się liliom polnym” (Mt 6,26.28). Ptaki – symbol wolności, kwiaty – obraz opatrności, proponowane są przez Jezusa

⁸ Por. G. IAMMARRONE, *La cristologia francescana. Impulsi per il presente*, Messaggero, Padwa 1997.

jako przykłady ufnego ucznia, który czuje się podtrzymywany przez Bożą dobroć i stara się przeżywać głębię każdej chwili.

29. We Franciszku objawia się nam nowa forma świętości. Zakochuje się w kwiatach, mówi do ptaków i z bliska spotyka się ze stworzeniami; pośród stworzeń czuje się jak jeden z nich (por. 2 Cel 165; 1 B 9,1; ZA 88; 2 Zw 118). Zamiast kamieni zamkniętych przestrzeni, Franciszek woli klastrum świata, wypełnione kolorami kwiatów (por. Sc 63), które świadczą o pięknie Stwórcy, i śpiew ptaków, które wyśpiewują chwałę Boga (por. 1 Cel 58-61; 80-82; 2 Cel 165; 3 T 20-21; 1 B 12,3-4; 8,6). Zmęczony przemówieniami odartymi z doświadczenia, Franciszek uczy się od lilii i od ptaków nowego sposobu mówienia, słowa wolnego i darmowego, ufnego i zdolnego zapraszać do absolutnego zaufania Panu (por. Mt 6,7-8).

III. PRAGNIENIE

*Nie miejmy więc innych tęsknot, innych pragnień,
innych przyjemności i radości
oprócz Stwórcy (Rnb 23,9).*

30. Poszukiwanie sensu rozbudza świat pragnień. Chodzi o klucz, który porusza całą naszą istotę, otwierając nas na spotkanie z rzeczywistością. Pragnienie obleka się zawsze w konkretne doświadczenia, wyczuła nas na siłę życia i łączy nas z Jezusem, składając do dzielenia Jego uczuć, do bycia takimi jak On. Franciszek, *człowiek pragnień* (por. Itin. Prol. 3), pozwala, aby Bóg przemienił jego pragnienie stania się rycerzem w pragnienie jeszcze wznioślejsze: bycie jak Jezus (por. Flp 2,5).

III.1. Spojrzenie

31. „Widok trędownych wydawał mi się bardzo przykry” (Test. 1). Pozostaje zawsze pokusą odwrócenie wzroku i pozostanie niewidomym. Kto może pokonać naszą tendencję do patrzenia tylko na siebie samych? Nawrócenie polega właśnie na zmianie naszego sposobu patrzenia, przechodząc od obojętności do współczucia i pozwalając, aby to, co widzimy, uderzyło nas i przemieniło (por. Łk 10,30-37; Test. 1-3).

32. Nic nie uchodzi spojrzeniu Boga: *widzi* ubogich i *słysz* ich wołanie (por. Wj 2,23-25), przemienia ich w źrenicę własnego oka. Bóg widzi nas poprzez ubogich. To paradoksy *Ewangelii*: jesteśmy widziani przez tych, których nie chcemy widzieć. Dopiero kiedy Franciszek pozwala się zobaczyć oczom Boga trędowatych, staje się zdolny do otwarcia własnych oczu i nauczania się patrzenia.

33. Chrystus ze św. Damiana zamienia się w zwierciadło, do spoglądania, w które Klara i Franciszek nas zachęcają (por. 3 L 12-13; MpK). W Jego oczach nasze wypełniają się miłością (por. LM 9-11). W sposobie patrzenia Jezusa przechodzimy od milczenia do słuchania, od samotności do solidarności, od kontemplacji do współczucia. Tak rozpoczyna się proces przemiany naszych pragnień: zaczyna się patrzeć na rzeczy tak jak Jezus i kończy się na widzeniu ich tak jak On. Więcej: stajesz się drugim Jezusem. Jeszcze więcej: ty sam przemieniasz się w drugie zwierciadło i kto widzi ciebie, widzi Jezusa (por. 4 L 15-27)⁹.

34. Kontemplacja zaprasza do naśladowania, a naśladowanie do kontemplacji. Obydwie te rzeczywistości nadają moc

⁹ Por. J.C. PEDROSO, *Abrace o Cristo pobre. A espiritualidade de Santa Clara*, Centro Franciscano de Espiritualidade, Pericicaba 2012.

znaczeniu naszego życia jako braci. Wspólnie, z przestrzeni wspólnoty, w profetyczny sposób przedłużamy spojrzenie Boga na świat, demaskując niesprawiedliwości i przemieniając się w świadków ewangelicznej nadziei i radości¹⁰.

III.2. Wspólnota braterska

35. „Pan dał mi braci” (Test. 14). Franciszkowi zostało objawione, że aby żyć jak Jezus, koniecznie potrzebni są bracia. Bóg stworzył nas różnych i niepowtarzalnych, jedynych. Wspólnota nie neguje indywidualności; przeciwnie, chroni ją przed indywidualizmem; nie niszczy osoby, lecz ją ubogaca, dając jej szerszą przestrzeń. Nasza braterska tożsamość buduje się wyłącznie wychodząc od relacji.

36. Zamysł Klary i Franciszka polega na naśladowaniu Jezusa jako bracia i siostry, poprzez różne i uzupełniające się style (por. Rkl 6,3-4). Podczas gdy Franciszek odkrywa na nowo model apostołski (itinerancja, głoszenie i braterstwo), Klara koncentruje się na słuchaniu i na służeniu Jezusowi zgodnie ze stylem Marty i Marii w domu w Betanii (por. Łk 10,38-42)¹¹.

¹⁰ Por. T. MATURA, *En oración con Francisco de Asís, Arantzazu, Oñati* 1995.

¹¹ Por. N. KUSTER, *Franz und Klara von Assisi. Eine doppebiografie*, Grünewald Verlag, Ostfildern 2011.

37. Nasza charyzmatyczna tożsamość wyraża się przez sposób przeżywania relacji. Ubóstwo pozwala nam postawić w centrum to, co podstawowe, unikając, aby rzeczy materialne przemieniały się w dzielące nas przeszkody: „A ci, którzy przychodzili przyjąć ten sposób życia, rozdawali ubogim wszystko, co mogli posiadać (por. Tb 1-3)... I nie chcieliśmy mieć więcej” (Test. 16-17). Wszyscy bracia są równi: wszyscy mają obowiązek pracować własnymi rękami (por. Rnb 7,1-9; Rb 5,1-4; Test. 20-22), głoszenie nie jest zarezerwowane dla duchownych, miejsce pochodzenia się nie liczy. Wspólnota braterska gwarantuje wolność i wzmacnia bezinteresowność relacji międzyosobowych, które, od wszystkich braci bez różnicy, wymagają wyrzeczenia się jakiegokolwiek formy panowania (por. VII RPZ 4). Dla Franciszka, bez wolności, bez kreatywności i odpowiedzialności, nie istnieją autentyczne relacje braterskie: „Jakikolwiek sposób wydaje ci się lepszy, aby podobać się Panu Bogu i iść Jego śladami, i za Jego ubóstwem, postępuj tak z błogosławieństwem Pana Boga i moim pozwoleniem” (LL 3).

38. Trudności doświadczane przez Franciszka w relacjach braterskich czynią wiarygodnymi słowa, które kieruje do brata proszącego go o pomoc: problemów braterskich nie rozwiązuje się uciekając do pustelni, ani też domagając się, aby inni byli lepszymi chrześcijanami (por. LM 7). Tylko tak otwierają się przestrzenie bezinteresowności,

które wyzwalają nas od dążenia do dominacji. Tajemnica życia na miarę tych wymagań leży w kontemplacji, niezbędnej przestrzeni, w której nasze oczy napełniają się miłosierdziem: „Aby nie było takiego brata na świecie, który, gdyby zgrzeszył najciężej, a potem stanął przed tobą, żeby odszedł bez twego miłosierdzia” (LM 9).

III.3. Kościół

39. „I Pan dał mi w kościołach taką wiarę” (Test. 4). Twórcza wierność i minorycka przynależność franciszkańskiego zamysłu, dają nowy ewangeliczny powiew Kościołowi. Matka Boża Anielska, Porcjunkula, kolebka naszego Zakonu, otoczona jest głębokimi konotacjami uczuciowymi: tu rodzą się bracia mniejsi i ubogie siostry (por. 1 Cel 21-22; 1 B 2,4); tutaj wspólnota jednoczy się wokół *Maryi, uczynionej Kościołem* (por. Pcn 1). Ta przestrzeń spotkania i odpoczynku, wspomnienie początków jest, według Tomasza z Celano, miejscem przez Franciszka najbardziej ukochanym (por. 1 Cel 106). Porcjunkula przypomina zawsze to, co małe i najistotniejsze, jest modelem franciszkańskiej eklezjologii i sakramentem Kościoła braci, którzy głoszą *Ewangelię*, żyjąc we wspólnocie braterskiej.

40. „Nie widzę niczego wzrokiem cielesnym z Najwyższego Syna Bożego, tylko Jego Najświętsze Ciało i Najświętszą Krew” (Test. 10). Kościół, mistyczne ciało Chrystusa

(por. LG 4), rodzi się z Eucharystii¹². Jest znakiem streszczającym całe życie i przesłanie Jezusa: całkowity i bezinteresowny dar z siebie. Umywanie nóg (por. J 13,1-17), gest fundacyjny Kościoła, podkreśla jego najgłębsze znaczenie i powołanie: służbę jako specyficzny sposób bycia w świecie. Chodzi o autentyczne doświadczenie miłości i sprawiedliwości, w którym widzenie i dotykanie ciała Jezusa pomaga nam Go zobaczyć i dotknąć w ciele ubogich i w ten sposób demaskować wszelki duchowy fałsz (por. Np 1,1-22). Eucharystia jest dla nas „źródłem życia Kościoła oraz korzeniem, fundamentem i sercem naszego życia braterskiego” (Konst. 48,1).

41. Zadanie Kościoła nie polega na głoszeniu samego siebie, ale na byciu zwiastunem Jezusa (por. Mt 28,18-20). Wymiar misyjny znajduje się w samym sercu naszej pozycji: bycie kapucynem oznacza być gotowym do pójścia tam, gdzie nikt nie chce iść (por. JöhriMSZ 1,7), zawsze według stylu Franciszka, który wyruszył w drogę, aby spotkać sułtana Al-Malik Al-Kamila i budować pokój poprzez dialog i okazywanie szacunku (por. 1 Cel 57; 1 B 9,8)¹³. Od niego uczymy się, że *Ewangelii* się nie

¹² Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła. „*Ecclesia de Eucharistia*”, Watykan 2003.

¹³ Por. JAKUB Z VITRY, *List Drugi*, FF 2202; JORDAN Z GIANO, *Kronika* 10, FF 2332.

narzuca, lecz proponuje, a jako punkt wyjścia przyjmuje się uznanie prawdy, która zamieszkuje w drugim człowieku (por. EG 14). Świadectwo naszego braterskiego życia jest bez wątpienia najbardziej wiarygodnym sposobem jej głoszenia. Idąc przez świat, niech nie wszczynają kłótni ani nie spierają się słowami i nie sądzą innych, „lecz niech będą cisi, spokojni i skromni, łagodni i pokorni, rozmawiając uczciwie ze wszystkimi, jak należy” (Rb 3,10).

III.4. Świat

42. Bóg oddał świat w nasze ręce jako miejsce, w którym dokonuje się nasze zbawienie. Nasze społeczno-ekonomiczne i kulturowe struktury znajdują się w procesie transformacji. Istnieją wyzwania, których nie da się uniknąć: położyć kres skandalicznym nierównościom wykluczającym większość ludzkości, zrealizować zrównoważony rozwój respektujący środowisko, znaleźć drogi dialogu pomiędzy różnymi religiami tak, aby Bóg nie był pretekstem do jakiegokolwiek wojny, zbudować społeczeństwo, w którym międzykulturowość będzie naszym największym bogactwem (por. EG 59).

43. Tylko przez miłość możemy leczyć niezgodę i rany istniejące w świecie, popierając kulturę spotkania, przezwyciężającą logikę posiadania i panowania, a formującą nas do logiki bezinteresowności (por. LS 16). Chodzi

o przejście od *prawa do bycia*, do *daru bycia*, pokonując w ten sposób przeciwstawienie przyjaciel/nieprzyjaciel, nie do pogodzenia z duchowością franciszkańską, która w drugim człowieku rozpoznaje brata, a nigdy zagrożenie¹⁴.

44. Nasz sposób rozumienia ubóstwa ma swoje korzenie w doświadczeniu bezinteresowności i współzależności, które w sposób naturalny promuje kulturę solidarności pomagającą w odzyskaniu wspólnotowego zmysłu egzystencji (por. CorriveauŻU 3.4; VI RPZ 21). Nowe czasy wymagają, abyśmy porzucili kulturę konsumpcji i zaproponowali nowe zrównoważone style życia, świadomi słabości środowiska i życia ludzi ubogich. Możliwy jest świat bez murów, bez wojen, bez nędzy. Struktury powinny sprzyjać spotkaniu pomiędzy ludźmi i nie powinny nigdy ograniczać naszej charyzmatycznej twórczości: to, kim jesteśmy, a nie to, co posiadamy, jest najcenniejszym skarbem, jaki możemy zaoferować¹⁵.

¹⁴ Por. O. TODISCO, *La solidarietà nella libertà. Motivi francescani per una nuova democrazia*, Cittadella, Asyż 2015.

¹⁵ Por. A. MAALOUF, *Le dérèglement du monde*, Grasset, Paryż 2009.

IV. KANTYK

*Pochwalony bądź, Panie mój,
przez tych, którzy przebaczą dla Twej miłości
i znoszą słabości i prześladowania (PSł 10).*

45. Błogosławione światło księżyca i słońca! Pochwała Stworzeń, to muzyczne tło, które towarzyszy Franciszkowi przez całe życie. Rozlewa się blaskiem pod koniec jego dni, w najciemniejszej nocy. Poemat jest symbolicznym wyrazem jego głębokiego doświadczenia fizycznego i duchowego cierpienia. Używając języka sakralnego, Franciszek wyraża siebie, a jednocześnie z własnych słów czyni wyraz harmonii świata. Wszystko opiewa potęgę, piękno i dobroć Boga, świat jawi się piękny w swojej prostocie, stworzenia istnieją w sposób bezinteresowny, dalekie od pragnienia posiadania. Pojednanie człowieka ze samym sobą, z innymi, z wszechświatem i z Bogiem: oto Kantykt – Pieśń: radośna celebrowanie życia, przebaczenia i pokoju (por. PSł 1-14)¹⁶.

IV.1. Ślepotą

46. Franciszek nie zobaczy realizacji swego marzenia pokoju, którego pragnął, podejmując podróż do Damietty.

¹⁶ Por. E. LECLERC, *I Simboli dell'unione. Una lettura del cantico delle creature di San Francesco d'Assisi*, Messaggero, Padwa 2012.

Krucjaty kończą się zawsze źle. Do tego poczucia klęski dołącza się choroba oczu, która sprawia, że traci zupełnie wzrok (por. 1 Cel 98,101; ZA 83): trachomatyczne zapalenie spojówek, ogromny ból dotykający nerwu optycznego i czyniący nieznośnym obecność światła (por. 2 Cel 166; 1 B 5,9; ZA 86; 2 Zw 89). Do tego cierpienia dołącza się jeszcze jedno, większe: wzrost liczby braci przekonanych, że *Ewangelia* nie wystarczy, aby zarządzać życiem. Chcą norm praktycznych, które mogłyby nim pokierować z większą precyzją, domagają się regulacji i komentarzy, którymi zakryje się nagość *Ewangelii* (por. ZA 17). Franciszek, niewidomy fizycznie i pełen ciemności w duszy, poddany jest wielkiemu napięciu pomiędzy wymaganiami wielu braci i obroną własnej pierwotnej intuicji.

47. Zniechęcenie i wątpliwości ciężą Franciszkowi na sercu. Pragnie widzieć i nie może. Czuje, że nie ma sił i jasności potrzebnych do prowadzenia braci. Zrzekając się swej roli przewodnika duchowego, na koniec, z daleka od braci, chroni się w pustelni (por. 2 Cel 133; ZA 11; 2 Zw 45). Raz jeszcze, jak w latach ubiegłych, ślepotą egzystencjalną zalewa go bez reszty, ciemność się powiększa i wydarza się coś najbardziej smutnego: słodycz życia we wspólnocie przemienia się w gorycz (por. 2 Zw 1).

48. Kiedy pokusa zawrócenia staje się coraz większa i czuje, że zagubił ślady Mistrza, Franciszek powraca

do ciszy (por. 1 Cel 91; 1 B 13,1) i, na nowo przez nią dotknięty, jak na początku swej drogi, słucha słowa *Ewangelii* (por. 1 Cel 91-93; 1 B 13,2): Jezus zaprasza go do nagości, do ufności, do odwagi początków. W tej chwili życia musi stoczyć ostateczną bitwę, tę decydującą: wyrzec się raz jeszcze, definitywnie, bycia rycerzem, porzucić wszelką formę panowania i władzy, wybrać małość. *Ewangelia* popycha go do podjęcia jedynej drogi: wspólnoty braterskiej¹⁷.

IV.2. Rana

49. Franciszek nie zapomina, że wszystko zaczęło się od pocałunku. Rany trędowatych leczyły rany jego serca i to właśnie pośród nich postawił pierwsze kroki w swym powołaniu brata (por. 1 Cel 17; 2 Cel 9; 3 T 11; 1 B 2,6). Także Jezus, Mistrz, stał się uczniem zranionej kobiety i nauczył się od niej sztuki umywania nóg (por. Mk 14,3-9). Tak działa bezinteresowność: dawać bez spodziewania się zapłaty, dawać z radości dawania, dawać wszystko, bez oporów. Kiedy konflikty we wspólnocie są bardziej napięte i jego rany otwierają się znowu, Franciszek w swej pamięci odszukuje historię tego pocałunku i, raz jeszcze, w nim znajduje swoje uzdrowienie.

¹⁷ Por. E. LECLERC, *La sapienza d'un povero*, Wydawnictwo Biblioteca Franciscana, Mediolan 2004.

50. Rany w ciele Franciszka są znamionami Jezusa, jego pełnym uczestnictwem w Misterium Paschalnym, są znakami jego tożsamości: miłość upodabnia go do Umilowanego (por. 1 Cel 94-96; 3 T 69-70; 1 B 13,3). Znaczenie tego jest jasne: kiedy dotykasz i kochasz ludzi, dotykasz i kochasz Jezusa. A On dotyka i kocha ciebie. Wszystko znowu odzyskuje znaczenie. Wszystko – nawet słabości braci – widzi się jako łaskę (por. 1 P 2,24). W swoim własnym ciele, poranionym jak ciało Jezusa, Franciszek zdobywa pewność: nie można żyć bez braci¹⁸.

IV.3. Radość

51. Wszyscy chcemy być szczęśliwi: to dążenie naturalne, bez którego nie można żyć. A jednak nie brakuje propozycji taniej radości, radości natychmiastowej, przemijającej. To szczęście zdewaluowane, fałszywa radość kończąca się rozczarowaniem, frustracją i smutkiem. W opowiadaniu *O radości doskonałej*, Franciszek otwiera serce i przekazuje nam mądrość swego życia: prawdziwa radość nie polega na sukcesie. Potrzeba czasu, by zrozumieć głębię tej myśli, gdyż wydaje się, że doświadczenie mówi coś przeciwnego: mianowicie, że tylko przy aplauzie, uznaniu, satysfakcji, czujemy się naturalnie zadowoleni (por. Rad 1-15).

¹⁸ P. MARANESI, *La fragilità in Francesco d'Assisi. Quando lo scandalo della sofferenza diventa grazia*, Messaggero, Padwa 2018.

52. Jak może postąpić brat mniejszy kiedy nie spotyka się z uznaniem ze strony braci, kiedy mają go za mało ważnego, kiedy nie czuje się przez nich kochanym? Odpowiedź Franciszka rodzi się z jego własnego doświadczenia. Na tym polega prawdziwa i doskonała radość: jeśli twoje serce się nie burzy, jeśli trwasz w twoim powołaniu bycia bratem wszystkich, bez przywłaszczania sobie czegokolwiek – także tego, o czym myślisz, że na to zasługujesz – wtedy na zawsze zwyciężysz ciemności smutku (por. Rad 15)¹⁹.

53. Początek i horyzont franciszkańskiej radości znajdują się w spotkaniu z Jezusem. Doświadczenie Paschy – spotkanie ze Zmartwychwstałym – prowadzi do Życia otwartego na wszystkich (por. J 14,6), daje nam siły, aby nie wyrzec się marzenia o wspólnocie braci, którzy przemierzają świat, oferując styl relacji inkluzywnej, wolnej i będącej źródłem wolności (por. CorriveauPŚ 4,1-7). W sposób szczególny relacja z ubogimi sprawia, że docieramy do serca *Ewangelii* i dostrzegamy, iż faktycznie jesteśmy tym, kim jesteśmy przed Bogiem, niczym więcej (por. Np 19,2). Jego bezwarunkowa i wierna miłość jest racją naszej prawdziwej radości.

¹⁹ J. M. CHARRON, *Da Narciso a Gesù. La ricerca dell'identità in Francesco d'Assisi*, Messaggero, Padwa 1995.

IV.4. Testament

54. Kiedy zbliża się koniec życia, we Franciszku rośnie świadomość tego, że Bóg jest dobrocią: Bóg jest dobrem, najwyższym dobrem, samym dobrem (por. KLUw 3). Także rany i ograniczenia egzystencjalne stanowią część naszej natury jako stworzeń i nie przysłaniają świadomości w zrozumieniu, że wszystko to, co przeżyliśmy, otrzymaliśmy za darmo. Tylko opierając się na tej ufności, śmierć przemienia się w siostrę (por. PSł 12).

55. Niedługo przed śmiercią Franciszek prosi, aby mu odczytano ewangeliczne opowiadanie o umyciu nóg apostołom (por. J 13,1-20) i to właśnie wtedy przekazuje braciom swoją ostatnią wolę: bezinteresowną miłość, wierność Ubóstwu i posłuszeństwo Kościołowi (por. 1 Cel 110; 1 B 14,6; TS 1-5). Nie przywłaszcza sobie niczego i, pełen wdzięczności, oddaje wszystko to, co otrzymał. Siostra śmierć nie odbiera mu niczego, ponieważ kiedy wychodzi na jej spotkanie, znajduje ona tylko jego nagie ciało na nagiej ziemi, a na jego ustach – Pieśń. Tak umiera Franciszek: nagi i śpiewając (por. 1 Cel 110; 1 B 14,6; ZA 99; 2 Zw 121).

56. W *Testamencie* Franciszek przekazuje nam swoją pamięć i najważniejsze elementy naszej tożsamości. Pierwsi kapucyni starali się zrozumieć Biedaczyne czytając ten

tekst, dlatego nazwani zostali *braćmi Testamentu*. Dla nas *reforma* stanowi podstawowy element charyzmatyczny. Nasza wierność polega na nieodpartej wierze w to, że ideał *Ewangelii* można zrealizować i że, razem z Maryją, Matką Bożą Anielską, można powrócić do Porcjunkuli, serca naszej braterskiej wspólnoty, aby nie zapomnieć sensu naszego życia. *Zaczynajmy, bracia* (por. 1 Cel 103; 1 B 14,1).

ROZDZIAŁ II

WYMIARY FORMACJI W PERSPEKTYWIE FRANCISZKAŃSKO-KAPUCYŃSKIEJ

Ponieważ formacja ma na celu przemianę całej osoby w Chrystusa, musi ona trwać przez całe życie, zarówno gdy idzie o wartości ludzkie, jak też o życie ewangeliczne i konsekrowane. Formacja przeto musi ogarniać całą osobę we wszelkich aspektach jej indywidualności, w zachowaniach, jak też w intencjach, i powinna dotyczyć wymiaru ludzkiego, kulturowego, duchowego, duszpasterskiego oraz zawodowego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na to, aby sprzyjała harmonijnej integracji różnych jej aspektów (Konst. 23,2).

LAUDATO · SI · MI · Signore · PER · SORA · NOSTRA · MATRE · TERRA

UWAGI WSTĘPNE

57. Kapucyńska Reforma starała się na nowo zinterpretować franciszkańską formę życia. Jej tajemnicą jest nieustanny powrót do brata Franciszka, *forma minorum*²⁰, nie po to, aby dosłownie powtarzać jego doświadczenia, lecz aby w nowych kontekstach kulturowych odtwarzać jego autentyczne intuicje. Wierność i kreatywność stanowią klucz w ściślejszym naśladowaniu i intensywniejszym umiłowaniu Jezusa (por. VC 37; PC 2). Mając zawsze przed oczyma *Regulę* i *Testament* św. Franciszka, kapucyni starają się powrócić do prostszego życia, w miejscach odosobnionych, a jednocześnie nieoddalonych od ludzi, mieszkając w domach prostych, które nie ograniczają wolności, poszukując ciszy, która umożliwia słuchanie we wspólnocie słów *Ewangelii* i wprowadzanie ich w życie, w służbie maluczkim (por. Konst. 5,1-5)²¹.

58. Formacja wciąż pozostaje priorytetem dla Kościoła i dla Zakonu. Posynodalna adhortacja apostołska *Pastores dabo vobis* (1992), w zgodzie z podstawowymi sferami ludzkiego wzrostu, wskazuje na cztery wymiary,

²⁰ JL, *Ostatnia antyfona drugich Nieszporów*.

²¹ POR. A. FREGONA, *I frati cappuccini nel primo secolo 1525-1619. Approccio critico alle fonti storiche, giuridiche e letterarie più importanti*, Messaggero, Padwa 2006.

których nigdy nie może zabraknąć w programie formacji: ludzki, duchowy, intelektualny i duszpasterski (por. PdV 43-59; RFun, 199-200). Następnie, kolejny dokument posynodalny, *Vita consecrata* (1996), dodaje jeszcze wymiar charyzmatyczny, specyficzny dla życia zakonnego (por. VC 65).

59. Wymiar charyzmatyczny podkreśla specyfikę każdej rodziny zakonnej, to znaczy szczególne wartości, które dzięki swojej różnorodności ubogacają strukturę wspólnoty Kościoła. Wartości charyzmatyczne z kolei, w dynamiczny i twórczy sposób nadają specyficzny charakter pozostałym wymiarom. Chodzi o działanie zawsze *in fieri*, gwarantujące nadanie znaczenia naszej formie bycia i życia w Kościele. Z drugiej strony, nasze charyzmatyczne wartości pozostają w ścisłym związku z wielkimi wartościami ludzkimi: miłością, wolnością i sprawiedliwością, przeżywanymi w perspektywie ewangelicznej.

60. *Dobroć* stanowi charyzmatyczny wątek łączący ze sobą wszystkie wymiary. Franciszkańska antropologia, charakteryzująca się dynamizmem i optymizmem, otwiera cały proces formacyjny, proponując drogę (*itinerarium*), w której głębokie i szczere pragnienie (*desiderium*) dobra (*bonum*) zajmuje centralne miejsce w sercu, zapraszając nas do pozbycia się (*paupertas*) tego wszystkiego, co przeszkadza w ukazywaniu pierwotnej dobroci.

Jedynie nieprzywłaszczanie sobie niczego gwarantuje relacje *wolności* i *bezinteresowności* (*gratis*)²².

61. Metoda integracyjna domaga się, aby wszystkie wymiary, z ich własną siłą charyzmatyczną, w sposób inicjacyjny i stopniowy realizować na poszczególnych etapach procesu formacji. Formacja do życia konsekrowanego powinna mieć zawsze pierwsze miejsce, unikając niebezpieczeństwa, aby formacja intelektualna, w perspektywie święceń, nie zniekształciła naszego charyzmatycznego sposobu życia (por. Konst. 32,2).

²² Por. J. B. FREYER, *Homo viator. Uomo alla luce della storia della salvezza. Un'antropologia teologica in prospettiva francescana*, EDB, Rzym 2008.

I. WYMIAR CHARYZMATYCZNY. DAR BYCIA BRATEM MNIEJSZYM

*I wszelkie dobro odnośmy do Pana Boga najwyższego
i uznawajmy za Jego własność,
i dziękujmy za wszystko Temu,
od którego pochodzi wszelkie dobro (Rnb 17,17).*

I.1. Nasz charyzmat jako dar

62. Sercem franciszkanizmu jest darmowość. Wszystko otrzymaliśmy darmo, aby wszystko to darmo oddać (por. Mt 10,8). Proces formacyjny pomaga nam w uznaniu z wdzięcznością i przyjęciu z odpowiedzialnością cennego daru naszego własnego życia i powołania. Dary nie służą naszemu osobistemu dobru, ale raczej dobru innych. Konsekracja domaga się tego, abyśmy oddali się innym na wzór Jezusa, który z własnej woli i wielkodusznie poświęcił własne życie dla dobra ludzkości (por. J 10,18). Wspólnota braterska jest pierwszym miejscem naszego dawania siebie innym i w niej także bierzemy odpowiedzialność za różne dary innych braci (por. CCh 54).

63. Prymat Dobra znajduje się w centrum franciszkańskiej wizji życia. Nasz świat, w oczach Boga, jest dobry. Ten antropologiczny i stwórczy optymizm, zamiast podsycać postawę naiwności wobec ciemności i cierpień

powodowanych przez grzech, w pełniejszej formie włącza nas w głębię tego wszystkiego, co się wydarza i zachęca nas do uwypuklania dobra, które – choć przygniecione niesprawiedliwościami – pozostaje jednak właściwą cechą wszelkiego stworzenia, a zwłaszcza człowieka. Nasze braterskie powołanie realizuje się w rozpowszechnianiu i umacnianiu dobra (por. Itin. VI; KLUw 13).

64. Pragnienie bycia i życia tak jak Jezus, we wspólnocie braterskiej pośród świata, w prostocie i radości, to największy dar, jaki mogliśmy otrzymać. Braterstwo i małość, to charakterystyczne cechy naszej tożsamości (por. VII RPZ 7): być braćmi wszystkich, bez wyłączenia kogokolwiek; chętnie przyjmować małych naszego społeczeństwa; być wolnymi wobec wszelkiej pokusy władzy; być bogatymi w emocje i uczucia; przeżywać zdrowe napięcie pomiędzy kontemplacją – miejscem, w którym wypracowuje się pragnienie Dobra, i misją – miejscem, w którym solidarnie i darmowo dzieli się otrzymanymi dobrami (por. CorriveauWB 2). Nasza kapucyńska forma życia jest darem Boga dla Kościoła i dla świata.

I.2. Wspólnota braterska

65. Bóg jest relacją osób. Dobro przekazuje się przez miłość między Boskimi osobami (por. LS 238). Stwórca nie zatrzymuje niczego dla siebie, lecz przeciwnie, pragnie dzielić

się tym z nami. Ojciec, źródło wszelkiego dobra, daje nam w Synu wzór i plan ludzkości, a w Duchu Świętym przekazuje nam swoją moc i twórczość, aby móc je zrealizować (por. 2 Lw 4-9). Na obraz i podobieństwo Trójcy budujemy naszą tożsamość, dzieląc się otrzymanym dobrem i nawiązując relacje opierające się na miłości, wolności i sprawiedliwości (por. CCh 21.25).

66. Bez relacji nie ma wspólnoty braterskiej. W konsekwencji naszym pierwszym obowiązkiem i powołaniem jest stawanie się braćmi mniejszymi, według stylu Jezusa, który nie przywłaszczył sobie swego bycia Synem (por. Flp 2,6), ale stał się bratem wszystkich bez wykluczania kogokolwiek. Braterskie relacje stwarzają nam przestrzeń ludzkiego i duchowego wzrostu, w której uczymy się żyć, kontemplować, studiować, myśleć, rozeznawać i decydować we wspólnocie, wszyscy razem (por. RNC 33; PI 19).

1.3. Małość

67. Jezus przedstawia nam Boga, który lubi stawać się małym i objawiać się ludziom małuczkim i prostym (por. Mt 11,25). To na krzyżu, tajemnicy objawienia małości Boga, miłość prawdziwie się realizuje w całkowitym wyzuciu i bezwarunkowym oddaniu siebie (por. Of 7,8-9; Rnb 23,3; Np 6,1-2). To stanowi podstawę małości. Chodzi o jakość, nie o ilość, co z kolei nadaje formę naszym pragnieniom, demaskując

pokusę bycia wielkim i dokonywania rzeczy wielkich (por. VII RPZ 19). Franciszek, w ludziach ubogich i naznaczonych krzyżem, odkrywa sztukę budowania bezinteresownych relacji i nowego sposobu patrzenia na świat, skoncentrowanego na tym, co najistotniejsze (por. 3 T 6.8.10; 2 Cel 5.8; 1 B 1,2.6; 1,6). Podążając w tym samym kierunku kapucyńska Reforma potrafi umiejętnie połączyć skromność z poszukiwaniem tego, co istotne.

68. To, co istotne zawsze się jakoś łączy z relacjami. Otwartość na innych, dialog i akceptacja różnic są niezbędne w budowaniu przejrzystych i inkluzywnych relacji w naszych wspólnotach. Małość oznacza także otwartość umysłu i elastyczność, w przeciwieństwie do wszelkiej kulturowej i religijnej ideologii, która zagraża naszej charzmatycznej tożsamości, stając na przeszkodzie światectwu życia braterskiego i współpracy między nami na różnych poziomach²³.

1.4. Kontemplacja

69. Kontemplacyjne spojrzenie Boga (por. Wj 34,6) spoczywa na ubogich sercem, na znękanych, na tych,

²³ Por. *Przemówienie Papieża Franciszka do członków rodziny franciszkańskiej Pierwszego Zakonu i Trzeciego Zakonu Regularnego*, Sala Klementyńska, 23 listopada 2017.

którzy nic nie mają, na łaknących i spragnionych sprawiedliwości, na miłosiernych, na czystych sercem, na pracujących dla pokoju i na prześladowanych z powodu dobra (por. Mt 5,3-10). Kontemplować, oznacza pragnąć nauczyć się spojrzenia Boga, dostrzegając to, czego inni nie ośmielają się widzieć (por. SL Prol. 4). Kto słucha głosu Boga, przygotowuje ucho, aby słuchać wołania ubogich. Kapucyńska Reforma rodzi się z głębokim pragnieniem powrotu do pustelni i miejsc odosobnionych, ułatwiających spotkanie z Jezusem ubogim i ukrzyżowanym, gdzie milczenie przemienia się w służbę i pociechę dla dotkniętych zarazą, a kontemplacja staje się współczuciem (por. VII RPZ 31; Konst. 15,4; 50,3).

70. Modlitwa uczuciowa we wspólnocie oznacza dzielenie przestrzeni i czasu, aby wspólnie dziękować za otrzymane dary (por. Konst. 46,6). Modlitwa jest uwielbieniem i dziękczynieniem rodzącym się z kontemplacji, kiedy odkrywamy zamieszkującą w nas dobroć Boga (por. Z 1-17; MP 1-11). Praktyka kontemplacji oczyszcza i przemienia nasze wyobrażenia Boga, doprowadzając nas aż do Boga bezinteresowności (por. Mt 5,45), który z kolei zakłada w nas darmowość, dzięki której budujemy nasze braterskie relacje. Bez kontemplacji nie ma braterstwa, nie ma wspólnoty (por. JöhriFPM 3).

1.5. Misja

71. „Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie” (Mt 10,8b). Autentyczna wspólnota minorycka i kontemplacyjna staje się wrażliwa na potrzeby i cierpienia ludzi oraz otwiera się na poszukiwanie nowych dróg sprawiedliwości, pokoju i troski o stworzenie (por. Rnb 9,2). Naszą misją jest odkrywanie całego dobra, które nas otacza, aby się o nie troszczyć, pomóc mu wzrastać i dzielić się nim przede wszystkim z tymi, którzy niesprawiedliwie zostali pozbawieni dóbr ziemi przeznaczonych dla wszystkich (por. 2 Cel 85-92; 1 B 8,5; 7,6; ZA 113-114; 31-34; LS 48-52).

72. Życie braterskie stanowi pierwszą posługę ewangelizacji (por. V RPZ 21), dlatego wszystko, co czynimy, jest wyrazem działania całej wspólnoty. Jako kapucyni, tak jak kiedyś, nadal jesteśmy posyłani tam, gdzie nikt nie chce pójść, aby wspólnie oddawać się budowaniu przestrzeni braterstwa w regionach konfliktu i granic, aby żyć darem bezinteresowności (por. JöhriMSZ 1,7).

1.6. Reforma

73. Kapucyńska Reforma nie jest tylko faktem historycznym z przeszłości, lecz jest życiową postawą będącą częścią naszej charyzmatycznej tożsamości. Pragnienie nieustannej odnowy zachęca do patrzenia w przyszłość,

unikając tęsknoty za przeszłością i akceptując ryzyko niesione przez zmierzanie w kierunku jeszcze nienapisanej przyszłości (por. Konst. 125,1). W obliczu głębokich przemian społecznych chrześcijańską odpowiedzią nie jest lęk zamykający nas w fałszywej i złudnej pewności tradycjonalizmu; przeciwnie, jedynie wiara i zaufanie mogą nam pomóc w odnalezieniu właściwej drogi. Jesteśmy zaproszeni do powstania i wyruszenia w drogę, aby rozpocząć zawsze od nowa, z *Ewangelią* i intuicją Franciszka i Klary w sercu.

II. WYMIAR LUDZKI. NAUCZYĆ SIĘ BYCIA BRAĆMI WSZYSTKICH

*Człowiek jest tym tylko,
czym jest w oczach Boga
i niczym więcej (Np 19,2).*

74. Antropologia franciszkańska podkreśla dynamiczny charakter całego stworzenia. W swym dynamizmie każde stworzenie wezwane jest do osiągnięcia własnej pełni²⁴. Tożsamość wyraża się przez sam fakt, że żyjemy. Stąd rodzą się pytania odnośnie do tego, kim chcę być, jak chcę żyć i jakie wartości chcę wcielać. Od nas zależy, w jaki sposób włączymy się w ten świat i jak będziemy uczestniczyć w kształtowaniu się aktualnego społeczeństwa, kultury i Kościoła. Bóg stwarza nas zdolnych „do” i odpowiedzialnych „za” budowanie naszej własnej tożsamości osobowej i instytucjonalnej²⁵.

II.1. Człowiek, *imago Dei*

75. „Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam... A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było

²⁴ Por. J. DUNS SZKOT, Ord. III, d.32, q.un., n.6 (XV, 433a).

²⁵ Por. A. GESCHÉ, *Dio per pensare. 2: L'uomo*, Wydawnictwo Świętego Pawła, Rzym 1996, 63-102.

bardzo dobre” (Rdz 1,26.31). Franciszkańska myśl, daleka od wszelkiego rodzaju pesymizmu antropologicznego, z entuzjazmem przeczuwa dobroć każdego istnienia. Mówimy o *łasce początku*, to znaczy o dobroci, którą Bóg wszczepił w każdego z nas, o zdolności uznania w Bogu źródła wszelkiego dobra, a w konsekwencji dobra, jakiego On dokonuje przez wszystkie i w każdym ze swoich stworzeń (por. Konst. 156,1)²⁶.

76. Bóg, „najwyższe dobro” (KLUw 3), przez tajemnicę Wcielenia uczynił nas uczestnikami swojej dobroci, dając nam swego Syna jako antropologiczny punkt odniesienia i źródło pełni: jego wolność, jego sposób kochania i jego zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości, są dla nas motywacją do ludzkiego i duchowego wzrostu. Nasza formacja, przez proces indywidualnego towarzyszenia, daje konieczne narzędzia do stania się ludźmi autentycznie wolnymi, uczuciowo dojrzałymi i współczującymi.

77. W życiu zakonnym droga dojrzewania i oczyszczenia motywacji domaga się poznania siebie, akceptacji własnej rzeczywistości psychospołecznej oraz zdolności do bezinteresownego daru z siebie. Także Jezus, w dynamiczny i wolny sposób, uformował

²⁶ Por. św. BONAVENTURA, w: II *Sent.*, 23,2-3.

własną tożsamość, łącząc swoje opcje fundamentalne z planem, jaki Bóg Ojciec miał wobec Niego. Chodzi o posiadanie tych samych uczuć co Jezus i o przyswojenie sobie Jego wartości (por. VC 65). Asymilacja i przemiana, to ostateczny rezultat procesu formacji (por. Flp 2,4).

II.2. Samotność i relacja, egzystencjalne wymiary osoby ludzkiej

78. Kto nie potrafi przeżywać samotności, nie potrafi żyć z innymi, i na odwrót, ponieważ ani samotność, ani wspólnota nie są miejscami ucieczki dla kogoś, kto ma trudności w spotkaniu z sobą samym lub z innymi ludźmi. Niezdolność do zagospodarowania przestrzeni samotności i ciszy bywa źródłem konfliktów, zwykle o charakterze afektywnym. Kontemplacyjna samotność umożliwia spotkanie z sobą samym i stymuluje zdolność do krytycznej refleksji jako koniecznego warunku dla dialogu i komunikacji pomiędzy braćmi (por. 1 Cel 6.10.71.91; 1 B 5,6; ZA 56; 2 Zw 55)²⁷.

79. Intymność (*ultima solitudo*) i relacja, stanowią fundament franciszkańskiej antropologii²⁸. Braterskie

²⁷ Por. D. BONHOEFFER, *Vita comune*, Queriniana, Brescia 2017.

²⁸ Por. J. DUNS SZKOT, Ord. III, d.1, q.1, n.17 (XIV, 45a).

relacje czynią nas bardziej ludzkimi, chroniąc nas przed indywidualizmem i samowystarczalnością: bez wolności nie ma ludzkiej godności ani zdrowych relacji uczuciowych. Kto chce być takim jak Jezus i budować świat uczuć podobny do Jego świata, musi poznać własne możliwości, aby móc lepiej sobie radzić z uczuciami, emocjami i pragnieniami oraz ukierunkować całe swoje życie na *Bonum*.

80. Wolność wyzwala nas (por. Ga 5,1) z tego wszystkiego, co przeszkadza obecności dobra i uzdalnia nas do kochania tego, co różne od nas samych²⁹. W życiu braterskim każdy poszukuje przede wszystkim dobra innych, ponieważ relacje karmią się dobrem, którego Bóg dokonuje przez pośrednictwo każdego brata (por. Np 8,3). Krytyczne spojrzenie umożliwia rozeznanie pomiędzy dobrem i złem, gdyż uciekanie przed myśleniem i przyjęciem odpowiedzialności za własne czyny, w wielu przypadkach przyczynia się do wzrostu zła i obojętności³⁰. Prawdziwe dobro zawsze jest czymś wspólnym i poznaje się je po jego charakterze inkluzywnym. Dochodzimy do czynienia dobra kiedy praktykujemy miłosierdzie i współczucie.

²⁹ Por. J. DUNS SZKOT, Ord. IV, d.49, q.5, n.2 (XXI, 172a).

³⁰ Por. H. ARENDT, *La banalità del male. Eichmann a Gerusalemme*, Feltrinelli, Mediolan 1999.

81. Procesy formacyjne winny zwracać większą uwagę na wymiar psychoafektywny i seksualny (por. RFund. 94). Chodzi o rzeczywistość bogatą i złożoną, przenikającą całe życie i domagającą się zróżnicowanego podejścia. Franciszkańska tożsamość, wyrażona w różnych kontekstach kulturowych, opiera się na następujących zasadach: kontemplacyjne milczenie; braterskie relacje; spotkanie z ubogimi; praca fizyczna dająca naszemu ciału możliwość kontaktu z ziemią; pasja dla Królestwa Bożego; zaangażowanie dla sprawiedliwości. Powyższe elementy, źródła zdrowej gratyfikacji, są konieczne do tego, aby pozytywnie zagospodarować całą naszą psychoseksualną energię. Nawiązywanie autentycznych przyjaźni pomaga nam kochać i być kochanymi w sposób wolny (por. IV RPZ 52; PI 39-40).

82. Życie pozbawione pasji i ryzyka to życie smutne (por. Rnb 7,16) i nudne (por. 2 Cel 125; ZA 120; 2 Zw 95). Tradycyjnie, *eros* przekłada się na pasję i twórczość, podczas gdy *agape* lepiej wyraża się przez bezinteresowność w relacjach. *Agape* wyzwala *eros* od pragnienia posiadania i władzy, które przekształcają ludzi w zwykłe przedmioty użycia dla zaspokojenia własnych potrzeb. Z drugiej strony *eros*, zintegrowany i skanalizowany, chociaż nie przekreślony czy stłumiony, pozwala *agape* pragnąć z pasją: poszukiwać Boga; być jak Jezus; cieszyć się relacjami ludzkimi i przyjaźnią (por. 1 Cel 30; 3 T 41; 1 B 3,7; DC 6-7).

II.3. Istota ludzka, stworzenie jedyne i niepowtarzalne

83. Franciszkańska tradycja odkrywa znaczenie konkretnej osoby. Bóg stworzył nas jako jedynych i niepowtarzalnych, z różnymi darami i talentami³¹. Każdy brat jest dziełem sztuki, które posługując się osobistą odpowiedzialnością, winno odkryć swoje własne zdolności i twórczy sposób dzielenia się nimi (por. Np 5,1-2).

84. Franciszek przedstawia siebie jako *homo nudus*³². Nagość jest obrazem stworzoneości (por. 1 Cel 15; 2 Cel 12; 1 B 2,4; 3 T 20). Być stworzeniem oznacza przyjąć bycie ubogim, aby móc być bogatym w uczucia i doświadczenia. Domaga się to wyzwania z własnych lęków i niepewności oraz przyjęcia, w sposób wyważony, ograniczeń właściwych naszej ludzkiej naturze. Tylko ubodzy i nadzy, jak Jezus na krzyżu i jak Franciszek w chwili swojej śmierci, przeżywają doświadczenie autentycznej wolności (por. 1 Cel 110; 2 Cel 214; 1 B 14,3.6).

³¹ POR. G. IAMMARRONE, *Identità e razionalità della persona nella testimonianza e nel pensiero francescano*, Miscellanea Franciscana 111 (2011) 7-44.

³² POR. M. BARTOLI, *La nudità di Francesco*, Wydawnictwo Biblioteca Franciscana, Mediolan 2018.

85. „Pochwalony bądź, Panie mój, przez naszą siostrę śmierć cielesną” (PSł 12). W śmierci wszystko staje się doświadczeniem ostatecznym i dopełnionym. Franciszek zaakceptował śmierć śpiewając (*mortem cantando suscepit*), pisał Tomasz z Celano (por. 1 Cel 109; ZA 7; 2 Zw 123). Nie chodzi o radość odseparowaną od bólu; przeciwnie, to chwila, w której wszystko staje się przejrzyste³³. Śmierć jest także darem, ponieważ tylko ona budzi nas ze snu o wszechmocy, aby przeżywać bogactwo kogoś, kto – wyzbywając się wszystkiego – ubogacony zostaje miłością i wolnością (por. ZA 99; 2 Zw 121).

³³ POR. R.M. RILKE, *Il libro della povertà e della morte*, w: *Poesie I (1895-1908)*, Einaudi-Gallimard, Turyn 1994.

III. WYMIAR DUCHOWY. NAUCZYĆ SIĘ PRAGNAĆ

*Błogosławiony ten zakonnik,
który znajduje zadowolenie i radość
tylko w najświętszych słowach i dziełach Pana (Np 20,1).*

86. Istota ludzka jest z natury religijna, a wymiar duchowy otwiera i dopełnia formację. Zachwyt i zaskoczenie otwierają nas na poszukiwanie sensu. Bóg chrześcijan, poprzez swoje Słowo, wychodzi naprzeciw wszystkim tym, którzy Go szukają. Jego Słowo, wcielone za sprawą Ducha Świętego, ma swoje konkretne oblicze: Jezusa z Nazaretu, w którym objawiają się oblicza Boga i człowieka (por. VC 19).

87. Gorączkowe staranie się o natychmiastowe zaspokojenie pragnień kończy się na ich wygaszeniu. Pragnienie jest sztuką. Od tego, co powierzchowne, docieramy do tego, co istotne i tam napotykaemy na autentyczne pragnienia, które nadają znaczenie egzystencji. Jezus znajduje się w centrum naszych pragnień: bycie bratem mniejszym polega na posiadaniu tych samych uczuć i kryteriów co Jezus, Jego stylu wchodzenia w relacje, Jego sposobu rozumienia i przeżywania życia, Jego zdolności ukierunkowania wszystkich pragnień na *Bonum*.

III.1. Duchowość słuchania

88. Franciszek, żywa egzegeza słowa Bożego, nigdy nie był głuchym słuchaczem *Ewangelii* (por. 1 Cel 22). Postanowił ściślej naśladować Jezusa i nawiązał, przez *Ewangelię*, osobistą i uczuciową z Nim relację, relację, która przekraczała intelektualne i czysto poznawcze podejście do Jego słów (por. LS 12; Rnb 22,9.16).

89. Fundamentem naszego charyzmatu jest słuchanie i praktykowanie *Ewangelii*, które dla wszystkich braci mniejszych staje się *humus* naszej formacji: „*Reguła* i życie braci mniejszych polega na zachowywaniu świętej *Ewangelii* Pana naszego Jezusa Chrystusa” (Rb 1). Franciszek jawi się jako wzór życia duchowego – *forma minorum* (por. 2 Cel 173; 1 B 9,4; ZA 106)³⁴, pomagając nam w przekraczaniu, z jednej strony fundamentalizmu, a z drugiej pobożnego sentymentalizmu oraz umieszczając w centrum wymiar relacyjny: osobiste spotkanie z Jezusem żywym i obecnym w swoim słowie; w dzielonym z innymi eucharystycznym chlebie i w ubogich (Rnb 22,41). Bez tego spotkania nie ma doświadczenia życia.

90. W swoich *Napomnieniach* Franciszek przypomina, że wobec *Pisma Świętego* możliwe są dwie postawy:

³⁴ JL, *Ostatnia antyfona drugich Nieszporów*.

postawa tych, którzy pragną poznać tylko słowa i wyjaśniać je innym; oraz postawa tych, którzy żadnej wiedzy, jaką posiadają i pragną osiąść, nie przypisują ciału, lecz słowem i przykładem odnoszą do Najwyższego Pana Boga, do którego należy wszelkie dobro (por. Np 7). Przywłaszczanie sobie słowa, zadowalając się czystą analizą i akademickim poznaniem, przeszkadza we wzroście i otwarciu się na aspekt relacji; podczas gdy dynamika restytucji – otrzymywanie i dawanie – pomaga we wzroście i w przemianowaniu własnego życia i życia naszych wspólnot.

91. Słowo Boże przekazane zostało Ludowi Bożemu (por. LG 4): Kościołowi. Trzeba podkreślić centralne znaczenie kryterium eklezjalności: to wspólnota chrześcijańska, a nie pojedyncza osoba, jest pierwotnym miejscem, w którym słowa *się słucha*, *je się interpretuje* i *rozeznaje*. Dla nas wspólnotą chrześcijańską jest wspólnota braterska. Braterska komunika między tymi, którzy dzielą ewangeliczny projekt życia, jest przestrzenią rozeznania, która najlepiej sprzyja ludzkiemu i duchowemu wzrastaniu, pomagając każdemu bratu, na różnych etapach życia, w nawiązywaniu dialogu między otaczającym nas światem a własnym światem wewnętrznym, poprzez dynamikę dostosowania do własnych potrzeb, która unika jednak wszelkiego rodzaju subiektywizmu (por. VD 86).

III.2. Piękno i wolność, *sequela Christi*

92. Życie zakonne, jak każde inne powołanie chrześcijańskie, rodzi się ze słuchania słowa. Ewangeliczny radykalizm polega na uczynieniu z *Ewangelii* własnej formy życia. Tylko miłość, piękno i dobroć wyjaśniają tajemnicę naszego powołania (por. Konst. 169,4). Naśladowanie Chrystusa ubogiego, posłusznego i czystego (por. VC 22), to droga formująca życiowe podstawy, w których wyraża się nasza tożsamość i nasza przynależność.

93. Duch Błogosławieństw (por. Mt 5,3-12) stanowi hermeneutyczny klucz do symbolicznej interpretacji naszej konsekracji: *szczęśliwi ci, którzy pragną i marzą o sercu ubogim* (ubóstwo), *pokornym* (posłuszeństwo) i *czystym* (czystość), ponieważ łaska Ducha Świętego uczyni z posłuszeństwa źródło wolności i autentyczności, z ubóstwa źródło sprawiedliwości i solidarności darowanej i dzielonej, a z czystości źródło życia płodnego, bogatego w relacje pełne uczuć i delikatności (por. RNC 24; Np 14.16.17; Rb 10,7-8).

94. Faktyczne i franciszkańskie przeżywanie ślubów zakonnych (por. Rnb 1,1; Rb 1,1; Rkl 1,1-2), zachęca do przekraczania materialistycznego redukcjonizmu ubóstwa i pokusy obojętności, otwierając szlaki poszukiwania tego, co najistotniejsze i nie pozwalając, aby rzeczy materialne

stawały na przeszkodzie w naszych braterskich relacjach (por. KPK 600; Konst. 62,1-5); chroni nas także przed psychologiczną redukcją posłuszeństwa i przed pokusą indywidualizmu, stwarzając braterskie przestrzenie współzależności (por. KPK 601; Konst. 162,1-2); na koniec, przestrzega nas przed redukcjonizmem biologicznym czystości i przed pokusą smutnego serca, proponując życie otwarte na uczucia, zdolne do akceptowania samotności i zbliżając nas do ubogich i cierpiących (por. KPK 599; Konst. 169,5; JöhriRPC 2.1).

III.3. Kontemplacja, która zaprasza nas do naśladowania

95. Procesy formacyjne, które nie sprzyjają ciszy i życiu wewnętrznemu, narażają się na ryzyko promowania duchowości powierzchownej. Cisza pozwala nam na wsłuchanie się w wołanie i skargi naszego świata. Bez ciszy i milczenia nie ma modlitwy kontemplacyjnej. Kto rozpoczyna drogę formacji do naszego życia, powinien być zdolny do porzucenia tych obrazów Boga, które stają na przeszkodzie w przyjęciu autentycznej postawy poszukiwania i słuchania (por. Konst. 15,1; KPK 577).

96. Bogata kapucyńska tradycja przekazała nam różne metody modlitwy myślniej i uczuciowej. Wśród nich na pierwszy plan wysuwa się ta, która – wyraźnie

opierając się na *Biblii* – czyni z czytelnika nie zwykłego obserwatora, lecz aktora i protagonistę, zamieszkałego przez Słowo³⁵.

97. Franciszkańska kontemplacja posiada kilka własnych cech charakterystycznych (por. V RPZ 7-9). Kontemplujemy we wspólnocie braterskiej Chrystusa ubogiego i nagiego, utożsamiającego się z ubogimi i cierpiącymi. W tym wypadku kontemplować, oznacza pozwalać się kontemplować; patrzeć – pozwalać patrzeć na siebie; kochać – pozwalać się kochać, wyzbywając się jakiegokolwiek woli przywłaszczania sobie tego, co się kontempluje. Protagonistą jest On, nie my. To Miłość będzie nas powoli przemieniać w Tego, którego kontemplujemy i wprowadzi nas w pedagogię daru, w której wszystko to, co się otrzymuje, zostaje z kolei oddane (por. MP 11). Owoce kontemplacji mają być darowane, nie zapominając, że w perspektywie franciszkańskiej, ostatecznym celem każdego aktu kontemplacji, jest zawsze współzucie³⁶.

³⁵ Por. M. D'ÉTAMPES (Maître en oraison, 1575-1635), *Traité facile pour apprendre à faire l'oraison mentale. Suivi de l'exercice du silence intérieur*, Sources Mystiques, Éditions du Carmel, Tuluz 2008; I. LARRAÑAGA, *Incontro. Manuale di preghiera*, Messaggero, Padwa 1994.

³⁶ Por. L. LEHMANN, *Francesco, maestro di preghiera*, Bibliotheca ascetico-mystica 5, Kapucyński Instytut Historyczny, Rzym 1993.

III.4. Życie sakramentalne, osobista pobożność i świętość

98. Sakramenty Eucharystii i Pojednania mają podstawowe znaczenie w naszym codziennym życiu. W Eucharystii, tajemnicy miłości i sprawiedliwości, Jezus wciąż na nowo staje się *Chlebem Życia* (por. J 6,48), który daje się bezinteresownie, aby również w nas karmić pragnienie przemieniania się w chleb dający się innym (por. DC 13). Jednocześnie, świadomi słabości ludzkich relacji i tendencji do przywłaszczania, Sakrament Pojednania pomaga nam w pokonywaniu wszelkiej pokusy pesymizmu i w złożeniu całej naszej nadziei w przemieniającej mocy miłości (por. 2 Lw 22-24; LZ 30-33; Np 1,1-22; KPK 246; Konst. 52,1nn.114).

99. Przez Liturgię godzin, oprócz włączania się w powszechną modlitwę Kościoła, w pewien sposób jednoczymy się z radościami i cierpieniami naszego świata. Psalmi zbierają w jeden głos wołanie wszystkich ludzi: doświadczenia; ludzkie uczucia i emocje, od radości i uwielbienia po okrzyk bólu, wspierany zawsze przez nadzieję. Nic, co ludzkie, nie jest nam obce. Liturgiczna wrażliwość i kreatywność św. Franciszka oraz prostota liturgicznych celebracji pierwszych kapucynów, pomagają nam unikać formalizmu i zbytecznych słów (por. Rnb 3,1-13; Rb 3,1-9; Pust 1-6).

100. Maryja, *Córka Ojca, Matka Syna i Oblubienica* Ducha Świętego (por. Of, ant. 1-2; Pcn 1-2), jest modelem Kościoła i wzorem dla każdego ucznia, ponieważ uwierzyła i wprowadziła w życie nauczanie jedyne go Mistrza (por. Łk 11,28). Z nią, wzorem prawdziwej pobożności, uczymy się zażyłości ze Słowem Bożym. Jej *Magnificat*, poetycki kantykt w całości utkany z tekstów *Pisma Świętego*, pokazuje, jak bardzo czuje się ona w domu, zamieszkując Słowo Boże, wychodzi zeń i powraca z całą naturalnością. Maryja mówi i myśli Słowem Bożym; Słowo Boże staje się jej słowem, a jej słowo rodzi się ze Słowa Bożego. Wewnętrznie przeniknięta Słowem Bożym Maryja, staje się matką Słowa Wcielonego (por. DC 41; VD 28)³⁷. Razem z nią, duchowa mądrość Franciszka i Klary, stanowią owocne punkty odniesienia dla naszego nieustannego zmierzania ku Chrystusowi.

101. Także dzisiaj ostatecznym celem naszego życia jest stanie się świętymi. Postanowienie stania się *kapucynem, misjonarzem i świętym*, przyniosło Kościołowi

³⁷ Por. św. WAWRZYNIEC Z BRINDISI, *Mariale* (red. M. D'Alatri), Tom I: *Le feste della Madonna*; Tom. II: *La Madonna nell'Ave Maria e nella Salve Regina*; Tom. III: *La Vergine nella Bibbia*. Wydawnictwo Libreria Mariana, Rzym 1959. Dzieło składa się z 84 mów, które zajmują się wszystkimi aspektami mariologii, zawsze w perspektywie franciszkańskiej.

i Zakonowi liczne owoce świętości³⁸. Tym niemniej, dzisiejsza wrażliwość zaprasza nas do przekraczania wzoru świętości „indywidualnej” i do zwrócenia większej uwagi na życie braterskie jako źródło świętości: wspólnoty święte, zaangażowane w naśladowanie Jezusa i tworzenie projektów życia przynoszących owoce (por. GEx. 140-146).

³⁸ Por. S. HARDALES, *Compendio histórico de la vida del Venerable siervo de Dios, el M.R.P Fr. Diego José de Cádiz*, Cádiz 1811, 8.

IV. WYMIAR INTELEKTUALNY: NAUCZYĆ SIĘ MYŚLEĆ SERCEM

*Gdzie jest miłość i mądrość,
tam nie ma ani bojaźni,
ani niewiedzy (Np 27,1).*

102. *Słaba tożsamość* jest jedną z cech charakterystycznych naszej kultury. Poszczególne etapy formacji winny nam pomóc w budowaniu mentalnej struktury (*forma mentis*), która będzie karmić i wspierać różne sposoby nadawania znaczenia rzeczywistości (*forma vitae*): kto nie żyje tak jak myśli, zaczyna myśleć tak jak żyje. Franciszkańska myśl stanowi specyficzną formę kontemplowania i przeżywania niewyczerpanej głębi tajemnicy rzeczywistości. Jej punktem wyjścia jest filozoficzna i teologiczna refleksja nad życiowymi doświadczeniami św. Franciszka.

103. Franciszkański wymiar intelektualny nie redukuje się do studium, lecz w dynamiczny sposób obejmuje wszystkie pozostałe wymiary życia w zamyśle, zgodnie z którym, wola kieruje inteligencję ku miłości (por. Itin. Prol. 4), dając pierwszeństwo w poznawaniu rzeczywistości życiu uczuciowemu: poznaje się dobrze tylko to, co się kocha³⁹.

³⁹ Por. K. OSBORNE, *The History of Franciscan Theology*, Franciscan Institute Publications, Nowy Jork 1994.

IV.1. Nauczyć się uczyć

104. Zdolności relacyjne, otwartość myśli, tolerancja i elastyczność – to niezbędne elementy osobowości kogoś, kto wybiera życie braterskie. Mądrość życia zaprasza nas do przyjęcia własnych możliwości i własnych ograniczeń, więcej – do odkrycia, że błędy są częścią procesu uczenia się. Z pokorą uznajemy zdolności, jakimi nas Bóg obdarzył dla służby wspólnocie. Życie w braterskiej wspólnocie domaga się ochrony darów innych braci, przyjmując bogactwo pochodzące z bycia różnymi i pokonując lęki (por. Mt 25,25).

105. Dzisiejsza kultura jest nosicielką antropologicznych wyzwań domagających się wielkiej wrażliwości w naszej formacji, aby zbliżyć się do tajemnicy człowieka w sposób wymagający i krytyczny, a jednocześnie pokorny. Jesteśmy wezwani do bycia *ekspertami człowieczeństwa*, potrafiącymi czytać i interpretować oczekiwania i lęki współczesnych nam ludzi, rozumiejącymi ich motywacje, rozeznającymi ich wątpliwości, towarzyszącymi cierpieniom i oferującymi, przez propozycję i dialog, mądrość chrześcijańskiego misterium (por. GS 1).

106. Sposób patrzenia na świat nie może być oddzielony od życia uczuciowego. Kontemplacja staje się źródłem poznania pociągającego za sobą czułość i nadzieję: tylko

miłość leczy rany świata, a jednocześnie uświadamia nam braki równowagi w tym świecie. Człowiek, a nie to, co on wytwarza, powinno się znaleźć w centrum uwagi, tworząc kulturę braterstwa, która uznaje złożoną w nas potrzebę drugiej osoby, a jednocześnie zapewnić ufność w dobroć istoty ludzkiej i jej zdolność do okazywania współczucia (por. EG 71).

IV.2. Intuicja, doświadczenie, afektywność, relacja

107. Franciszkańska tradycja stara się przezwyciężyć dualizm między życiem i studium (por. LA 1-2; Konst. 38,5). Tajemnica Trójcy Świętej oświeca zaś ludzkie zdolności, poszerzając wizję antropologiczną. W ten sposób, w *parmięci*, związanej z osobą Ojca, mieści się wyobrażenia i kreatywność; w *inteligencji*, połączonej z Synem, zakorzeniona jest zdolność do rozumowania i poszukiwania sensu; na koniec, w *woli*, powiązanej z osobą Ducha Świętego, tkwi umiejętność pragnienia, wyrażająca się zawsze przez miłość (por. Itin. III,5; VC 22b).

108. Ludzka inteligencja, dynamicznie i stopniowo zdobywa wiedzę, umiejętności i postawy, które – intuicyjnie – nadają sens naszemu życiu i kierują wolą, aby pragnienie odnalazło to, co jest prawdą, co piękne i co sprawiedliwe. Wiedza staje się mądrością dzięki zmysłom, które

wprowadzają nas w świat afektywnego doświadczenia: prawda objawia się tylko w miłości (por. CVer. 5). Nie żyjemy po to, aby napełniać się wiedzą i robić wiele rzeczy. Życie oznacza budować siebie i doświadczać własnego życia.

109. Dla franciszkańskiej tradycji istota ludzka nie jest tylko rozumnym zwierzęciem, lecz także stworzeniem zrodzonym z pragnienia, zawsze w relacji z Bogiem, który pragnie (por. Hi 42,2; Rnb 9; Itin. Prol. 3). Poprawne myślenie i pragnienie, na sposób franciszkański, polega na poznaniu ich *przedmiotu* i *sposobu*⁴⁰. Oczyszczanie motywacji własnej woli powinno sprzyjać stylowi życia zgodnemu z relacjami braterskimi, z praktyką duszpasterską, z wizją świata, ekonomii i polityki (por. LZ 62-65). Wszystko to winno być asymilowane we własnym życiu, stopniowo i na każdym etapie formacji.

IV.3. Wspólnie przemieniać świat przez nasze ubóstwo

110. Przemieniająca siła refleksji nie może zredukować się do przestrzeni indywidualnej myśli. To wspólnota czuje, myśli, kontempluje, angażuje się i działa. W programach

⁴⁰ Por. C. E. SALTO, *La función del deseo en la vida espiritual según Buenaventura de Bagnoregio*, Antonianum, Rzym 2014.

formacji akademickiej należy podkreślać konieczność stosowania metodologii faworyzującej dynamikę grupy, pomagającej nam myśleć razem, przewyciężając rywalizację, samowystarczalność i intelektualny narcyzm oraz ułatwiającej nawiązywanie dialogu interdyscyplinarnego pomiędzy różnymi dziedzinami wiedzy. Chodzi o myślenie i działanie razem, ponieważ wiedza to nie tylko inteligencja, lecz także doświadczenie i życie, a życie składa się z relacji (por. CVer. 19).

111. Ubodzy stają się dla Franciszka *miejszem* mądrości. To oni są naszymi nauczycielami (por. Konst. 19,2-3; KPK 668). Geograficzne i egzystencjalne peryferie stanowią najlepsze miejsca dla rzeczywistego spotkania pomiędzy studium i życiem. Odwaga, pasja i twórczość, z pomocą inteligencji i rozumu, sprzymierzają się ze sprawiedliwością, solidarnością i braterstwem. Największym wyzwaniem dla współczesnego świata jest to, aby żadna ludzka istota nie czuła się wyłączona (por. EG 197-201).

112. Punktem wyjścia dla formacji intelektualnej jest jej własny kontekst kulturowy: rodzina, wychowanie, ryty, relacje, język itd⁴¹. Pierwszym wymogiem jest

⁴¹ Pierwszy przekaz wiary dokonuje się w Kościele Katolickim przez różne ryty. Sobór Watykański II uznaje, że te ryty są dziedzictwem Kościoła Katolickiego i mają tę samą godność i te same prawa, dlatego powinny być zachowane i popierane (por. SC 3-4). Ryty

poznanie i pokochanie własnej kultury, bez jej absolutyzowania i nie tracąc zdolności do krytycznej oceny jej ograniczeń. Formacja do międzykulturowości wzywa nas do przyjęcia tego, co różne, zdobycia umiejętności utrzymywania relacji z innymi osobami, do rozwijania zdolności do dialogu. Interpretacja franciszkańskiej myśli w różnych kulturach pozostaje wciąż tematem otwartym.

113. Pokorne słuchanie, kreatywność i relacyjna mądrość, to wartości, które pozwoliły św. Wawrzyńcowi z Brindisi na harmonijną integrację życia, studium, świętości i działalności apostołskiej. Aby dobrze zrozumieć naszą misję i moc odpowiedzieć na wyzwania dzisiejszej kultury, Doktor Apostolski przypomina nam, że dla kapucynów refleksja powinna zawsze wychodzić od żywego kontaktu z realnymi problemami ludzi i od zażyłości z *Pismem Świętym*. Centralne miejsce Chrystusa w życiu pomaga w zrozumieniu itineranckiego wymiaru misji naszego brata Wawrzyńca: w podróży kontempluje, myśli, pisze i rozwija swoją dyplomatyczną działalność, pomagając

---

obejmują zwyczaje oraz różne sposoby przeżywania i celebrowania wiary we wspólnotach, wraz z różnymi kulturowymi, teologicznymi i liturgicznymi tradycjami, ich strukturą i terytorialną organizacją, zachowując wyznawanie tej samej i jedynej katolickiej doktryny i wiary, pozostając w pełnej komunii pomiędzy sobą i ze Stolicą Świętą (por. Konst. 179,4; KPK/1983; KPKKW/1990).

współczesnym mu ludziom w budowaniu pokoju dla wzmocnienia dobra⁴².

114. Św. Bonawentura, w *Itinerarium*, wskazuje postawy konieczne u tego, kto podejmuje studium i refleksję z punktu widzenia franciszkańskiego: „Nikt nie powinien się ludzić, że wystarczy lektura bez pobożności, spekulacja bez pobożności, badanie bez szacunku, uwaga bez wewnętrznej radości, działanie bez modlitwy, wiedza bez miłości, zrozumienie bez pokory, stosowanie bez łaski, poszukiwanie bez mądrości wlanej z góry” (Itin. Prol. 4). Powyższe słowa pozostają w doskonałej zgodzie z zaleceniem, jakie św. Franciszek wystosował do św. Antoniego, i które nadal jest aktualne: „Uważam to za dobre, że wykładasz świętą teologię braciom, bylebyś tylko podczas tego studium nie gasił ducha modlitwy i pobożności, jak mówi *Reguła*” (LA 1-2).

---

⁴² Por. IOANNES PP. XXIII, Bulla *Celsitudo ex humilitate*. *S. Laurentius Brundusinus doctor ecclesiae universilis declaratur*, AAS 51 (1959) 456-461.

V. WYMIAR MISYJNO-DUSZPASTERSKI. NAUCZYĆ SIĘ GŁOSZENIA I BUDOWANIA WSPÓLNOTY BRATERSKIEJ

Bracia... [nie powinni] wdawać się w kłótnie ani w spory, lecz być poddanymi wszelkiemu ludzkiemu stworzeniu ze względu na Boga (por. 1 P 2,13) i przyznawać się do wiary chrześcijańskiej (Rnb 16,5-6).

115. „Życie razem jako bracia mniejsi jest elementem pierwotnym powołania franciszkańskiego” (Konst. 24,7), które ze swej strony staje się pierwszym elementem ewangelizacji (por. V RPZ 21). Wspólnota braterska i misja są naszą racją bytu i to nie duszpasterska skuteczność, ale jakość naszych relacji jest tym, co nas charyzmatycznie określa i czyni z nas autentycznych świadków *Ewangelii*.

V.1. Misja Syna: stać się naszym bratem

116. W Jezusie tajemnica Trójcy Świętej objawia się jako miłość i komunია. Bóg zechciał, w sposób wolny i bezinteresowny, podzielić się swą intymnością. Wybrał nas i przeznaczył, abyśmy się stali członkami Jego rodziny (por. Ef 1,11)⁴³. Właśnie na tym polega misja Syna: stać

⁴³ Por. J. DUNS SZKOT, Ord. III, d.7, q.3, n.3 (XIV, 354b-355a).

się naszym bratem, abyśmy my stali się dziećmi Bożymi i braćmi jedni dla drugich (por. Konst. 89,3).

117. Duch Święty, Pan i Ożywiciel, jest protagonistą całej misji Kościoła (por. RM 1-21). Franciszek doświadcza Boga jako Najwyższego Dobra, który przez dar Ducha Świętego czyni nas uczestnikami Jego nieskończonej dobroci (*Bonum diffusivum sui*). Zmartwychwstały Pan posyła nas jako radosnych świadków Jego *Ewangelii* (por. EG 259-261) i obiecuje nam moc swego Ducha, aby wspierać nasze powołanie uczniów-misjonarzy (por. J 14,15-31); Ducha, który jest światłem zrozumienia i gorejącym płomieniem serca, kierującym naszymi krokami w budowaniu nowej ludzkości, w której Chrystus na pewno będzie wszystkim we wszystkich.

118. Chrzest czyni z nas uczniów i misjonarzy. Słuchanie Słowa, łamanie chleba w Eucharystii i kontemplacja oblicza Chrystusa w ubogich, to uprzywilejowane przestrzenie zażyłości z Mistrzem (por. EG 119-121). Z tej zażyłości rodzi się pragnienie misji: wspólnego budowania Królestwa Niebieskiego (por. Rnb 14-16; Rb 12,1-4).

V.2. Nasze powołanie w Kościele

119. Misja stanowi rację bytu Kościoła (por. EN 1). Sam Jezus, umywając uczniom nogi, jasno ukazuje znaczenie

i misję całej eklezjalnej wspólnoty: kochać, obmywać i leczyć rany naszego świata (por. J 13,1-11). Przez swe powołanie do służby, Kościół wezwany jest do wcielania się także w egzystencjalne peryferie, tworząc przestrzenie człowieczeństwa, pracując dla dobra wspólnego i dla budowania pokoju (por. CVer. 7).

120. Św. Franciszek, *vir catholicus et totus apostolicus*⁴⁴, poddaje swój życiowy projekt rozeznaniu Kościoła, który przez swoje magisterium pomaga nam zrozumieć piękno i wymagania ewangelicznego życia (por. Test. 14-15). Kościół uznaje, że intuicja Biedaczyny nie jest nierealnym marzeniem: żyć jako prawdziwi bracia pośród świata jest najwierniejszym i najpiękniejszym sposobem głoszenia Jezusa i Jego *Ewangelii* (por. 1 Cel 33; 3 T 49; 1 B 3,9).

121. Charyzmatyczna siła naszego kapucyńskiego powołania, zaangażowanego w misję Kościoła, czyni nas ekspertami komunii dzięki świadectwu relacji (por. VC 46). Jesteśmy posłani przez wspólnotę braterską i nasza misja ma sens tylko wtedy, kiedy pozostajemy w komunii między sobą i z Kościołem (por. Rnb 16,1-4; Rb 12,1-2; Konst. 101,1). Duszpasterstwo we wspólnocie z innymi braćmi jest najlepszym antidotum przeciwko aktywizmowi i indywidualizmowi oraz chroni nas przed pokusą

⁴⁴ Liturgia godzin, *I antyfona pierwszych Nieszporów*.

apostolskiego narcyzmu, przed afektywnymi patologiami i niewłaściwym używaniem pieniędzy⁴⁵.

V.3. Formowani do misji

122. Misja znajduje się w centrum historii naszego Zakonu (por. III RPZ 34; JöhriMSZ 2,4); wszystkie etapy formacji powinny ją utrzymać na swoim horyzoncie. Proces inicjacji, ciągły i spójny, winien nam pomóc we wcielaniu naszych charyzmatycznych wartości, przewyżając trudności i integrując różnice kulturowe.

123. Projekty formacyjne poszczególnych okręgów zakonnych, powinny wspomagać wymiar duszpasterski przez zróżnicowane plany mające na względzie osobiste dary i charyzmaty każdego brata. Wszyscy bracia muszą mieć te same prawa i te same możliwości formacji (por. Konst 43,1; IV RPZ 68). Należy się starać o równowagę między treściami i doświadczeniami tak, aby zagwarantować formację integralną. Wszystkie duszpasterskie doświadczenia winny być nadzorowane i oceniane.

124. Na zakończenie procesu formacji początkowej, bracia powinni posiadać wystarczające poznanie świata w jego

⁴⁵ Por. P. MARTINELLI, *Vocazione e forma della vita cristiana. Riflessioni sistematiche*, EDB, Bolonia 2018.

lokalnej rzeczywistości i w jego wymiarze uniwersalnym oraz zdobyć konieczne narzędzia do dokonywania duszpasterskiego rozeznawania w różnorodnych środowiskach społeczno-kulturowych, ze zwróceniem uwagi na wymiar ekumeniczny i dialog międzyreligijny (por. LS 214-215; Konst. 178,2; LRz 1)⁴⁶. Brat mniejszy wyróżnia się przez swoją bliskość i solidarność z ubogimi, przez swoje uznanie i szacunek dla różnych kultur, języków i religii, przez swoje zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej, budowania pokoju i troski ekologicznej o naszą planetę.

125. Nasz świat jest coraz bardziej wieloetniczny i wielokulturowy. Jest czymś nagłym umiejętność odnalezienia się w tej nowej rzeczywistości. Do naszej misji należy tworzenie przestrzeni słuchania i dialogu między wiarą i rozumem, między wierzącymi i niewierzącymi, między różnymi wyznaniem chrześcijańskimi i między różnymi religiami. Potrzeba otwartości i elastyczności, unikając fundamentalizmu zakrywającego tę część prawdy w miłości, która jest obecna w innych ludziach (por. VC 102; 1 Cel 22; 1 B 3,1).

126. Metody komunikacji i wchodzenia w relacje nieustannie się zmieniają. Projekty formacji powinny więc

zwrócić szczególną uwagę na sposób integrowania myśli i działania w nowych językach cyfrowych, z podejściem krytycznym i kreatywnym. Środki masowego przekazu dotyczą newralgicznych punktów naszego poznawczego i afektywnego świata i pomagają nam dzielić się doświadczeniami, wiedzą, pracą i rozrywką. Poprawne i ewangeliczne posługiwanie się nimi domaga się ostrożności wobec uzależnień, wykorzystania czasu, wpływu na braterskie relacje oraz na pracę duszpasterską i intelektualną (por. EG 62).

127. Nasze życie konsekrowane ma charakter eschatologiczny (por. LG 46; Ap 21,4). Jesteśmy misjonarzami, kiedy, jako bracia, głosimy *Ewangelię* spotkania i radość służby; kiedy czynimy ziemię bardziej ludzką, tworząc więzy braterstwa; kiedy, z wdzięcznością i podziwem, kontemplujemy piękno stworzenia; kiedy uznajemy dobro, jakie Bóg wciąż urzeczywistnia w każdej żyjącej istocie; kiedy, w jedności z pieśnią Maryi, głosimy wielkie rzeczy, które Bóg nadal czyni w każdym z nas (por. Łk 1,49; LS 246).

⁴⁶ Por. *Przemówienie Papieża Franciszka na spotkaniu międzyreligijnym w Founder's Memorial w Abu Dhabi, 4 lutego 2019* (<http://w2.vatican.va/content/francesco/it/>).

ROZDZIAŁ III

ETAPY FORMACJI W PERSPEKTYWIE FRANCISZKAŃSKO-KAPUCYŃSKIEJ

Formacja do życia konsekrowanego jest szkołą uczniów kierowaną przez Ducha Świętego, który prowadzi do stopniowego przyswajania sobie uczuć Jezusa, Syna Ojca, oraz do przyjmowania Jego sposobu życia posłusznego, ubogiego i czystego (Konst. 23,1).

I. NASZA FORMACJA: SZTUKA UCZENIA SIĘ I BYCIA BRATEM MNIEJSZYM

I.1. Nowe konteksty społeczno-kulturowe i eklezjalne

128. Budowanie świata jest dynamiczne. Zmiany są coraz bardziej złożone, szybkie i głębokie. W oszałamiającym tempie pojawiają się nowe pragnienia i nowe potrzeby, nowe formy wrażliwości i nowe sposoby relacji (por. LS 18). Kościół i Zakon, w sferze formacji, odczuwają nagłą potrzebę aktywnego, krytycznego i twórczego uczestniczenia w tym procesie osobowej, społecznej, kulturalnej i religijnej transformacji (por. Konst. 24,4).

129. Kultura, bardziej niż kiedykolwiek, charakteryzuje się antropologicznym pluralizmem i wyzwaniami płynącymi z cyfrowego świata (*cyber-antropologia*). Nieprzerwane połączenie z Internetem wpływa na nasz sposób myślenia, zapamiętywania i komunikowania się, na sposób pojmowania wolności, na zdolność do refleksji, wykorzystanie czasu i sposoby wyrażania naszej intymności. Technologia domaga się także uważnego osądu (por. Konst. 96,1; KPK 666).

130. W tym kontekście zmian aspekt uczuciowy dominuje nad racjonalnym; subiektywizm nad poczuciem przynależności, obrona *ego* nad tożsamością kolektywną. Jednocześnie, dostrzega się także wartości takie jak poszanowanie praw, solidarność, zaangażowanie społeczne i rosnące zainteresowanie środowiskiem. Potrzebujemy nowego modelu bardziej zrównoważonego rozwoju, świata bez granic, szanującego różnorodność, odpowiadającego na podstawowe potrzeby: zdrowie, edukację, godne mieszkanie, wodę pitną, czyste powietrze, odnawialne źródła energii. Konieczne jest społeczeństwo, które wierzy jeszcze w możliwość zapanowania pokoju, zanik ubóstwa, zrównoważony rozwój i promowanie sprawiedliwości społecznej (por. LS 194).

131. *Ewangelia* ukazuje nam wartość istoty ludzkiej, spotkania i autentycznych relacji. Zaprasza nas do itinerancji i dialogu z innymi. Zaskoczenie i podziw stymulują wrażliwość na doświadczenie religijne i na transcendencję. Wierzyć jest czymś pięknym, rodzi nadzieję i nadaje życiu znaczenie (por. Łk 9,1-6).

1.2. Nasza franciszkańsko-kapucyńska tożsamość dzisiaj

132. Tożsamość Boga spoczywa w wolnej i darmowej relacji miłości między boskimi osobami. W Jezusie

jesteśmy wezwani do bycia częścią tej rodziny, do bycia synami w Synu. Ludzkie powołanie polega na uznaniu obecności tej wolnej i darmowej miłości w naszej osobistej historii i na przyjęciu odpowiedzialności za budowanie naszej własnej tożsamości w relacji do Boga, pozwalając się wprowadzić w Jego tajemnicę miłości (por. Ef 1,3-6).

133. Chrystus, nasz antropologiczny wzór, w stopniowy sposób utożsamiał się ze zbawczą wolą Ojca (por. 1 Tm 2,4). Razem ze swymi uczniami, używając gestów i słów, głosił Dobrą Nowinę, bezwarunkową miłość Boga oraz powszechne braterstwo. Jego oddanie i wierność doprowadziły Go do śmierci na krzyżu, z którego wyraził swoją darmową i wolną miłość do Boga i do nas⁴⁷. Ojciec wskrzesił Go z martwych, napełniając w ten sposób mocą zamysł Królestwa, który przez Ducha Świętego nadal jest żywotny w Kościele i w świecie (por. Dz 13,26-33).

134. Franciszek wśród trędowatych doświadcza miłosierdzia Bożego (por. Test. 1-3; Konst. 109,4). Chodzi o długą drogę obejmującą jego nawrócenie w kościele św. Damiana, pełną pytań, która kończy się darem stygmatów na szczycie Alwerni: od spotkania z Chrystusem w trędowatych, aż do jego pełnego upodobnienia

⁴⁷ Por. J. DUNS SZKOT, Ord. III, d.20, q.un., n.11 (XIV, 738b).

się do Niego (por. 1 Cel 17.94; 3 T 4.11.69; 2 Cel 9; 1 B 2,6; 13,13; KLUw 1-14).

135. W świetle naszej kapucyńskiej tradycji, naszych *Konstytucji* i ostatnich dokumentów Zakonu, tak możemy przedstawić główne wartości naszej tożsamości charyzmatycznej: życie braterskie w małości; modlitwa kontemplacyjna; troska o stworzenie i jego celebrowanie; uważna lektura Słowa; obecność i posługa wśród ubogich i cierpiących (por. Konst. 4,2; 5,3-5; JöhriRPC 14-19). Konsekwencje wynikające z tych wartości, to: poszukiwanie tego, co najistotniejsze; wyrzeczenie się siebie (por. Konst. 109,2); prostota życia; uważna troska o miłość; itinerancja; całkowita dyspozycyjność. Jesteśmy wezwani do twórczej wierności i do znalezienia, w różnych kulturach, sposobu świadczenia o tych wartościach. Przekazanie tych wartości w całości i z pasją, stanowi dla nas jedno z największych wyzwań (por. V RPZ 11; JöhriTPK 1.2-4).

136. W niektórych okręgach naszego Zakonu wymiar laikalny naszego powołania narażony jest na zanik. Nasze jedno i to samo powołanie braci mniejszych, bez wprowadzania różnic, możemy przeżywać w jego podwójnym wymiarze: klerykalnym i laikalnym. Ten ostatni także jest pełną formą życia, tak na płaszczyźnie ludzkiej jak i duchowej. W sposób szczególny, w duszpasterstwie

powołaniowym i w projektach formacji początkowej, należy koniecznie przedstawiać, promować i wspomagać ten wymiar naszego powołania (por. VII RPZ 7; JöhriDBZ 4).

1.3. Inicjacja do naszego życia

137. Poczynając od roku 1968, nasze *Konstytucje* stanowią, że formacja do naszego życia powinna być przeprowadzana jako proces inicjacji, w analogii do inicjacji chrześcijańskiej (por. JöhriRPC 23). Tę wielką intuicję Zakonu należy dobrze zrozumieć tak, aby mogła być w sposób wierny i twórczy wprowadzona w życie (por. Konst. 26-32).

138. Proces inicjacji jest drogą dynamicznego, osobistego, stopniowego i integralnego wzrostu, chociaż w pierwszych latach bardziej intensywnego, jednak trwającego przez całe życie (por. IV RPZ 57). Celem jest towarzyszenie i pomoc kandydatowi, aby wychodząc od swojego konkretnego życia, przy zastosowaniu odpowiednich środków formacyjnych, mógł przeżyć autentyczną drogę nawrócenia, stając się prawdziwym uczniem Jezusa. Czyniąc tak, według stylu św. Franciszka i z elementami właściwymi tradycji kapucyńskiej, w sposób wolny i radykalny, będzie mógł on oddać się na służbę Królestwa Bożego.

139. Inicjacja do naszego życia domaga się stopniowego odrzucenia tego wszystkiego, co nie zgadza się z naszymi

ideałami, a następnie przyswojenia sobie nowych wartości i wszczęcia w nasz Zakon (por. Rb 2,1-14; JöhriRPC 28). Akcent położony zostaje na przekazanie i na stopniowe przyswojenie sobie wartości franciszkańsko-kapucyńskiego życia (por. IV RPZ 61).

140. Inicjacja obejmuje podstawy antropologiczne, chrześcijańskie i franciszkańskie naszego charyzmatu. Proces ten przewiduje połączenie codziennego życia z innymi konkretnymi doświadczeniami (por. Konst. 26,1): różnorodne posługi braterskie; praca fizyczna pośród ubogich; doświadczenia misyjne; wydłużone czasy milczenia i kontemplacji.

141. Absolutnie niezbędne staje się indywidualne towarzyszenie, które winno brać pod uwagę zwłaszcza formację do relacji międzyosobowych i zdobycie zdolności, które formowany stopniowo będzie sobie przyswajał, uczestnicząc w życiu braterskim (por. EG 169-173). Droga formacji jest osobista i winna sprzyjać tym elementom, które sprawiają, że każdy brat w naśladowaniu Jezusa jest kimś jedynym i niepowtarzalnym (por. Konst. 18,2).

II. ZASADY FORMACJI

II.1. Wspólnota braterska w centrum projektu formacyjnego

142. Życie zakonne rodzi się z tajemnicy Trójcy Świętej i określa się jako *confessio Trinitatis* (por. VC 16). Wszczępione w serce Kościoła powszechnego, powołane jest do bycia *signum fraternitatis* i ekspertem w zakresie komunii (por. VC 41). Duch Święty, źródło różnorodnych charyzmatów, udzielił nam daru *minoritas*, abyśmy byli twórcami autentycznych relacji ludzkich, głosząc ludzkości braterski wymiar stworzeń.

143. „Pan zlecił mi troskę o braci” (Test. 14). Wspólnota braterska nie jest wymysłem Franciszka, lecz inicjatywą samego Boga, abyśmy, wspólnie jako bracia, kroczyli śladami naszego Pana Jezusa Chrystusa. Nikt nie formuje się sam: wszyscy formujemy się we wspólnocie (por. Konst. 24,4).

144. Przestrzenie poszukiwania, słuchania, dialogu i rozeznania, czynią ze wspólnoty braterskiej uprzywilejowane miejsce spotkania z Bogiem oraz formacji i towarzyszenia braciom. Wspólnota braterska, z natury i z powodu swej misji, jest także miejscem

przekazywania naszego charyzmatu. Formowanie się, oznacza stopniowe przyjmowanie formy brata mniejszego *od* wspólnoty i *we* wspólnotcie braterskiej. To tutaj uczy się nawiązywania relacji horyzontalnych, żyjąc tym, co najistotniejsze, odkrywając głęboką radość naśladowania i głosząc *Ewangelię* świadectwem własnego życia (por. IV RPZ 13-22).

II.2. Towarzystwo franciszkańskie

145. Jezus, Dobry Pasterz, zna nas po imieniu, strzeże naszej wolności i oferuje nam życie pełne znaczenia. To On podejmuje inicjatywę i zaprasza nas do naśladowania Go. Idąc przed nami, On sam staje się Drogą i Bratem na drodze życia (por. J 10,11-16; Łk 24,23-35; Np 6).

146. Słowo Boże stanowi zawsze pierwszy punkt odniesienia w towarzyszeniu. Słuchając go we wspólnotcie, uczymy się odczytywać nasze życie jako łaskę: marzenia i pragnienia, upadki i trudności. Życie Jezusa, objawione w słowie, jest centrum procesu formacyjnego (por. RNC 24).

147. *List św. Franciszka do Brata Leona* zawiera najistotniejsze elementy franciszkańskiego towarzyszenia: Franciszek staje na tej samej płaszczyźnie co brat Leon, mówiąc mu o swoim własnym doświadczeniu; towarzyszy mu z matczyną czułością; pozostawia mu całkowitą

wolność i zachęca go do kreatywnego odkrywania jego własnej drogi. Franciszek zaprasza do współodpowiedzialności, docenia to, co pozytywne, unika poczucia winy, wskazuje kierunek i pomaga bratu w jego pragnieniu życia według formy *Ewangelii* świętej (por. LL 1-4).

148. Dla Franciszka kryterium towarzyszenia polega na pociągnięciu brata do Pana przez miłosierdzie i miłość. Przyjmuje z szacunkiem i bez lęku możliwość poprawiania i napominania, odrzucając jednak energicznie braci, których motywacje nie mają nic wspólnego z Duchem *Ewangelii* (por. LM 11; Np 3,7-10; Test. 40-49).

149. Towarzystwo, nie będąc narzucaniem się, przyjmuje jako priorytet pomoc we wzrastaniu w wolności, respektując wyjątkowość każdego brata. Towarzystwo, oznacza stwarzanie przestrzeni, które umożliwiają odpowiedzialność, zaufanie i przejrzystość we wszystkich zakresach: uczuciowości; pracy; używania pieniędzy; posługiwania się nowymi zdobyczami techniki itd⁴⁸.

150. Postawa zezwolenia na towarzyszenie sobie jest decydującym kryterium rozeznania, także ze strony formatorów, którzy powinni posiadać zdolność

⁴⁸ POI. ORDINE DEI FRATI MINORI, *Iesus ibat cum illis. L'accompagnamento francescano. Approccio formativo*, Asyż 8-22 września 2013.

tak towarzyszenia, jak i przyjęcia go od innych (por. RFund. 44-49; ChristV 291-298).

151. W swej odwiecznej mądrości Kościół wymaga od odpowiedzialnych za formację umiejętności jasnego rozróżnienia pomiędzy towarzyszeniem na forum wewnętrznym a tym na forum zewnętrznym. W duchu kanonów 985 i 630 §4 KPK, magister i wicemagister nowicjuszy, a także odpowiedzialni w ekipach różnych domów formacyjnych, nie mogą spowiadać swoich własnych wychowanków.

II.3. Rozeznanie franciszkańskie

152. „Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40). Obecność Jezusa w ubogich staje się centralnym elementem chrześcijańskiego rozeznania. Uczynki miłosierdzia, zwane także uczynkami sprawiedliwości i solidarności, razem z Błogosławieństwami (por. Mt 5,1-13), ustanawiają kryteria przynależności do Królestwa Niebieskiego: ubóstwo ducha; radość; miłosierdzie; wprowadzanie pokoju; prostota serca; bycie niezrozumianym i prześladowanie (por. ChrisV 31).

153. W chwili swego nawrócenia Franciszek formułuje modlitwę, która będzie mu towarzyszyć przez całe życie.

Boga, który jest światłem, prosi o wiarę, aby go prowadziła; nadzieję, aby go podtrzymywała w trudnościach; miłość, aby nikogo nie wykluczać. Bóg prowadzi go osobiście aż do ruin kościółka św. Damiana, gdzie Chrystus żyje pośród trędowatych. Franciszek otrzymuje tam pomoc, by kontynuować swą drogę (por. MpK).

154. Podstawowymi przestrzeniami rozeznania, oprócz *Pisma Świętego* i charyzmatycznych źródeł, są: życie braterskie, w którym weryfikujemy zdolność do nawiązywania dojrzałych, wolnych i bezinteresownych relacji ludzkich; kontemplacja, w której oczyszczamy nasze obrazy Boga przez doświadczenie Boga Jezusa Chrystusa; *minoritas*, w której wystawiamy na próbę naszą zdolność do zaangażowania własnego życia w życie tych, którzy cierpią i maluczki naszego świata (por. 2 Cel 193).

155. W swoim *Liście do Ministra* – franciszkańskiej ewangelii miłosierdzia – św. Franciszek zaprasza nas do życia w nieustannej postawie rozeznania. Radykalna miłość objawia się, kiedy uznajemy za *łaskę* wszelkie sytuacje trudne i kiedy czynimy z nich źródło poznania; kiedy wyrzekamy się zmieniania innych na nasz własny obraz i podobieństwo; kiedy rozróżniamy pomiędzy pustelnią, jako miejscem ucieczki, które podsyca indywidualizm

i samowystarczalność, a pustelnią, jako miejscem spotkania z Bogiem w ciszy, które karmi braterskie relacje (por. LM 1-11)⁴⁹.

⁴⁹ Por. J. HERRANZ, *El discernimiento en Francisco de Asís: Oh Dios, concédenos querer siempre lo que te agrada*, Frontera/Hegian 66, Vitoria 2009.

III. PODMIOTY FORMACJI

III.1. Duch Święty

156. Duch Święty, rozpoznawany jako Minister Generalny wspólnoty braterskiej, jest pierwszym formatorem (por. Konst. 24,1; IV RPZ 78). Życie kapucyńskie polega na tym, aby pozwolić się kształtować i prowadzić Duchowi, który wlewa w nas uczucia Chrystusa oraz pragnienie upodobnienia się do Niego, ubogiego i ukrzyżowanego. Wspólnota braterska rodzi się i wzrasta pod miłosierzną ręką Ducha, który pobudza nas do poszukiwania i rozeznawania dróg, jakie wskazuje On każdemu z braci i całej wspólnoty (por. Ponow2004 3,1).

157. Choć formatorzy są koniecznym narzędziem podczas całego procesu formacyjnego, niemniej jednak, należy pamiętać o podstawowym zadaniu Ducha Świętego, który zawsze ukazuje piękną i inspirującą perspektywę *Ewangelii* (por. Konst. 40,1).

III.2. Formujący się, głównym podmiotem formacji

158. W konsekwencji każdy brat, pod natchnieniem Ducha Świętego, jest podmiotem własnej formacji

(por. IV RPZ 79). Proces inicjacji zaczyna się od pracy nad sobą (por. Konst. 24,5). Domaga się to otwartości, wysiłku, przejrzystości, uznania własnych ograniczeń, zdolności do przyjmowania sugestii i rozwijania kreatywności.

III.3. Kościół Matka i Mistrzynie

159. Kościół, dzięki działaniu Ducha Świętego, przechowuje i aktualizuje pamięć o męce, śmierci i Zmartwychwstaniu naszego Pana Jezusa Chrystusa. Łaska Chrztu wszczepia nas w Lud Boży (por. LG 9-19) i uczy nas przeżywania naszego chrzcielnego kapłaństwa w sposób kreatywny, naszego profetycznego powołania z odwagą, a naszej prawdziwej godności z pokorą. Jesteśmy członkami mistycznego Ciała Chrystusa (por. LG 8) w stanie nieustannej formacji, ucząc się jedni od drugich wzbudzania w sobie tych samych uczuć, które były w Jezusie Chrystusie. Kościół, przyjmując z miłosierdziem wszystkich ludzi, tak jak jego Mistrz, staje się powszechnym Sakramentem zbawienia (por. LG 48): stąd rodzi się ważne znaczenie uczenia się towarzyszenia i rozeznawania w komunii z całym Kościołem.

III.4. Wspólnota formacyjna

160. Wspólnota formacyjna jest niezbędnym miejscem, w którym urzeczywistnia się proces inicjacji do naszego

życia (por. Konst. 24,7). Tutaj doświadczamy piękna i wymogów przyjętych wartości oraz umacniamy nasze osobiste zaangażowanie (por. IV RPZ 80).

161. Zakon, poprzez poszczególne swoje okręgi, jest pierwszą instancją formacyjną. Odpowiedzialność za formację, poczynając od Ministra Generalnego i Ministra Prowincjalnego lub Kustosza, spoczywa na wszystkich braciach. Cały okręg zakonny i każda wspólnota domowa są formatorami i są wezwani do przyjęcia i formowania do naszego życia nowych członków (por. Konst. 28,2).

162. Szczególne wspólnoty formacyjne powstają ze względu na etapy formacji. Bracia wezwani do tworzenia tego typu wspólnot braterskich, winni przyjąć jako swój projekt formacyjny, płonąć charyzmatem kapucyńskim oraz na co dzień żyć jego wartościami i istotnymi aspektami. Pożądaną jest obecność któregoś z braci starszych, cieszącego się moralnym autorytetem i spójnością życia, jako znaczącego punktu odniesienia (por. Konst. 27,1-2).

163. Wspólnota okresowo ocenia braci w formacji przez rewizję życia, kapituły domowe i głosowania, przynajmniej raz na sześć miesięcy, aby magistrowi i samym formowanym dostarczyć elementów, nad którymi należy pracować (por. OKG 2/15,1).

164. Niech każdy okręg zakonny określi, ilu kandydatów może przebywać w jednym domu formacyjnym, aby mogli być odpowiednio formowani. Nie uważa się za odpowiedni dom formacyjny, który posiadałby mniej niż 3-5 formowanych; tak samo zbyt duża liczba formowanych nie ułatwi formacji indywidualnej. W każdym przypadku liczba formatorów i wielkość wspólnoty braterskiej domu formacyjnego, powinny być proporcjonalne do liczby formowanych. Tylko wtedy będzie możliwe indywidualne towarzyszenie oraz zdrowe i braterskie środowisko formacyjne. Otwartość na współpracę między różnymi okręgami zakonnymi i konferencjami Zakonu umożliwi zastosowanie odpowiednich rozwiązań w zakresie formacji.

III.5. Ekipa formacyjna

165. Formatorzy mają za zadanie przede wszystkim towarzyszyć formowanym w rozeznawaniu powołania do naszego życia oraz pomóc wspólnocie, zwłaszcza w osobie Ministra Prowincjalnego, w ocenie zdatności tychże braci w formacji.

166. Formacja jest perspektywą otwartą, domagającą się poszanowania tajemnicy Boga zamieszkującego każdą osobę ludzką. Ekipa formacyjna opracowuje w konkretny sposób to, czego potrzeba każdemu kandydatowi oraz ustala cele i środki, aby je osiągnąć. Za punkt wyjścia

przyjmuje to, co już osiągnięto w poprzednim etapie i przygotowuje formowanego do następnego etapu. W ten sposób respektuje się konieczną w tym procesie stopniowość.

167. Ekipa formacyjna podziela te same kryteria, unikając ewentualnych rozbieżności w działaniu między formatorami, którzy do niej należą. Nikt nie działa indywidualnie, ale wszyscy wypełniają swe zadania we współpracy i w komunii z poszczególnymi organizmami formacyjnymi okręgu zakonnego: z sekretariatem i radą formacji, z odpowiedzialnym za formację permanentną i duszpaństwo powołań.

168. Jest czymś ważnym, aby ekipy formacyjne składały się z formatorów, którzy przeżywają nasze braterskie powołanie w jego podwójnym wymiarze: klerykalnym i laikalnym.

169. Formacja formatorów jest jednym z priorytetów Zakonu. Niech Ministrowie i Kustosze zwracają szczególną uwagę na dobór formatorów i niech im zapewnią konieczne środki do polepszenia i ubogacenia ich kompetencji.

III.6. Profil formatora

170. Formator, to brat przekonany o pięknie naszego sposobu życia, który z radością przeżywa własne powołanie

(por. TK1 1-4), dzieli się doświadczeniami swego poszukiwania Boga, jest wolny i posłuszny Duchowi, unika przesadnego psychologizowania i spirytualizowania oraz żyje w otwartości na słowo Boże (por. Konst. 28,2-3).

171. Powołany do pełnienia prawdziwego duchowego ojcostwa, formator, unikając postawy paternalistycznej, towarzyszy formowanemu w procesie zdobywania wolności i autentyczności życia. Pomaga im w rozwijaniu darów Bożych, wspomagając szczerość, kreatywność i odpowiedzialność.

172. Formator winien wykazywać ludzką i chrześcijańską dojrzałość, okazując się zdolnym do pozytywnego integrowania ograniczeń i trudności własnej osobowości; powinien posiadać realny obraz samego siebie, zdrowe poczucie własnej wartości i odpowiednią równowagę emocjonalną; akceptować fakt, że nie ma wszystkich odpowiedzi i nie posiada wszystkich umiejętności; być otwartym na współpracę, pozwalając się dopełniać innym braciom, zawsze gotowym do uczenia się bycia prawdziwym bratem mniejszym (por. IV RPZ 81).

173. Formator stwarza przestrzeń słuchania i dialogu z braćmi wspólnoty formacyjnej i z wychowankami; unika rozumienia formacji jako pracy indywidualnej; potrafi pracować w grupie i prosić o pomoc; potrafi

rozpocząć i towarzyszyć procesom; z realizmem oferuje konieczne narzędzia umożliwiające franciszkańskie życie i zrozumienie naszego charyzmatu; posiada mocne poczucie przynależności i jest wrażliwy na sytuacje ubóstwa i wykluczenia.

III.7. Ubodzy

174. Ubodzy są naszymi nauczycielami. Dzięki nim możemy lepiej zrozumieć i lepiej żyć *Ewangelią* (por. ChrisV 171). Kiedy dotykamy Ciała Chrystusa w poranionym ciele ludzi ubogich, wzmacniamy sakramentalną komunie przyjętą w Eucharystii. Jego obecność wypełnia nasze życie znaczeniem (por. V RPZ 91).

175. Pan wprowadził Franciszka pomiędzy trędowatych. Pierwsza wspólnota uczyniła z tego doświadczenia szkołę miłosierdzia i bezinteresowności, w której gorycz zamienia się w słodycz duszy i ciała, i w której wzrok spoczywający na Chrystusie Mistrzu, potrafi Go rozpoznać i służyć Mu w ubogich.

176. Człowiek ubogi staje się naszym prawdziwym formatorem, kiedy staramy się zrozumieć rzeczywistość z jego punktu widzenia i kiedy jego priorytety stają się naszymi. Na owoce nie trzeba długo czekać: spojrzenie koncentruje się na tym, co najistotniejsze; żyjemy lepiej przy

minimum środków; zaufanie i powierzenie się Opatrzności Boga Ojca, stają się rzeczywistymi i konkretnymi życiowymi wyborami.

IV. ETAPY FORMACJI W PERSPEKTYWIE FRANCISZKAŃSKO-KAPUCYŃSKIEJ

177. Kolejne numery prezentują różne wskazówki dotyczące etapów naszego procesu formacyjnego. Musimy przejść od formacji opartej na działaniu, do formacji, która będzie wzbudzać postawy ewangeliczne. W tle opisu każdego z etapów znajduje się próba przemyślenia drogi formacyjnej w perspektywie inicjacji. Asymilacja aspektów teoretycznych wpłynie na głębię, z jaką przeżywać się będzie doświadczenia, a od autentyczności tych ostatnich zależeć będzie osiągnięcie celów, jakie sobie postawiliśmy. Wszystkie te elementy są ze sobą wzajemnie połączone.

178. Ostatecznym celem formacji jest, aby wszyscy bracia, z pomocą Boga Ojca i oświeceni Duchem Świętym, naśladując naszego Pana Jezusa Chrystusa na wzór Franciszka i Klary (por. Rnb 1,1), żyli odpowiedzialnie i w ewangelicznej wolności, byli zdolni do dojrzałych relacji i zaangażowani w tworzenie bardziej braterskiego i sprawiedliwego świata (por. Konst. 23,1).

179. Ponieważ misją wspólnoty braterskiej, jako całości, jest wprowadzenie kandydatów, konieczne jest zagwarantowanie, aby była ona w nieustannej formacji, odnawiając się, zwłaszcza jeżeli chodzi o wartości charyzmatyczne

oraz czując się głęboko zmotywowana do prowadzenia naszego sposobu życia.

180. Charyzmatyczne wartości przekazuje się poprzez doświadczenia i treści domagające się kategorii zaczerpniętych z własnego kontekstu kulturowego tak, aby mogły zostać przyjęte w sposób autentyczny i spersonalizowany. Bez odpowiedniego przyswojenia sobie tych wartości istnieje ryzyko osłabienia przyszłych procesów współpracy. Z tego powodu, w okresie formacji początkowej, nie należy rozpoczynać procesów współpracy braterskiej (por. IV RPZ 30; MłodeWino 39).

IV.1. Formacja ciągła

181. Ewangeliczna ikona uczniów idących do Emaus (por. Łk 24,13-35) ukazuje nam dwóch towarzyszy, którzy po śmierci Jezusa opuszczają Jerozolimę i ruszają w drogę. Od niepewności i rozczarowania przechodzą do spotkania ze Zmartwychwstałym, który w centrum ich życia umieszcza Chleb i Słowo. Przemienia ich smutek w radość i na nowo czyni ich swymi uczniami, a także głosicielami Królestwa.

182. Od uczniów z Emaus uczymy się możliwości rozpoczynania wciąż od nowa oraz konieczności, aby nigdy nie uważać za zakończoną własną formację. Cała osoba jest

podmiotem odnowy na wszystkich etapach życia. Dlatego formacja ciągła, jako nieustannie dokonujący się proces, jest wewnętrznym wymogiem naszego powołania.

IV.1.1. *Natura*

183. Formacja ciągła jest procesem odnowy osobistej i wspólnotowej oraz odpowiedniego dostosowania struktur i działalności, który ma sprawić, że zawsze będziemy zdolni żyć naszym powołaniem według *Ewangelii* w konkretnej rzeczywistości każdego dnia (por. Konst. 41,2; KPK 661).

184. Istnieją dwa rodzaje formacji ciągłej: zwyczajna, która koncentruje się na codzienności, i przez którą należy weryfikować jakość naszego życia; oraz nadzwyczajna, która towarzyszy i opromienia codzienne doświadczenia. Obydwie rozwijają się na trzech poziomach: osobistym, lokalnym i prowincjalnym (por. VC 71).

IV.1.2. *Cele*

185. Stworzenie i ochrona przestrzeni wolności w naśladowaniu Jezusa, co pozwoli nam na nieustanne uczenie się z doświadczenia i wzmocni osobistą odpowiedzialność.

186. Zatroszczenie się o życie uczuciowe przez nawiązywanie autentycznych, wolnych i głębokich relacji

międyosobowych, wzrastając w przyswajaniu sobie uczuć Chrystusa, by zagwarantować życie wypełnione sensem.

187. Osiągnięcie, za przykładem Jezusa, większej wrażliwości w zakresie solidarności i czynniejszego zaangażowania w budowanie sprawiedliwości, w dialog ekumeniczny i międzyreligijny oraz w troskę o pokój i poszanowanie stworzenia (por. Konst. 144,6).

IV.1.3. Wymiary

188. Wymiar duchowy:

- utrzymywanie w codziennym życiu intymnej relacji z Bogiem, która stanowić będzie bodziec dla naszego sposobu myślenia i życia według *Ewangelii świętej*;
- kulturowanie duchowości, która poprzez wewnętrzne milczenie i słuchanie Słowa, poprowadzi do odkrywania Boga w codziennej rzeczywistości;
- ponowne odczytywanie naszego charyzmatu franciszkańskiego, wychodząc od potrzeb i wyzwań naszych czasów, aby przyjąć nowość Ducha i współpracować w przekształcaniu rzeczywistości mocą *Ewangelii*.

189. Wymiar ludzki:

- troska o własne powołanie przez odpowiedzialne zagospodarowanie czasu oraz formację osobistą i wspólnotową;

- twórcze zmierzanie się z życiowymi wyzwaniami, uświadamiając sobie w każdej chwili własne ograniczenia i otrzymane dary;
- umacnianie poczucia szacunku wobec innych i komunii, doceniając jednocześnie naszych braci i stwarzając przestrzeń spotkania oraz komunikacji.

190. Wymiar intelektualny:

- wzmacnianie franciszkańskiego stylu studiowania, dzieląc się zdobytymi doświadczeniami i wiedzą, które pomogą nam wzrastać we wspólnocie;
- umieszczanie w centrum formacji ciągłej wymiaru duszpastersko-biblijnego i charyzmatycznego wymiaru franciszkańskiego;
- poszerzanie i odnawianie własnej wizji świata, ubogacając ją przez braterski dialog i różne aktualne perspektywy.

191. Wymiar misyjno-duszpasterski:

- ewangelizowanie życiem i słowem przez świadectwo braterskich relacji;
- podejmowanie współpracy w duszpasterskich zadaniach Kościoła, odpowiadając na najbardziej naglące potrzeby;
- uświadamianie sobie znaczenia duchowego towarzyszenia współczesnym ludziom.

192. Wymiar charyzmatyczny:

- ożywianie życia braterskiego tak, aby sprzyjało ono lepszemu realizowaniu naszego projektu życiowego;
- uprzywilejowanie czynnego i wrażliwego słuchania jako jednego z ważnych narzędzi naszego charyzmatycznego stylu w relacjach;
- odzyskiwanie ducha kapucyńskiej Reformy, aby odkryć piękno prostoty.

IV.1.4. Środki**193.** Zwyczajnymi środkami, jakie oferuje wspólnota lokalna, są:

- życie liturgiczne, szkoła wartości chrześcijańskich i franciszkańskich;
- kapituły domowe, rewizja życia i upomnienie braterskie, wspólne posiłki i rekreacje, jako przestrzenie, które pomagają w tworzeniu zdrowych i otwartych relacji;
- lektura i refleksja, jako konieczny czas potrzebny do ludzkiego i duchowego wzrostu;
- odpowiedni sposób posługiwania się środkami komunikacji jako narzędziami aktualizacji.

194. Zwykłymi środkami oferowanymi przez wspólnotę prowincjalną, są: rekolekcje; tygodnie formacji; spotkania; seminaria i celebracje.

195. Środki nadzwyczajne, to: okresy studium; kursy duchowości biblijnej i franciszkańskiej; czas szabatowy itp.

IV.1.5. Czas trwania

196. Formacja winna zwracać uwagę na różne etapy w życiu człowieka. Następująca propozycja ma charakter wskazówki⁵⁰:

- *wczesna dorosłość*: okres charakteryzujący się entuzjazmem i aktywnością. Czas na uczenie się nowych sposobów przeżywania charyzmatu, podejmując odpowiedzialność i pozwalając się prowadzić wspólnocie;
- *dorosłość wieku średniego*: okres charakteryzujący się poszukiwaniem tego, co istotne i głębokie. Zawsze istnieje ryzyko rozczarowania i indywidualizmu;
- *późna dorosłość*: okres pełni i przekazywania doświadczenia następnym pokoleniom. Czas na przyjęcie siostry śmierci z chrześcijańską nadzieją.

IV.1.6. Inne tematy dotyczące formacji

197. *Praca*: jest łaską, która pozwala nam zdobyć poczucie realizacji ludzkiej i zawodowej. Bracia są prawdziwymi

⁵⁰ Por. A. CENCINI, *La formazione permanente nella vita quotidiana. Itinerari e proposte*, EDB, Bolonia 2017.

świadkami i formatorami, gdy przeżywają zdrową równowagę między działaniem i życiem braterskim (por. VIII RPZ 9).

198. *Ekonomia:* wszyscy bracia winni być świadomi rzeczywistości ekonomicznej Prowincji i jej księgości, prowadzonej według kryteriów solidarności (por. BoniDisp. 97; VI RPZ 29).

199. *Sprawiedliwość, pokój i ekologia:* zadaniem formacji ciągłej jest promowanie stylu życia zwracającego uwagę na solidarną i społecznie odpowiedzialną konsumpcję. Można żyć lepiej przy mniejszych środkach. Ponadto, we wszystkich wspólnotach i posługach duszpasterskich należy przyjąć politykę i stosować praktykę ochrony nieletnich oraz labilnych osób dorosłych (por. ItinForm. 50-53).

200. *Środki przekazu i nowe technologie:* formacja ciągła winna pomagać braciom w zdobywaniu świadomości istnienia rzeczywistości wirtualnej i jej konsekwencji. Narzędzia cyfrowe, w służbie ewangelizacji, sprzyjają rozwojowi bardziej humanitarnego i inkluzywnego społeczeństwa. Niemniej jednak, uzależnienie w tej dziedzinie to ryzyko, którego nie można bagatelizować (por. VIII RPZ 70).

IV.1.7. Na rzecz kultury ewaluacji

201. Podczas ewaluacji należy przyjrzeć się wartościom, które wyznajemy, dokonanych wyborom i rzeczywistości naszego osobistego i wspólnotowego życia.

202. Do kapituły domowej należy ocena projektu wspólnoty. Stosowna wydaje się okresowa ocena przebytej wspólnie drogi.

203. Sugeruje się, aby podczas wizytacji kanonicznych Wizytator Generalny, Minister Prowincjalny lub Kustosz, towarzyszyli każdemu bratu w realizacji oraz z każdym z nich weryfikowali projekt formacji ciągłej.

204. Może się okazać stosowne wypracowanie norm, które na poziomie okręgu zakonnego będą popierać kursy formacji w zakresie specyficznych posług duszpasterskich (posługa pojednania, głoszenie słowa Bożego, katecheza itp.). Formacja ciągła jest prawem i obowiązkiem wszystkich.

IV.1.8. Inne wskazania

205. Każdy okręg zakonny powinien mieć program formacji ciągłej, odpowiadający własnej rzeczywistości. W tym celu należy popierać współpracę pomiędzy okręgami.

206. Ważna jest specjalna troska o braci w ich pierwszych latach formacji ciągłej (po pięciu i dziesięciu latach od profesji wieczystej).

207. „Wszyscy ministrowie i gwardiani niech uznają za codzienny i zasadniczy obowiązek swojej posługi duszpasterskiej wspieranie formacji ciągłej braci sobie powierzonych” (Konst. 42,2).

208. Poszczególne okręgi zakonne lub grupy okręgów powinny mieć brata albo ekipę braci odpowiedzialnych za formację ciągłą.

209. Generalny Sekretariat Formacji troszczy się o formację ciągłą, oferując różne aktywności, kursy i inicjatywy okręgom, które same nie mogą ich zrealizować (por. Konst. 25,7).

IV.2. Wprowadzenie do naszego życia

210. Formacja początkowa kładzie fundament pod dynamiczny rozwój tożsamości osoby konsekrowanej, która konsoliduje się przez całe życie.

IV.2.1. Etap powołaniowy

211. Abraham jest ikoną osoby ludzkiej otwartej na Boga. Opowiadanie o jego powołaniu (por. Rdz 12,1-9), podkreśla

kluczowe elementy każdego powołania: najpierw, zaproszenie człowieka do wyjścia z zamkniętego kręgu tego, co znane i postawienie w zastaw własnego życia, okazując zaufanie Bogu; następnie, wskazanie na fakt, że powołanie jest procesem dynamicznym, który dotyczy wszystkich wymiarów osoby, zwłaszcza jej zdolności do nawiązywania relacji i poszukiwania dobra.

212. Postać Abrahama przypomina nam, że każdy człowiek powinien odpowiedzieć na Boże powołanie. Bóg ma szczególną propozycję dla każdego i zaprasza nas do ufego wyruszenia w drogę i odważnego poszukiwania. Każde powołanie jest darem Ducha Świętego dla budowania Kościoła i służenia światu. Zadaniem wspólnoty chrześcijańskiej jest budzenie powołań, ich przyjmowanie i troska o nie. Trzeba popierać odpowiedzialność wszystkich za tworzenie kultury powołaniowej (por. KPK 233).

IV.2.1.1. *Natura*

213. „Bóg w swej dobroci powołuje wszystkich chrześcijan w Kościele do doskonałej miłości w różnych stanach życia, tak aby poprzez osobistą świętość przyczyniali się do zbawienia świata” (Konst. 16,1).

214. „Troska o powołania rodzi się nade wszystko ze świadomości, że my sami prowadzimy i proponujemy innym

życie bogate w wartości ludzkie i ewangeliczne, które ofiarowane na prawdziwą służbę Bogu i ludziom, sprzyja rozwojowi osoby” (Konst. 17,1).

IV.2.1.2. Cele

215. Stworzenie przestrzeni rozeznawania umożliwiających wolną i odpowiedzialną decyzję powołaniową (por. ChrisV 136-143).

216. Zaproponowanie itinerarium wzrostu afektywnego na wzór relacji Jezusa, zapraszając do przyjęcia w życiu logiki daru z siebie.

217. Przedstawienie wizji świata opartego na elementach duchowości franciszkańskiej.

IV.2.1.3. Wymiary

218. Wymiar duchowy:

- ofiarowanie koniecznej pomocy do tego, aby proces rozeznania własnego powołania był konsekwencją osobistego wyboru dokonanego w wierze (por. ChrisV 246);
- rozwijanie modlitwy, życia sakramentalnego i codziennej lektury słowa Bożego;

- odkrywanie, dzięki wewnętrznemu spojrzeniu, drogi otwarcia się na transcendencję i na piękno stworzenia.

219. Wymiar ludzki:

- zdobywanie świadomości siebie, odpowiedniej do własnego wieku;
- poddanie się towarzyszeniu na drodze rozeznania powołania;
- okazywanie pragnienia przynależenia do grupy i zdolność wchodzenia w relacje.

220. Wymiar intelektualny:

- przedstawianie zasad i podstaw doświadczenia chrześcijańskiego życia;
- stopniowe zapewnianie pierwszego krytycznego podejścia do Misterium Chrystusa;
- umożliwianie pierwszego kontaktu z życiorysami św. Franciszka i św. Klary, przedstawiając w prosty sposób wartości franciszkańskiego charyzmatu.

221. Wymiar misyjno-duszpasterski:

- jeśli kandydat uczestniczy w jakimś duszpasterstwie, zachęcanie go do kontynuacji. W przeciwnym wypadku należy zasugerować jakieś zaangażowanie się w życie Kościoła;

- w sposób ogólny zapoznanie kandydatów z duszpasterskimi i apostołskimi posługami Zakonu, Prowincji czy Kustodii;
- wprowadzanie kandydatów w lekturę *Ewangelii*, dając pierwszeństwo tekstom, które najwyraźniej przedstawiają duszpasterską pedagogię Jezusa w głoszeniu Królestwa Bożego.

222. Wymiar charyzmatyczny:

- pomaganie we wsłuchiowaniu się w głębokie pragnienia serca i w motywacje wyboru naszego sposobu życia;
- uczynienie z modlitwy podstawowej przestrzeni rozeznania powołania (por. ChrisV 284);
- prezentowanie życia kapucyńskiego opartego na zdrowej eklezjologii i poprawnej teologii życia konsekrowanego, waloryzującej wszystkie rodzaje powołania w łonie Ludu Bożego.

IV.2.1.4. Czas trwania

223. Czas rozeznawania przed wstąpieniem do Zakonu może być różny, jednak zawsze powinien być wystarczający do tego, aby z jednej strony kandydat mógł odpowiednio poznać nasz sposób życia, z drugiej zaś, aby odpowiedzialni za towarzyszenie, byli w stanie dostrzec u niego oznaki autentycznego powołania.

IV.2.1.5. Kryteria rozeznania

224. Kryteria, które poniżej przedstawiamy, odnoszą się do całości osoby ludzkiej w perspektywie wiary (por. Konst. 18,3).

- zdrowie fizyczne i psychiczne;
- odpowiednia dojrzałość, zwłaszcza w aspekcie uczuciowym i relacyjnym;
- zdolność do życia we wspólnocie braterskiej;
- umiejętność łączenia idealizmu i realizmu;
- elastyczność na płaszczyźnie relacji;
- gotowość do zmiany;
- zaufanie do formatorów;
- przyłgnięcie do wartości wiary.

225. Pod względem społecznym bierze się pod uwagę młodych ludzi pomiędzy 16 a 29 rokiem życia. Doświadczenie pracy duszpasterskiej mówi, że powyżej 35-40 roku życia, trudno jest się przystosować do nowych zachowań – zwłaszcza do otwartości – wymaganych w życiu zakonnym⁵¹.

IV.2.1.6. Inne wskazania

226. Należy zwrócić uwagę na to, aby kandydat znał, chociażby w sposób ogólny, naszą specyficzną tożsamość

⁵¹ Por. XV Zgromadzenie Ogólne Zwyczajne. Synod Biskupów, *Młodzi, wiara i rozeznanie powołaniowe*, I, 1 (Dokument przygotowawczy).

w Kościele, by uniknąć przyjmowania kandydatów, którzy pragną tylko zostać kapłanami (por. IV RPZ 21).

227. Wypracować wskazania i kryteria dotyczące powołaniowego towarzyszenia poszczególnym grupom wiekowym: nastolatkom; dorastającej młodzieży i dorosłym, odpowiednio do warunków charakterystycznych dla własnej kultury i realnych możliwości przyjmowania na próbę. Istniejące w Zakonie niższe seminaria oraz ośrodki powołaniowe, oprócz wolontariatu, stanowią dobrą okazję, aby doświadczyć naszego życia (por. OKG 2/1,2).

228. W każdej wspólnotce powinien być brat odpowiedzialny za duszpasterstwo młodzieży i powołań, odpowiednio przygotowany do tego, aby towarzyszyć kandydatom. Każdy okręg zakonny winien mieć sekretariat animacji powołań (por. Konst. 17,3-4).

229. Aby kandydaci mogli stopniowo zdobyć przymioty wymagane do przyjęcia do naszego sposobu życia, konieczne jest, by w każdym okręgu zakonnym lub grupie okręgów, przygotowano odpowiednie struktury zdolne zaoferować kandydatom, przed rozpoczęciem postulatu, zindywidualizowaną formację (czasowy pobyt we wspólnotce, prepostulat, aspirantura, niższe

seminarium), która mogłaby trwać przynajmniej jeden rok, zależnie od potrzeb i rytmu dojrzewania każdego kandydata. Formatorzy winni badać u kandydatów stopień spełniania warunków wymaganych na każdym etapie, zwłaszcza „odpowiednią dojrzałość ludzką, szczególnie pod względem emocjonalnym oraz pod względem umiejętności wchodzenia w relacje z innymi” (Konst. 18,3.e; por. PI 63).

IV.3. Etapy formacji początkowej

IV.3.1. Postulat

230. Ewangeliczna ikona Chrztu (por. Mk 1,9-11) ukazuje nam Jezusa jako Tego, w którym Bóg sobie upodobał. On, będąc Synem, stał się naszym bratem, abyśmy jako bracia nauczyli się być synami Bożymi. Wspólnota jest wyśmienitą szkołą, w której Bóg objawia nam naszą tożsamość: dar bycia synami i braćmi.

231. Chrzt Jezusa pokazuje nam, że Bóg zsyła swego Ducha na każdego z nas i naznacza nas swoją miłością. W postulacie pogłębiona zostaje osobista relacja z Bogiem i zdobywa się większą świadomość tego, czego domaga się pójście za Jezusem, przez zaangażowanie w proces rozeznania powołania w łonie naszej zakonnej rodziny.

IV.3.1.1 Natura

232. „Postulat jest pierwszym okresem wprowadzenia, w czasie którego dokonuje się wyboru naszego życia” (Konst. 30,1).

233. „W tym okresie postulant poznaje nasze życie i dokonuje kolejnego, bardziej wnikliwego rozeznania swego powołania. Natomiast wspólnota braterska, ze swej strony, lepiej poznaje postulanta i upewnia się co do rozwoju jego dojrzałości ludzkiej, zwłaszcza emocjonalnej, jak też co do zdolności rozeznawania przezeń swego życia oraz znaków czasu w świetle *Ewangelii*” (Konst. 30,2).

IV.3.1.2. Cele

234. Okazanie pomocy postulantom w zdobyciu poznania siebie oraz koniecznej autonomii, które mu pomogą w dojrzałym zintegrowaniu własnej historii i osobistej rzeczywistości, wraz z ich blaskami i cieniami.

235. Pogłębienie osobistej relacji z Jezusem Chrystusem, przez kontemplację Jego postawy miłości, dobroci, współczucia i miłosierdzia.

236. Wzbudzenie wrażliwości na kwestie społeczne dotyczące niesprawiedliwości, przemocy, ubóstwa i łamania praw człowieka.

IV.3.1.3. Wymiary

237. Wymiar duchowy:

- towarzyszenie w sformułowaniu autobiograficznej narracji w kluczu wiary, w celu zdobycia świadomości Bożego powołania;
- stopniowe wprowadzanie w misterium Eucharystii i Sakramentu Pojednania;
- zapoznavanie z modlitwą liturgiczną Kościoła i modlitwą kontemplacyjną.

238. Wymiar ludzki:

- stopniowe rozumienie i opanowywanie własnych emocji, ze zwróceniem szczególnej uwagi na aspekty uczuciowe;
- troszczenie się o siebie pod względem fizycznym i psychicznym, aby osiągnąć zdrowe poczucie własnej wartości;
- przyjmowanie treści koniecznych do wypracowania osobistego planu na życie, obierając za punkt wyjścia własną historię życia.

239. Wymiar intelektualny:

- zapoznavanie się z Katechizmem Kościoła Katolickiego;
- poznawanie osoby Jezusa przez zaprogramowaną i systematyczną lekturę *Ewangelii*;

- czytanie współczesnej hagiografii lub biografii świętych Franciszka i Klary.

240. Wymiar misyjno-duszpasterski:

- wzmacnianie, poprzez towarzyszenie, kryteriów wiary dotyczących życia apostołskiego;
- zaangażowanie w pierwsze doświadczenia pracy apostołskiej i posługi ubogim;
- wzrastanie we wrażliwości misyjnej i społecznej, ze zwróceniem uwagi na odczytywanie znaków czasu.

241. Wymiar charyzmatyczny:

- stopniowe zbliżanie się do postaci św. Franciszka, aby odkryć w nim oryginalny i piękny sposób wcielenia ewangelicznych intuicji;
- docenianie życia wspólnotowego, *minoritas*, ciszy i piękna stworzenia;
- rozwijanie ducha dyspozycyjności wobec potrzeb świata i Kościoła.

IV.3.1.4. Czas trwania

242. Ramy czasowe mogą być różne w zależności od potrzeb kandydatów. W ostatnich latach, z powodu zmian społeczno-kulturowych, kościelnych i rodzinnych, istnieje tendencja przedłużania czasu postulatu ze względu

na konieczność odpowiedniego rozeznania i osiągnięcia przez kandydatów większej dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej. Nasze prawodawstwo określa minimalny czas jednego roku (por. OKG 2/11), niemniej jednak, w dużej części naszych okręgów zakonnych, przyjęto regulę dwóch lat postulatu (por. JöhriRPC 31).

243. Postulat rozpoczyna się kiedy kandydat zostaje przyjęty przez Ministra Prowincjalnego (por. Konst. 29,2).

IV.3.1.5. Inne tematy dotyczące formacji

244. *Praca*: w czasie postulatu ważne jest, aby pomóc postulantom w odkryciu pracy jako łaski i sposobności do wzrostu, podsycając ich gotowość do spełniania posług prostych i dotyczących naszych domów (por. VIII RPZ 7).

245. *Ekonomia*: postulanci winni być wprowadzeni w zasady franciszkańskiej duchowości, to znaczy w ducha bezinteresowności i daru z siebie, domagających się zerwania z kulturą konsumizmu i wykluczenia (por. BoniDisp. 16).

246. *Sprawiedliwość, pokój i ekologia*: ci, którzy wybierają nasz sposób życia, zobowiązują się do ochrony środowiska i twórczej współpracy w rozwiązywaniu problemów dotyczących naszej planety (por. ItinForm. 56-58).

247. *Środki komunikacji i nowe technologie*: jest rzeczą konieczną formowanie kandydatów do dojrzałego, pewnego i bezpiecznego używania środków współczesnej komunikacji. Wskazane jest, aby postulanci nie korzystali z własnych profili społecznościowych w oderwaniu od wspólnoty braterskiej.

IV.3.1.6. Kryteria rozeznania

248. W celu rozeznania zdatności kandydata należy wziąć pod uwagę następujące kryteria (por. KPK 597 §§1-2; Konst. 18,2):

- równowaga psychofizyczna (badania lekarskie i psychologiczne), z wymogiem okazania dokumentacji lekarskiej i rejestru sądowego;
- zdolność do podjęcia inicjatywy i odpowiedzialności;
- właściwe korzystanie z wolności i czasu;
- gotowość do podjęcia służby i pracy;
- zdolność do wolnego i odpowiedzialnego wyboru;
- znajomość i praktyka chrześcijańskiego życia;
- wystarczająca jasność motywacji;
- otwarcie na towarzyszenie formacyjne;
- zdolność do życia we wspólnocie;
- gotowość do naśladowania Chrystusa w ubóstwie, w posłuszeństwie i w czystości.

IV.3.1.7. Inne wskazania

249. Zaleca się, aby w czasie postulatatu kandydaci nie podejmowali studiów akademickich, po to właśnie, aby dać pierwszeństwo innym studiom, kursom lub seminarium, zgodnym z celami tego etapu formacji.

250. Miejsce odbywania postulatatu winno sprzyjać włączeniu do wspólnoty braterskiej, skupieniu i medytacji: powinno być proste oraz dawać okazję do pracy fizycznej i kontaktu z ubogimi. Ważne jest, aby kandydaci nie byli wyrzynani z własnego kontekstu kulturowego.

251. Radzi się, aby postulanci przebywali w jednej wspólnocie i pod tym samym magistrem, aby indywidualne towarzyszenie było pogłębione i bardziej skuteczne.

252. Wraz z postulatatem rozpoczyna się proces włączenia do Zakonu. To czas na rozważenie innych możliwych przynależności (por. JöhriTPK 2.3.3): rodzina; grupy przyjaciół; ruchy kościelne; partie polityczne; szczepy; rasy itd., by skierować się ku nowej tożsamości ewangelicznej, właściwej dla naszej kapucyńskiej rodziny.

253. Na koniec postulatatu należy odbyć spotkanie ekip formacyjnych postulatatu i nowicjatu, na którym przedstawi

się dokumentację informacyjną dotyczącą każdego kandydata według pięciu wymiarów.

254. Od pierwszych dni przyjęcia do wspólnoty, postulanci powinni poznać zasady i reguły własnego okręgu zakonnego dotyczące prewencji co do nadużyć w stosunku do nieletnich oraz labilnych osób dorosłych. Po wyjaśniającym wprowadzeniu w ten temat, będą musieli podpisać dokument stwierdzający, że są w pełni świadomi tych zasad i że są gotowi do ich przestrzegania oraz podjęcia regularnego doksztalcenia w tym zakresie podczas formacji początkowej i ciągłej.

IV.3.2. Nowicjat

255. Ewangeliczna ikona Betanii (por. Łk 10,38-42), ukazuje nam dom o otwartych drzwiach. Tutaj uczy się słuchania jak Maria i służenia jak Marta. Nie są to dwie różne rzeczy. Owocem słuchania jest służba i nie ma służby, która nie rodziłaby się ze słuchania. Chodzi tu o doskonały sposób uczenia się, w jaki Chrystus – Mistrz, zachęca nas do słuchania swego żywego słowa zawartego w *Ewangelii* i służenia Mu w braciach, szczególnie pośród najuboższych.

256. Tak jak w Betanii, w nowicjacie uczymy się ukierunkowywania życia na Jezusa, słuchając Jego słów

i ucząc się od Niego – służy wszystkim – cudownej sztuki służenia.

IV.3.2.1. Natura

257. „Nowicjat jest okresem bardziej intensywnego wprowadzenia i pogłębionego doświadczenia franciszkańsko-kapucyńskiego życia ewangelicznego w jego zasadniczych wymaganiach. Domaga się on dojrzałej i wolnej decyzji, aby podjąć próbę naszej formy życia zakonnego” (Konst. 31,1; por. KPK 646).

IV.3.2.2. Cele

258. Odczytanie własnej historii życia w świetle łaski i jako miejsca zbawienia, darmowej miłości i Bożego współczucia.

259. Wzmocnienie coraz jaśniejszego przekonania o centralnym miejscu Chrystusa we własnym życiu, starając się wcielać Jego uczucia i postawy, kontemplując misterium Jego boskiego człowieczeństwa.

260. Pogłębienie naśladowania Chrystusa, przeciwstawiając się światu konsumizmu rodzącego coraz większe wykluczenie; uczenie się wspólnotowego dialogu, aby przyjąć różnorodność jako bogactwo i zaakceptować

różne sposoby widzenia, myślenia i działania innych osób.

IV.3.2.3. Wymiary

261. Wymiar duchowy:

- przyswajanie sobie duchowego życia braci kapucynów, skoncentrowanego na Eucharystii, Liturgii godzin i modlitwie myślniej, przy pomocy *lectio divina* oraz zdrowych tradycji Zakonu (por. Konst. 31,3);
- wychowywanie do zachowywania wewnętrznego milczenia;
- pogłębianie teologicznego wymiaru ślubów, przez kontemplację Jezusa Chrystusa ubogiego, posłusznego i czystego.

262. Wymiar ludzki:

- wchodzenie w relacje z braćmi przez głębsze dzielenie się własną historią życia;
- integrowanie rozwoju uczuciowo-seksualnego na drodze powołania, przez wchodzenie w zdrowe, dojrzałe i nacechowane duchem ofiarności relacje;
- ćwiczenie się w rozeznawaniu indywidualnym i wspólnotowym, które jest dobrym narzędziem do przyswojenia sobie zbawczego planu Boga.

263. Wymiar intelektualny:

- uzupełnianie studium katechizmu przez teologię życia konsekrowanego i inne wartości właściwe naszemu życiu;
- studiowanie ogólnego i systematycznego wprowadzenia do *Pisma Świętego* i liturgii;
- zgłębianie treści i duchowości *Pism św. Franciszka (Reguły, Testamentu itd.)*, *Konstytucji Braci Mniejszych Kapucynów*, Rad Plenarnych i innych dokumentów Zakonu.

264. Wymiar misyjno-duszpasterski:

- odkrywanie w naszej charyzmatycznej misji drogi współpracy w tworzeniu bardziej ewangelicznego i braterskiego świata;
- umożliwianie spotkań z braćmi okręgu, którzy wcielają we własnym życiu misję Jezusa;
- uczestniczenie w jakiejś posłudze na rzecz ubogich i potrzebujących.

265. Wymiar charyzmatyczny:

- uczenie się pośród braci sztuki braterstwa;
- odkrywanie, że bycie bratem kapucynem jest naszym szczególnym sposobem bycia Kościołem, tworząc przestrzeń otwartości na innych, spotkania i czułości;
- przyjmowanie i przekazywanie z twórczą wiernością charyzmatycznych wartości.

IV.3.2.4. Czas trwania

266. *Kodeks Prawa Kanonicznego* ustala czas trwania nowicjatu, aby był ważny, na dwanaście miesięcy, przeżytych bez przerwy w domu nowicjackim oraz nie więcej niż osiemnaście miesięcy. Nieobecność przekraczająca piętnaście dni, powinna być uzupełniona, a trwająca ponad trzy miesiące, unieważnia nowicjat (por. Konst. 31,6; KPK 647 §3; 648 §1; 649 §1; 653 §2).

IV.3.2.5. Inne tematy dotyczące formacji

267. *Praca*: jest jedną z charyzmatycznych wartości i należy do naszej duchowości. Bóg składa w nasze ręce dzieło stworzenia, zapraszając nas do roztoczenia nad nim opieki. Jednocześnie, pracując razem, umacnia się pomiędzy nami więź współzależności (por. VIII RPZ 10).

268. *Ekonomia*: nowicjusze uczą się ewangelicznego posługiwania się dobrami materialnymi, formując się do wolności od pieniądza, odkrywając wartość umiarkowania i kształtując w sobie wspaniałomyślne serce (por. BoniDisp. 18).

269. *Sprawiedliwość, pokój i ekologia*: podczas nowicjatu nie można zamykać oczu na rzeczywistość naszego świata: prawa człowieka; troska o środowisko; głód i wojny zaś

domagają się naszej solidarności, mistycznej i profetycznej odpowiedzi (por. ItinForm. 60-62).

270. *Środki komunikacji i nowe technologie*: zaleca się ograniczenie korzystania z telefonów komórkowych i komputerów, które winny znajdować się w ogólnodostępnym miejscu. Życie skoncentrowane na tym, co istotne, chroni nas przed technologicznym niewolnictwem (por. LS 47).

IV.3.2.6. Kryteria rozeznania

271. Przedstawiamy tutaj niektóre kryteria rozeznania, które pomogą nam w ocenie zdatności nowicjusza do złożenia pierwszej profesji (por. KPK 652):

- odpowiedni poziom dojrzałości ludzkiej i zdolność do nawiązywania dobrych relacji międzyosobowych;
- duch inicjatywy oraz aktywnego i odpowiedzialnego uczestniczenia we własnej formacji;
- zdolność akceptowania różnic w innych ludziach i przeżywania braterstwa;
- odpowiedzialność w pracy;
- otwartość na słowo Boże;
- życie modlitwy i kontemplacji;
- elastyczność i dialog z formatorami;
- poczucie przynależności do wspólnoty braterskiej i do Zakonu;

- posługa ubogim i ludziom z marginesu społecznego;
- zrozumienie ślubów i zdolność do życia nimi;
- wystarczająca znajomość franciszkańsko-kapucyńskiego charyzmatu.

IV.3.2.7. Inne wskazania

272. Idealna liczba nowicjuszy nie może być niższa niż 4, a maksymalna liczba winna gwarantować towarzyszenie osobiste, a nie „masowe”. Dlatego proponuje się maksymalną liczbę 15 nowicjuszy.

273. Na koniec nowicjatu powinno odbyć się spotkanie pomiędzy formatorami nowicjatu i ponowicjatu, aby można było przekazać informacje o sytuacji każdego z braci nowicjuszy odnośnie do osiągniętych wyników i do głównych przestrzeni wzrostu, na które należałoby w przyszłości zwrócić szczególną uwagę w każdym przypadku.

IV.3.3. Ponowicjat

274. Śmierć Jezusa na krzyżu (por. J 19,30) uczy nas, że tylko ten, kto oddaje się całkowicie, zdolny jest do miłości aż do końca. Krzyż jest ikoną darmości, gotowości na wszystko i ofiary z siebie. Jest szkołą życia, w której uczymy się, że ziarno pszeniczne, gdy obumiera, przynosi wspaniałe owoce (por. J 12,24).

275. W krzyżu Franciszek odkrył ubóstwo i nagość Jezusa oraz sam zaczął żyć bardziej ubogo i wyzbywając się wszystkiego. Ponowicjat, ostatni etap formacji początkowej, winien służyć braciom w upodobnieniu własnego życia do życia ich Mistrza.

IV.3.3.1. Natura

276. „Ponowicjat, który rozpoczyna się złożeniem profesji czasowej, a kończy złożeniem profesji wieczystej, jest trzecim etapem wprowadzenia. W tym okresie bracia podążają ku większej dojrzałości i przygotowują się do podjęcia ostatecznej decyzji o wyborze życia ewangelicznego w naszym Zakonie” (Konst. 32,1).

277. „Droga formacyjna ponowicjatu, ze względu na jego zasadnicze odniesienie do konsekracji zakonnej oraz profesji wieczystej, winna być taka sama dla wszystkich braci. A ponieważ w naszym powołaniu ewangeliczne życie braterskie zajmuje pierwsze miejsce, także na tym etapie powinno być mu dane pierwszeństwo” (Konst. 32,2).

IV.3.3.2. Cele

278. Życie wolnością i darem z siebie, na którym opiera się konsekracja zakonna.

279. Umocnienie komunikacji, wzajemnego poznania się, przejrzystości w relacjach i braterskiej współodpowiedzialności.

280. Świadczenie o solidarności, sprawiedliwości i prawdzie u boku tych, którzy cierpią.

IV.3.3.3. Wymiary

281. Wymiar duchowy:

- umacnianie centralnego miejsca konsekracji własnego życia;
- odkrywanie w modlitwie i w słowie Bożym nieustannego działania Ducha;
- przeżywanie w zdrowym napięciu równowagi pomiędzy działaniem i kontemplacją.

282. Wymiar ludzki:

- umacnianie takiej struktury afektywnej, która będzie sprzyjać współzależności i pomoże w przezwyciężaniu indywidualizmu;
- integrowanie, w oparciu o towarzyszenie, wymogów duchowych, fizycznych, intelektualnych i afektywnych;
- planowanie czasu dla zachowania zdrowej równowagi pomiędzy potrzebami duszpasterskimi, wspólnotowymi i posługą dla ubogich.

283. Wymiar intelektualny:

- umacnianie krytycznego, otwartego i ewangelicznego osądu;
- pogłębianie studium *Pisma Świętego*, teologii, liturgii, historii i duchowości Zakonu. Wszyscy bracia, niezależnie od wyboru drogi (kleryckiej lub laickiej), powinni otrzymać wystarczające podstawy do tego, aby zabezpieczyć solidny fundament własnego życia konsekrowanego i posługi;
- zdobywanie wiedzy o historii Zakonu i własnego okręgu zakonnego.

284. Wymiar misyjno-duszpasterski:

- uczenie się planowania i oceniania we wspólnocie prac duszpasterskich;
- przeżywanie doświadczeń misyjnych w sytuacjach „granicznych”;
- poszukiwanie równowagi pomiędzy działaniem, życiem duchowym, braterskim a studium.

285. Wymiar charyzmatyczny:

- umacnianie naśladowania Chrystusa, stawiając czoła trudnościom;
- budowanie tożsamości charyzmatycznej bez jakichkolwiek rys, upodabniając własne życie do życia Mistrza;

- odczytywanie rzeczywistości wychodząc od tajemnicy krzyża, gdzie miłość konkretyzuje się w wolności, w wyrzeczeniu się i darze siebie.

IV.3.3.4. Czas trwania

286. Ponowicjat powinien trwać minimum trzy lata i może być przedłużony do sześciu. Jeśli dany brat lub odpowiedzialni za formację uznają to za odpowiednie i na drodze wyjątku, może trwać on nawet dziewięć lat (por. KPK 655; 657 §2; Konst. 34,2).

287. Przyswojenie sobie i ugruntowanie wartości charzmatycznych domaga się cierpliwego i stopniowego procesu. Należy tu mieć na uwadze priorytet indywidualnego podejścia.

IV.3.3.5. Inne tematy dotyczące formacji

288. *Praca*: ponowicjat jest czasem stosownym do tego, aby poznać i doświadczyć różnych form pracy możliwej do wykonywania w Zakonie. Ostatecznym kryterium rozeznania nie może być samorealizacja ani potrzeby instytucjonalne, ale wola Boga Ojca (por. JöhriRPC 9; VIII RPZ 11).

289. *Ekonomia*: winny zostać ugruntowane zasady przejrzystego i etycznego posługiwania się naszymi dobrami,

poprzez życie solidarnością pomiędzy nami i z ubogimi, odpowiedzialnej konsumpcji i ekonomii wyczulonej na sprawy społeczne. Pożądane jest, aby ponowicjusze uczestniczyli w opracowywaniu budżetu wspólnotowego (por. BoniDisp. 19).

290. *Sprawiedliwość, pokój i ekologia*: przez swój prosty sposób życia ponowicjusze winni się ćwiczyć w dialogu, w okazywaniu szacunku i poważania temu, co odmienne. Miłość do Chrystusa powinna się przekładać na pragnienie budowania pokoju i podejmowania sprawy Królestwa na rzecz ubogich (por. ItinForm. 63-66).

291. *Środki komunikowania się i nowe technologie*: należy popierać krytyczny zmysł w odpowiednim posługiwaniu się środkami komunikacji społecznej. Warto organizować specyficzne kursy i seminaria, wypracowywać normatywne dyrektywy w różnych kontekstach kulturowych, umożliwiać przygotowywanie i posługiwanie się pomocami duszpasterskimi i ewangelizacyjnymi poprzez stosowanie nowych technologii (por. V RPZ 58; RFund. 182).

IV.3.3.6. Kryteria rozeznania

292. Niektóre kryteria dotyczące zdatności do złożenia profesji wieczystej:

- zdolność do podjęcia ostatecznego zobowiązania i życia radami ewangelicznymi;
- dojrzałość uczuciowa;
- osobiste doświadczenie Boga i życie modlitwy;
- osobista inicjatywa i odpowiedzialność za własne życie zakonne;
- zdolność do życia i pracy we wspólnocie braterskiej;
- służba dla innych, zwłaszcza dla najuboższych;
- wyczulenie na sprawiedliwość, pokój i szacunek dla stworzenia;
- wystarczająca wolność wewnętrzna i praktykowanie ubóstwa;
- poczucie przynależności do wspólnoty braterskiej, do Zakonu i do Kościoła.

IV.3.3.7. Inne wskazania

293. Unikać wspólnot ze zbyt wielką liczbą braci i optować za wspólnotami, które będą wzmacniać tożsamość i poczucie przynależności oraz sprzyjać indywidualnemu towarzyszeniu.

294. Wraz z profesją wieczystą kończy się wprowadzenie do naszego życia. Brat, profes czasowy, powinien żywić pragnienie dalszego wzrostu.

IV.3.4. Formacja początkowa specjalna

295. *Konstytucje* dzielą naszą formację na dwa etapy: początkowy i ciągły. Pierwszy etap, który kończy się profesją wieczystą, obejmuje wprowadzenie do konsekracji i daje w tym okresie możliwość rozpoczęcia przygotowania do pracy i posługi duszpasterskiej (por. Konst. 23,4; JöhriRPC 23).

296. *Konstytucje* ustanawiają dwie bardzo jasne zasady. Pierwsza mówi o tym, że ewangeliczne życie braterskie i formacja do konsekracji powinny mieć pierwszeństwo podczas okresu wprowadzenia; druga stwierdza zaś, że formacja początkowa winna być taka sama dla wszystkich braci (por. Konst. 32,2; KPK 659). W konsekwencji nie można ze sobą mylić wprowadzenia do życia konsekrowanego i formacji specjalnej do posługi kapłańskiej, ponieważ nie są one jednoznaczne.

297. Pośród istniejących w Zakonie różnorodnych wrażliwości i modeli organizacji ponowicjatu, odczuwa się pewne napięcie pomiędzy wymiarem charyzmatycznym i wymiarem klerykałnym. Refleksja i dialog – w zgodności z IV RPZ, dokumentem *Formacja do życia franciszkańsko-kapucyńskiego. Ponowicjat* (Asyż 2004), *Konstytucjami* i przemyśleniami ostatnich Ministrów Generalnych

– pomogą nam w znalezieniu odpowiedniej równowagi między obydwojmi wymiarami (por. CorriveauPŚ 3, 1-8; JöhriRPC 33-36).

298. Stan życia zakonnego, „nie jest ze swej natury ani klerycki, ani laicki” (KPK 588 §1). Dlatego posiada swoją własną wartość, niezależnie od posługi kapłańskiej (por. VC 60). Tożsamość Zakonu franciszkańskiego odnosi nas do naszej ewangelicznej formy życia, określając nas jako Zakon braci, a nie jako zgromadzenie kleryckie. Dlatego też jedno i to samo powołanie braci mniejszych, przeżywane w swym wymiarze kleryckim i laickim, oprócz gwarantowania wszystkim wspólnej drogi formacyjnej, otwiera możliwości dla różnych procesów formacji specjalnej: dla tych, którzy otrzymali dar przeżywania powołania zakonnego w wymiarze kapłańskim i dla tych, którzy otrzymali dar życia w wymiarze laickim (por. VIII RPZ 42).

299. Staje się rzeczą konieczną, z jednej strony, pogłębienie sposobów przeżywania kapłaństwa wychodząc od naszej własnej charyzmatycznej tożsamości i biorąc pod uwagę charakter naszej braterskiej wspólnoty (por. Konst. 39,4; CorriveauWB 3,1-4); z drugiej natomiast, aktualizacja sposobów przeżywania wymiaru laickiego, przez zwiększanie możliwości formacyjnych dla braci i pomaganie każdemu z nich w rozwijaniu osobistej łaski pracy (por. Konst. 37,4).

300. Wspólnota formacyjna razem z bratem w formacji, powinna rozeznaczyć i zweryfikować, za pomocą indywidualnego towarzyszenia, motywację decyzji o życiu własnym powołaniem ukierunkowanym czy to na dar posługi kapłańskiej, czy też na życie laickie.

301. Podstawowa formacja wspólna dla wszystkich braci winna obejmować wstępne studium *Pisma Świętego*, teologii, liturgii, historii i duchowości franciszkańskiej (por. Konst. 32,3). Pożądane jest, aby to studium było uznawane na poziomie akademickim w przypadku braci, którzy następnie będą kontynuować formację do kapłaństwa.

IV.3.5. Formacja we współpracy

302. Nasze wspólne powołanie przekracza wszelkie bariery i, przyjmując bogactwo i oryginalność każdej kultury, przekształca je, tworząc przestrzeń komunii. Nasz Zakon jest wspólnotą globalną, składającą się z wielu prowincjalnych i lokalnych wspólnot. Dlatego też, jeśli nie chcemy stać się ofiarami prowincjonalizmu, powinniśmy tworzyć struktury bardziej elastyczne i dynamiczne, ułatwiające integrację pomiędzy okręgami zakonnymi i większą otwartość wraz z poczuciem przynależności do Zakonu.

303. Ważne jest pokonywanie prowincjonalizmu także na płaszczyźnie formacyjnej, promując dialog, wzajemne poznawanie się i współpracę. Zasady, jakie winny kierować współpracą w formacji w łonie Zakonu, są następujące:

- przekonanie, że nie jesteśmy zmuszeni koniecznością, lecz mistyką wspólnoty braterskiej;
- priorytet w poszukiwaniu dobra brata w formacji;
- lepsze spożytkowanie osobistych zdolności formatorów;
- bardziej rozumny użytek struktur materialnych i zasobów ekonomicznych (por. OKG 2/8).

304. Aby rozszerzyć współpracę w zakresie formacji, proponuje się tworzenie struktur formacyjnych zależnych nie od Prowincji, lecz od konferencji, których zadaniem będzie troska o wspólnoty formacyjne. Należy się zastanowić nad stosownością rozszerzenia tej zasady na współpracę pomiędzy konferencjami (por. OKG 2/5).

305. *Zakończenie.* Maryja, nasza Matka, umiała przyjmując Słowo, medytować je we własnym sercu i wprowadzać je w życie. Była pierwszą uczennicą, słuchającą Mistrza i przemieniającą miłość w służbę (por. LZ 26-28). Wszechmogący nadal dokonuje w każdym z nas wielkich rzeczy. Także dzisiaj, w nazaretańskiej szkole, uczymy

się żyć we wspólnocie, z radością i prostotą, aby stać się świadkami czułości i obecności Boga w świecie (por. ChrisV 43-48).

ZAŁĄCZNIKI

LAUDATO SI MI SIGNOR UM TERE LE TE BEATRE SETA MENT E MESSOR IO FRATRE SOLE

LAUDATO SÌ MI SIGNOR È UM TÛ È L'È TÛ È CREATÛ È SETÀMENT È MESSOR LÒ FRATRÈ SOLE

ZAŁĄCZNIK I

TO JEST NASZYM KLASZTREM: ŚWIAT CAŁY

(POR. SC 30,25)

Aby „Reguła” i intencje naszego Ojca i prawodawcy mogły być wiernie zachowywane w każdej części świata, niech ministrowie starają się, by usilnie poszukiwać odpowiednich, także zróżnicowanych, form życia oraz apostołatu braci, stosownie do odmienności regionów i kultur, jak też wymogów czasu i miejsca (Konst. 7,4).

I. JEDNOŚĆ CHARYZMATU POŚRÓD RÓŻNORODNYCH KULTUR

I.1. Kilka ogólnych spostrzeżeń

1. Świat rozwija się w różnorodności. Populacja półkuli południowej jest bardzo młoda i szybko wzrasta,

tymczasem półkula północna naznaczona jest narastającym starzeniem się i niżem demograficznym. 60% światowej populacji żyje w Azji – 4,4 mld; 16% w Afryce – 1,2 mld; 10% w Europie – 738 mln; 9% w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach – 634 mln; pozostałe 5% w Ameryce Północnej – 358 mln oraz Oceanii – 39 mln. Aktualnie ponad 50% ludzi żyje w strefach miejskich¹. Pośród spraw niecierpiących zwłoki jawią się szczególnie dwa wyzwania: wyjść po ludzku i chrześcijańsku naprzeciw rosnącej rzeszy migrantów, aby stworzyć przestrzeń do integracji i różnorodności, która umożliwiłaby współistnienie oraz jedność społeczna między ludźmi.

2. Nasz Zakon nie odstaje od zmian demograficznych. Afryka i Azja rozwijają się w sposób zauważalny; Europa Wschodnia i Ameryka Łacińska są stabilne, podczas gdy Europa Zachodnia i Ameryka Północna cierpią na znacząco zmniejszającą się liczbę braci. W świecie kapucyńskim nie istnieje dominująca kultura, ani w aspekcie geograficznym, ani kulturowym (w przeszłości była nią kultura europejska). Utrzymanie żywej tożsamości charyzmatu oraz jedności Zakonu, wymaga od braci, pochodzących z różnych kultur, aby uczyli się spotykać ze sobą (por. LG 12,1; EG 130). Autentyczny dialog sprzyja

¹ POI. NAZIONI UNITE, *Stato della popolazione mondiale 2017*, Nowy Jork 2018 (www.unfpa.org).

wielości interpretacji naszego charyzmatu, który wyraża się i zawiera w różnorodnych wypowiedziach i sposobach widzenia świata (por. Konst. 100,5).

3. Dla coraz bardziej zglobalizowanego świata współpraca jest znakiem jedności i komunii, która jednak wymaga coraz większej uwagi i wrażliwości wobec różnic etnicznych. Prawdziwą współpracę można zrozumieć jedynie w świetle mistyki wspólnoty, gotowej przyjąć różnice, integrującej je w harmonijną syntezę, która wytwarza jeszcze większe poczucie przynależności (por. EG 131). Przewyciężenie prowincjonalizmów i etnocentryzmów, tak jak formacja do otwartości na różne kultury, czyni możliwym współpracę w sposób realny, owocny i trwały (por. Konst. 100,6).

1.2. Od wielokulturowości do międzykulturowości

4. Kultura wraz z charakterystycznym dla siebie rysem duchowym i materialnym, intelektualnym i emocjonalnym określa grupę społeczną. To ona zawiera w sobie style życia, podstawowe prawa ludzkiego bytu, systemy wartości, tradycje i wierzenia. Dzięki kulturze rozróżniamy wartości, dokonujemy wyborów, wyrażamy siebie, poznajemy samych siebie, widzimy siebie jako byt otwarty, który niestrudzenie poszukuje sensu egzystencji (por. GS 53). Całe bogactwo kulturowe stara się zaspokoić

fundamentalne potrzeby, przynajmniej w trzech zakresach: materialnym (dom, pożywienie); relacyjnym (rodzina, przyjaciele i znajomi) oraz symbolicznym (sztuka, piękno i duchowość).

5. Nasz świat charakteryzuje się wzajemnymi zależnościami, w konsekwencji więc relacja jest elementem fundamentalnym określającym ludzki byt: relacja ze sobą samym; z drugim człowiekiem; z otoczeniem i z Bogiem. Doprecyzowując, to właśnie poprzez relacje tworzymy i pojmujemy naszą tożsamość: sposoby działania i myślenia; uczucia; wartości; reguły i oznaki przynależności, które w każdej kulturze przekazywane są z pokolenia na pokolenie.

6. Istnieją różne typy relacji pomiędzy różnymi kulturami². Pierwszym typem jest ów kolonialny, w którym jedna kultura narzuca drugiej, wymaga porzucenia własnych korzeni. Efektem jest brak wierności własnej kulturze, motywowanej pragnieniem bycia zaakceptowanym w nowej grupie przynależności. W tego rodzaju relacji różnice są postrzegane jako zagrożenie. Wielokulturowość jest drugim typem relacji, w którym współistnieją różne kultury w jednej przestrzeni geograficznej, rezygnując

² Por. KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, *Wychowanie do dialogu międzykulturowego w szkole katolickiej. Życ razem dla cywilizacji miłości* (28 października 2013).

z wszelkiego rodzaju wymiany. Możemy tu mówić o pluralizmie kulturowym, nie tyle o integracji, ile o tolerancji. Trzecim typem relacji międzykulturowej jest spotkanie kultur bez zatracenia własnej tożsamości. Różnice są integrowane i w ten sposób rodzą nowe rodzaje relacji. Punktem wyjścia jest poznanie i umiłowanie własnej kultury, po to, by móc rozpoznać odmienność pozostałych. Ten rodzaj jest zgodny z misją Kościoła i ze sposobem życia naszego Zakonu.

1.3. Zanieść *Ewangelię* w serce każdej kultury

7. Stworzenie jest wyrazem dobra i piękna Boga (por. Rdz 1,31). Bóg tak poważnie podszedł do aktu stwarzania, że każde stworzenie, jedyne i wyjątkowe, jest istotnym wyrazem różnorodności form. Bioróżnorodność planety jest najlepszym odbiciem Jego stwórczego zamyśłu. Bóg nie tworzy masowo, ale właśnie w Jego ojcostwie znajduje swoje pochodzenie bogactwo różnorodności. Ideał miłości nie polega na unifikowaniu odmienności, lecz na płodnej relacji pośród różnic. Odmienność – wyzwanie w spotkaniu z drugim, by uznać inne sposoby istnienia i życia, to czyni możliwym życie we wspólnocie (por. Rdz 4).

8. Wcielenie Jezusa nie jest jakimś abstrakcyjnym wydarzeniem, lecz faktem mającym konkretny czas i miejsce.

Krytyczne stanowisko Jezusa wobec sposobu myślenia i działania władz religijnych, czyni go Żydem marginalnym³. Jezus pragnie ofiarować zbawienie wszystkim, a nie tylko narodowi żydowskiemu (por. Łk 14,16-28); jest ono darmowe i nie do kupienia (por. Łk 18,10-14). Chrystus kwestionuje pewne uświęcone tradycją zwyczaje, jak niektóre praktyki świątynne (por. Mt 21,13) i łamie schematy przynależności etnicznej, opartej na ciele i krwi, poszerzając w ten sposób horyzonty relacji. Przywołuje o dobrym Samarytaninie (por. Łk 10,25-37), spotkanie z setnikiem (por. Mt 8,5-11), woda użyczona przy studni w Sychem (por. J 4,9), rozmowa z Syrofenicjanką (por. Mk 7,24-30) oraz inne spotkania i cuda przeżyte i dokonane poza granicami ziemi Jezusa, zbiegają się w punkcie kulminacyjnym – w najtrudniejszym do praktykowania z wymogów chrześcijaństwa – w miłości nieprzyjaciół.

9. Zesłanie Ducha Świętego jest otwarciem *Evangelii* na różne kultury (por. Dz 2,1-4). Duch Święty, źródło wolności i jedności, by móc przekazywać zawsze żywą pamięć o Jezusie, usuwa wszelkie granice postawione przez rasę, przez dyskryminujące prawa i separatystyczne normy powiązane z tradycją żydowską. Poprzez szczery

³ Por. J. P. MEIER, *Un ebreo marginale. Ripensare il Gesù storico*, Tom 3, *Compagni ed antagonisti*, Queriniana, Brescia 2003.

dialog i rozpoznawanie znaków czasu, Duch Święty kontynuuje prowadzenie Kościoła, by poprzez asymilowanie różnych kultur nauczył się żyć wielowymiarowością Dobrej Nowiny (por. Ga 2,1-10; Dz 15,1-34).

1.4. Kościół – szkołą międzykulturowości

10. Kościół, poczynając od Soboru Watykańskiego II, wykazuje się niezmienną wolą otwarcia i dialogu ze współczesnym światem. Od tego momentu, aż do niedawnej adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium*, Kościół kontynuuje swoje zaangażowanie w zadanie ewangelizowania kultur, by móc inkulturować *Evangelie* oraz ogłaszać Królestwo Boże i jego sprawiedliwość.

11. Powszechność Kościoła objawia się w realnej otwartości na różne kultury. Konieczne jest wychodzenie na spotkanie ku innym, bez zatracania samych siebie, ale zawsze poprzez bycie otwartymi, by przyjąć różnorodność. Chrześcijaństwo nie niesie ze sobą jedyne go modelu kultury, lecz ma oblicze różnorodnych kultur, przez które zostało przyjęte i gdzie zaznaczyło swój ślad (por. NMI 40). Pośród różnych narodów, które doświadczyły Bożego daru w swej kulturze, Kościół pokazuje swoją powszechność i pokazuje piękno wielowymiarowego oblicza. Obrazem najlepiej wyrażającym Kościół nie jest jakieś centrum jednowymiarowe i nieruchome,

lecz wielościan, który ukazuje w sposób proporcjonalny wszystkie części, zachowujące jednocześnie w nim swoją niepowtarzalność (por. EG 236; Rb 1,2; 12,3).

12. Konsumpcjonizm, narcyzm i indywidualizm są wyrazami owej dominującej kultury, w której człowiek nie zawsze okazuje zrozumienie tym, którzy porzucają życie wygodne i samowystarczalne, jak również tym, którzy tworzą relacje zawierające w sobie intymność, a nie koncentrują się na wymiarze biologiczno-genitalnym (por. VC 87). Życie zakonne wrażliwe i uważne na formy wyrazu kultury, w której się znajduje, jest zawsze życiem urodzajnym, zdolnym zaproponować odmienne formy podziału pracy i dochodu – ubóstwo, kochania i bycia kochanym – czystość oraz udziału w przedsięwzięciach podejmowanych wspólnie – posłuszeństwo (por. MłodeWino 38-40).

1.5. „Bracia niech niczego nie nabywają na własność: ani domu, ani ziemi, ani żadnej innej rzeczy” (Rb 6,1)

13. Ruch franciszkański był rzecznikiem procesu przechodzenia od społeczności feudalnej do mieszczańskiej, uczestnicząc w sposób aktywny i krytyczny w konstruowaniu społeczności bardziej braterskiej, wolnej, z równymi prawami dla wszystkich. Spotkanie pomiędzy

sułtanem Al-Malik Al-Kamilem a świętym Franciszkiem, przypomina nam, że dialog i spotkanie, jeśli są autentyczne, stają się zdolne pokonać wszelkie mury i granice, wewnętrzne i zewnętrzne, które krępują kulturę pokoju. Reguła podkreśla ważność wymiaru relacji, która w drugim pozwala zobaczyć brata: „Nie wdawać się w kłótnie ani w spory, lecz być poddanymi wszelkiemu ludzkiemu stworzeniu ze względu na Boga (por. 1 P 2,13) i przyznawać się do wiary chrześcijańskiej” (Rnb 16,6).

14. Życie bez własności – *sine proprio* (por. Rb 1,2) i udawać się do stołu Pańskiego – *mensa Domini* (por. Test. 22), co jest tym samym, nie posiadać niczego – być pozbawionym własności i przyjmować z wdzięcznością to, co zostało ofiarowane (żebractwo), to podstawowe elementy franciszkańskiego ubóstwa, które umożliwiają życie międzykulturowe. Dobrowolne wyrzeczenie się własnych myśli i pragnień, pozwala wyjść naprzeciw innym sposobom myślenia. Mistyka franciszkańskiego bycia w drodze, wraz z przemieszczaniem się z jednego środowiska kulturowego w inne, przy zachowaniu otwartości na nowe doświadczenia, wynika z ogołocenia i wolności, lekkości i powściągliwości, zaangażowania i otwartości⁴.

⁴ Por. L.C. SUSIN, *Vida religiosa consagrada em processo de transformação*, Paulinas, São Paulo 2015.

1.6. Kapucyni i nieustanny powrót do św. Franciszka

15. Pamięć, tradycja, historia, przesłanie, symbole, marzenia i obietnice, konstytuują duszę i język kultury kapucyńskiej. Podzielamy wizję świata, który wyraża się poprzez elementy materialne, sposoby relacji i aspekty symboliczne, które czynią nas różnymi, a jednocześnie pomagają nam utrzymać żywą tożsamość: pragnienie, by powrócić do św. Franciszka; prostota i ubóstwo; sposób dzielenia się tym, co razem posiadamy dla wspólnotowego używania dóbr; styl zarządzania i sprawowania władzy; sposób przebywania pośród ludzi; nasz habit i prostota ubioru; umiejscowienie i umiar w naszych klasztorach; prostota środków transportu; zdrowe podejście do środków komunikacji i nowych technologii itp⁵. Kapucyńscy święci są najlepszym wyrazem naszej tożsamości⁶. Wraz z każdym dniem rośnie dla nas wyzwanie, aby rozwijać coraz bardziej wrażliwość na kulturowe wzory świętości.

16. Obecna kultura kapucyńska określana jest przez różnorodność kultury, które w różnorodny sposób ją umożliwiają

⁵ Por. G. POZZI, *Devota sobrietà. L'identità cappuccina e i suoi simboli*, EDB, Rzym 2018.

⁶ Por. C. CARGNONI, *Sulle orme dei santi. Il santorale cappuccino: santi, beati, venerabili, servi di Dio*, Instytut Historyczny Kapucynów, Rzym 2000.

i warunkują. Przekaz podstawowych i wspólnych elementów jednej kultury drugiej, wymaga znajomości zarówno kultury lokalnej jak i kapucyńskiej⁷. Przekazuje się wyłącznie to, co się kocha i czym się żyje z pasją. Nie wszystkie wartości znajdują się we wszystkich kulturach w jednakowej mierze; z tego powodu, by zagwarantować przekaz charyzmatu i poczucie przynależności do tego samego Zakonu, nasz sposób obecności obejmuje, jako punkt wyjścia i cel, ewangeliczne życie wspólnoty braterskiej.

17. Refleksja na temat międzykulturowości była i pozostaje jednym z większych wyzwań, z którymi musimy się w przyszłości skonfrontować. W III RPZ „Życie i działalność misyjna” (Mattli-Svizzera 1978), w V RPZ „Nasza profetyczna obecność w świecie” (Garibaldi-Brasile 1987), w spotkaniu w Lublinie, które w sposób monograficzny zajmowało się tematem „Tożsamość kapucyńska a kultury” (Lublin-Polska 1992)⁸ oraz w międzynarodowym spotkaniu „Ewangeliczna wspólnota w wieloetnicznym świecie” (Addis Abeba-Etiopia 2004)⁹,

⁷ Por. L. IRIARTE, *Fisionomía espiritual de los capuchinos. Rasgos fundamentales de su espiritualidad*, w: *Estudios Franciscanos*, 79 (1978) 267-292.

⁸ Por. *Analecta OFM Cap*, 108 (1992) 1-117.

⁹ Por. *Analecta OFM Cap*, 120 (2004) 1095-1101.

odnajdujemy wskazania do refleksji i praktyczne sugestie, które mogą nam pomóc w odkrywaniu nowych aspektów naszej tożsamości obecnej w różnych kulturach.

18. Ukształtowanie wspólnoty międzykulturowej wymaga rozeznania i uważnego towarzyszenia: nie wystarczy umieścić pod jednym dachem braci z różnych kultur. Dla życia braterskiego wielokulturowego wymagane są określone cechy osobiste i mocna duchowość. Te zaś, by móc żyć we wspólnocie braterskiej międzykulturowej, zależą od dobrej i solidnej formacji specjalistycznej¹⁰.

¹⁰ Por. P. MARTINELLI, *Interculturalità e formazione alla vita consacrata*, w: UNIONE SUPERIORI GENERALI, 73° convegno semestralis, *Nella storia verso il futuro. Cambiamenti geografici culturali nella vita consacrata. Sfide e prospettive*, Litos 2009, 77-105.

II. OD RATIO FORMATIONIS GENERALIS DO RATIO FORMATIONIS LOCALIS. WYTYCZNE, BY ROZPOCZAĆ

19. W przygotowaniu projektów i kursów formacyjnych konieczne jest zachowanie elastyczności niektórych reguł i wspólnych kryteriów, które pomogą nam podzielić się sukcesami i ograniczeniami wynikającymi z aktualnej *Ratio formationis*.

20. Kapucyńska kultura jest zdolną, by myśleć, odczuwać i dialogować z innymi kulturami, respektując odmienne sposoby wyrażania emocji, uczuć, poczucia czasu i przestrzeni, estetyki, sposobu odżywiania, higieny, form organizacji i pozostałych wartości społecznych i etnicznych.

II.1. Metodologia

21. Sposób formacji międzykulturowej, jako swój punkt wyjścia, przyjmuje duchowość *kenosis*, która wymaga poznania i uznania różnic, słuchania i dialogu, otwartości i współdziałania z innymi kulturami.

22. Konieczne jest, by mieć jasną i krytyczną świadomość wartości charyzmatycznych niepodlegających negocjacji, które muszą być przekazane każdej z kultur.

23. Należy zwrócić uwagę, z jednej strony, na stopniowość inicjacji treści i doświadczeń, z drugiej strony, na zintegrowanie wszystkich wymiarów w perspektywie charyzmatycznej, strzegąc punktów ciężkości, które muszą być obecne na wszystkich etapach.

II.2. Protagonści

24. Obowiązkiem sekretarza formacji każdego z okręgów zakonnych, jest troska o dostosowanie głównych założeń *Ratio formationis* do rzeczywistości własnego kontekstu, oraz refleksja, sprawdzenie i ocena projektów w różnych domach formacyjnych.

25. Każdy brat i każda wspólnota formacyjna muszą znać oraz aktywnie uczestniczyć w przygotowaniu i rewizji programu formacyjnego swego regionu czy konferencji. Minister Prowincjalny lub Kustosz wraz ze swoją Radą, jest pierwszym odpowiedzialnym, by zachęcić, przygotować i urzeczywistnić plan formacji.

26. Minister Generalny wraz ze swoją Radą, za pośrednictwem Generalnego Sekretariatu Formacji i Międzynarodowej Rady Formacji, mają za zadanie ocenić i przyjąć plany formacyjne oraz ich dostosowanie do podstawowych założeń *Ratio formationis*.

II.3. Treści

27. Treści nie są przekazywane w sposób abstrakcyjny, lecz dokonuje się to za pośrednictwem kategorii kulturowych, które pozwalają na ich zrozumienie oraz przez odpowiednie struktury, które czynią doświadczenie konkretnym. Wyobrażenia i doświadczenia Boga, Chrystusa, człowieka, Kościoła, świata, społeczeństwa, św. Franciszka czy św. Klary, kształtują naszą osobistą i wspólnotową wizję życia duchowego i świata. Wierność twórcza wymaga, aby te wyobrażenia i doświadczenia były okresowo weryfikowane na poziomie osobistym i wspólnotowym, wraz z ponownym odczytywaniem ich z kulturowego punktu widzenia.

28. Charyzmatyczne wartości przedstawione w *Ratio formationis* można dopełnić na różne sposoby i z różną intensywnością, stosując kryterium relacji. Poniżej ukazujemy nasze wartości, które muszą być obecne w każdej kulturze.

a) Centralne miejsce życia braterskiego:

- liczba członków wspólnoty, zespołu formacyjnego i osób w formacji;
- równość wszystkich braci, niezależnie od wyboru powołania klerycznego czy laickiego;

- braterskie sposoby odnoszenia się i wypełniania posługi władzy.

b) Życie kontemplacyjne i modlitwne:

- chwile modlitwy osobistej, wspólnotowej i liturgicznej;
- formacja do ciszy, medytacji oraz słuchania Boga i świata;
- centralne miejsce duchowości biblijnej: obecność słowa Bożego w modlitwie.

c) Życie w małości (minoritas):

- przyjmowanie z pokorą osobistych ograniczeń braci w relacjach braterskich;
- kryterium tego, co istotne: posiadanie minimum tego, co konieczne, a nie maksimum tego, co dozwolone;
- domy formacyjne powinny znajdować się w środowiskach zamieszkałych przez zwykłych ludzi, to bowiem sprzyja relacjom z osobami prostymi.

d) Misja:

- doświadczenia duszpasterskie prowadzone i realizowane wraz z innymi braćmi, powinny być wyrazem współpracy całej wspólnoty, a przez to unikaniem indywidualizmu;

- misja wypływa z zażyłej i uczuciowej relacji z Mistrzem, przeżywanej we wspólnocie, która unika protagonizmu lub narcyzmu duszpasterskiego;
- działalność duszpasterska musi być zgodna z naszym powołaniem braci mniejszych, dysponującym nas, abyśmy byli gotowi iść tam, gdzie nikt nie chce pójść.

29. Towarzystwo:

- zdefiniować obszary towarzyszenia i rozróżnić towarzyszenie od kierownictwa duchowego, spowiedzi czy terapii psychologicznej. Przestrzeni formacyjnej zasadniczo odpowiada towarzyszenie osobiste i charyzmatyczne;
- to wspólnota towarzyszy charyzmatycznie, nie zapominając, że jakość towarzyszenia zależy od pogłębionej formacji formatorów;
- świat relacji nabiera wyjątkowej złożoności w pewnych obszarach kulturowych. Wartości takie jak szacunek i tradycja, nie powinny osłabiać zaufania i szczerości niezbędnych do tego, aby towarzyszenie było skuteczne.

30. Różnicowanie:

- oprócz kryteriów różnicowania Kościoła i Zakonu należy uwzględnić także specyficzne kryteria

każdego kontekstu kulturowego, w szczególności te, które odnoszą się do rozeznania i motywacji powołaniowych;

- miłość i znajomość własnej kultury oraz kultury kapucynów, są niezbędne do zastosowania właściwych kryteriów rozeznania;
- rozeznanie charyzmatyczne dotyczy nie tylko treści, ale także metodologii i struktur formacyjnych.

31. Formacja formatorów:

- formatorzy muszą umieć pracować zespołowo, zwłaszcza w zakresie towarzyszenia i rozeznawania;
- muszą mieć dobrą formację w dziedzinie teologii, życia zakonnego i franciszkanizmu;
- powinni mieć doświadczenie w dziedzinie formacji ludzkiej: znajomości technik i strategii rozeznawania oraz towarzyszenia w wymiarze ludzkim i duchowym.

32. Współpraca (między okręgami a konferencjami zakonnymi):

- szanować napięcie między tożsamością i poczuciem przynależności do danych okręgów a nowymi strukturami współpracy w Zakonie;
- zapewnić, aby proces współpracy był owocem refleksji i udziału wszystkich zainteresowanych stron;

- towarzyszyć oraz oceniać procesy współpracy z braćmi i organizacjami nienależącymi do współpracujących okręgów.

II.4. Czas trwania

33. Należy sporządzić protokół, który zapewni przestrzenie dla formacji, animacji, towarzyszenia i oceny, dla skutecznej realizacji *Ratio formationis*. Generalny Sekretariat Formacji, członkowie Międzynarodowej Rady Formacji oraz delegaci ds. formacji z poszczególnych okręgów, są przede wszystkim odpowiedzialni za realizację tego protokołu w ciągu najbliższych dwóch lat.

**„GDZIE JEST MIŁOŚĆ I MĄDROŚĆ, TAM
NIE MA ANI BOJAŻNI, ANI NIEWIEDZY”**

(NP 27,1)

Bracia przeto, oddając się studiom, niech rozwijają umysł i serce, tak aby zgodnie z intencją świętego Franciszka czynili postępy w powołaniu. Istotnie bowiem formacja do jakiegokolwiek rodzaju pracy jest integralną częścią naszego życia zakonnego (Konst. 38,5).

I. RATIO STUDIORUM

I.1. Uwagi wstępne

1. Życie to niekończący się proces uczenia się. Pragnienie uczenia się i chęć przekształcenia tego, czego się nauczyliśmy w służbę, leżą u podstaw naszego charyzmatycznego sposobu studiowania. Franciszkanizm jest sposobem

rozumienia życia, o trwałej przeszłości, pełnym ważnych przemyśleń dla terażniejszości i przyszłości, nośnikiem własnych treści i metodologii.

2. Sposoby uczenia się stale się zmieniają. Powszechny dostęp do nowych technologii, daje nam nowe możliwości rozumienia, nawiązywania relacji i stylów przekazywania naszych wartości, zakorzenionych w tradycji myśli franciszkańskiej. Wzmacniając formację intelektualną Zakonu, lepiej odpowiadamy na wyzwania przyszłości.

3. Nasza *Ratio studiorum* ma charakter mądrościowy. Ostatecznym celem studiów jest życie, to konkretne, a mianowicie ukierunkowanie życia na poszukiwanie dobra. Człowiek jest jednocześnie tym, który się uczy i uczy innych. Refleksja i studium są niezbędne dla każdego, kto, wychodząc od dobra i będąc ukierunkowanym na to dobro, chce nauczyć się żyć.

1.2. Zmiany paradygmatu w zakresie studiów

4. Tradycyjny system nauczania od dawna polegał na zrozumieniu i powtarzaniu idei nauczyciela; najlepszym uczniem był ten, kto z większą precyzją powtórzył to, co przeczytał lub usłyszał. Ten sposób nauczania ustępuje miejsca innym metodom, które zwiększają uczestnictwo,

kreatywność, umiejętności krytyczne i współpracę między uczniami.

5. Poniżej wskazujemy kilka pozytywnych elementów, zaproponowanych przez *Proces Boloński*¹, które będą musiały zostać stopniowo przyjęte przez wszystkie ośrodki studiów naszego Zakonu:

- wprowadzić bardziej aktywne metody nauczania zgodnie z treściami, umiejętnościami i zdolnościami, jakie student musi nabyć, aby realizować swój proces akademicko-formacyjny;
- odnowić programy akademickie, struktury i systemy oceniania;
- popierać towarzyszenie zarówno w osobistej drodze, jak i pracę w grupie;
- ustanowić sposoby przekazywania wiedzy, promujące przestrzeń do wzajemnego dzielenia się refleksją i wynikami badań;
- promować mobilność uczniów i nauczycieli;

¹ *Proces Boloński* jest porozumieniem edukacyjnym podpisanym w 1999 r. przez większość rządów europejskich, do którego Stolica Apostolska przystąpiła w 2003 r. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, poprzez AVEPRO (Agencja Stolicy Apostolskiej ds. Oceny i Promocji Jakości Uniwersytetów i Wydziałów Kościelnych: www.avepro.glauco.it), stawia sobie za cel rozwój kultury jakości w instytucjach akademickich bezpośrednio zależnych od Stolicy Apostolskiej. Jakość programów studiów należy uznać za nieodłączną i niezbędną wartość w środowisku uniwersyteckim.

- promować pracę zespołową nauczycieli między różnymi wydziałami;
- aktywować kontrolę jakości za pomocą różnych systemów oceniania i poprzez rozwój rozpraw akademickich, które zachowują pamięć o działalności dydaktycznej nauczycieli i ich publikacje;
- uregulować zatwierdzanie i uznawanie stopni kwalifikacyjnych i zaliczeń (*ECTS: European Credit Transfer System*).

6. Kościół w adhortacji apostołskiej *Veritatis gaudium* o uniwersytetach i wydziałach kościelnych, proponuje:

- jednolitą wizję świata przewyższającą fragmentaryzację wiedzy;
- integralną i relacyjną wizję antropologiczną, której centrum stanowią ludzie, aby zaoferować alternatywy dla konkurencyjnego indywidualizmu;
- w obliczu utylitaryzmu i pragmatyzmu interdyscyplinarne i wspierające wiedzę pojmowanie.

7. Uniwersytety nie są składnicami pożytecznej wiedzy, którą profesorowie muszą przekazywać studentom, lecz *laboratoriami kulturowymi*, których zadaniem jest kształcanie rzeczywistości poprzez tworzenie i eksperymentowanie z nowymi ideami i projektami. Ta zmiana

paradygmatu musi kierować się czterema podstawowymi kryteriami (por. VG 1-6):

- **kontemplacja**, która wprowadza nas z duchowego, intelektualnego i egzystencjalnego punktu widzenia w samo serce kerygmatu i pozwala nam żyć z ryzykiem, ale i wiernością nawet w trudnych sytuacjach egzystencjalnych i duszpasterskich;
- **dialog**, który wymaga komunii i komunikacji, aby stworzyć autentyczną kulturę spotkania;
- **interdyscyplinarność**, jako zasada intelektualna, która odzwierciedla jedność wiedzy w różnorodności i pod względem jej wielorakich form;
- **tworzenie sieci kontaktów**, między różnymi instytucjami kościelnymi na poziomie międzynarodowym.

1.3. Jezus – Mistrz

8. Prawda nie jest abstrakcyjną ideą, ale konkretną osobą: Jezusem, Słowem Bożym, Tym, który uczynił swoje życie nauką. Jezus obserwuje otaczającą go rzeczywistość, a następnie, wychodząc z ciszy i samotności, kontempluje sercem to, co widział oczami. Z kontemplacji rodzi się wola i postanowienie przemiany rzeczywistości poprzez głoszenie wartości Królestwa: miłości; dobroci; prawdy; sprawiedliwości; wolności; pojednania (por. Mt 5,3-12).

9. Jezus wybiera uczniów i tworzy z nich wspólnotę braterską, w której naucza się i uczy, dzieląc się doświadczeniami w sposób osobisty i głęboki (por. Łk 6,12-16). Jego styl życia jest wędrowny i otwarty na kobiety i mężczyzn. Poprzez dialogiczną i egzystencjalną metodę pomaga ludziom, których spotyka na drodze, integrować ich możliwości i ograniczenia, ukazując im zawsze perspektywy rozwoju.

10. Nauka Jezusa skupia się w koncentrycznych kręgach: Dwunastu (por. Mt 10,1-20); Siedemdziesięciu Dwóch (por. Łk 10,1-12); tłumy (por. Łk 5,3) itd. Dzięki twórczej żywotności ducha wspólnoty chrześcijańskie modlą się, rozważają, głoszą Dobrą Nowinę, troszczą się o ubogich i chorych oraz zachowują żywą obecność Jezusa w historii i społeczeństwie.

1.4. Studia w tradycji franciszkańskiej

11. Święty Franciszek w krótkim *Liście do św. Antoniego*, podaje cenne ramy dla umieszczenia studium w perspektywie naszego charyzmatu: duch modlitwy i pobożności. Owoce studiów, tak jak i modlitwy, powinny być dostępne dla braci i służyć budowaniu społeczeństwa bardziej braterskiego i sprawiedliwego.

12. *Paryż zniszczył Asyż*: tym zdaniem Jacopone da Todi podkreślił, że niejednokrotnie nauka była postrzegana

jako wróg pokory². Jednocześnie istnieją świadectwa, które opowiadają o ubogim i prostym życiu pierwszych braci, którzy przybyli do Paryża. Ich styl życia wzbudził zainteresowanie kilku mistrzów uniwersytetu, którzy wstąpili do Zakonu i przenieśli swoje uniwersyteckie katedry na przedmieścia, gdzie znajdowały się nasze klasztory³.

13. W świadectwie *Listu z Greccio* (por. 3 T 1,1-14), który poprzedza narrację tekstu hagiograficznego *Relacji Trzech Towarzyszy*, oraz w *Summa fratris Alexandri*, będącym zbiorowym dziełem myśli teologicznej i punktem odniesienia dla myśli franciszkańskiej, przejawia się charyzmatyczna skłonność do wspólnej pracy intelektualnej. Pokora, cnota ewangeliczna *par excellence* w naszej duchowości, nadal jest podstawą życia braterskiego i wspólnej pracy umysłowej. W tym sensie obecność pierwszych braci na przedmieściach Paryża, którzy zostali umieszczeni wśród prostych ludzi i doświadczyli problemów życia codziennego, nada franciszkańskiemu myśleniu specyficzny charakter⁴.

² POR. JACOPONE DA TODI, *Le poesie spirituali del B. Jacopone da Todi, con le scolie e annotatione di Fra Francesco Tessati da Lugnano* 1.1 Sat 10, Wenecja 1617, 431.

³ POR. THOMAS DE ECCLESTON, *De Adventu Fratrum Minorum in Angliam*, n. 31.

⁴ POR. M. BARTOLI, *Una università francescana? Riflessioni sull'incontro tra minorità evangelica e sapienza accademica*, w: A. SCHMUCKI-

14. Także Reforma kapucyńska doświadczała na początku napięcie między cnotą pokory a zadaniem studiowania. Jednak już w rozdziale IX *Konstytucji z Eufemii* (1536 r.), przedstawiono zasadnicze kierunki nowej wizji studiów, z silnym rysem chrystocentrycznym i mądrościowym, nastawione na przepowiadanie, gdzie kontemplacja życia Chrystusa, zwierciadła pokory i ubóstwa, jest elementem ożywiającym⁵.

15. Po silnej eremickiej tendencji wczesnych lat, wymagania przepowiadania skłoniły pierwszych kapucynów do ustanowienia programów studiów. Celem będzie głoszenie każdemu stworzeniu miłości Bożej opartej na *Pismie Świętym*, a przede wszystkim na prawie miłości zawartym w *Ewangeli*. Bracia kapucyni bardzo jasno widzieli, w jaki

-L. BIANCHI (red.), *La ricerca della verità in un'apertura alla comunione. Spiritualità francescana e vita universitaria*, EDB, Rzym 2018, 43-57.

⁵ Por. *Konstytucje z 1536*, n. 121-125, w: *Dokumenty i świadectwa pierwszego stulecia. Reforma kapucyńska*, I, Kraków 2004, s. 189-192 (n. 121: Książki i biblioteka; n. 122: Studium *Pisma Świętego* oraz literatury; n. 123: Zachęta dla studentów; n. 124: Studiować w ubóstwie i pokorze; n. 125: Najpierw modlitwa, potem lekcja). W n. 1 tych *Konstytucji* zarządza się aby w każdym naszym domu odczytano trzy razy w roku wszystkie cztery *Ewangelie*, czyli jedną na miesiąc (zob. *Konstytucje z 1536*, n. 1); F. ELIZONDO, *Cristo y san Francisco en las Constituciones Capuchinas de 1536*, w: *Laurentianum*, 24 (1983) 76-115.

sposób studiowanie *Pisma Świętego* zmienia nasze wyobrażenia o Bogu i pomaga nam porzucić duchowość strachu⁶.

1.5. Studia z naszej charyzmatycznej perspektywy

16. Intuicja, relacja, doświadczenie i uczuciowość są filarami podtrzymującymi żywotność myśli franciszkańskiej. W obliczu kultury naznaczonej takimi prądami umysłowymi jak *pensée unique* (silna ideologizacja)⁷ i *pensiero debole* (relatywizm)⁸ alternatywą, którą możemy zaproponować światu jest *myśl pokorna*, która oznaczać będzie gotowość do ofiary z siebie, rezygnację z prób narzucania swego stanowiska, myśl, która zakorzeniona będzie w wyborze dobra i bezinteresowności⁹. Nasza charyzmatyczna

⁶ Por. F. ACCROCCA, *Lombra di Ochino. I Cappuccini, la predicazione e lo studio agli inizi della nuova riforma*, w: F. ACCROCCA, *Francesco e i suoi frati. Dalle origini ai Cappuccini*, Rzym 2017, 399-424.

⁷ *Pensée unique* – termin ukuty w 1995 roku we francuskim czasopiśmie „La Monde Diplomatique”, mający wyrażać ideę niemożliwości rozróżnienia i oddzielenia od siebie koncepcji politycznych, ekonomicznych, społecznych i światopoglądowych [przyp. red.].

⁸ *Pensiero debole* – jeden z ważniejszych nurtów współczesnej włoskiej filozofii, którego twórcami są Gianni Vattimo i Pier Aldo Rovatti, główni przedstawiciele europejskiego postmodernizmu. *Pensiero debole* cechuje nihilizm poznawczy bazujący na krytyce klasycznych wersji racjonalizmu [przyp. red.].

⁹ Por. O. TODISCO, *Il dono di essere. Sentieri inesplorati del medioevo francescano*, Messaggero, Padwa 2006.

propozycja, to kultura współpracy, porozumienia, spotkania, służby najbardziej potrzebującym i marginalizowanym.

Wspólne myślenie: budowanie ewangelicznego braterstwa

17. Nauka nie jest zajęciem odizolowanych indywidualności, które konkurują ze sobą o bycie najlepszym. Jako bracia studiuje się razem w ramach wspólnoty braterskiej. Przestrzeń do zbiorowej refleksji nie niweczy bogactwa indywidualności, ale chroni nas przed samowystarczalnością i indywidualizmem. Jesteśmy wezwani do łączenia nauki z życiem, do nauki wspólnego myślenia, podejmowania decyzji i oceniania. Trzeba zaczynać już od pierwszych etapów formacji, aby skutecznie działać na różnych poziomach odpowiedzialności: rady prowincjalne; grupy formacyjne; grupy animacji duszpasterskiej; rady akademickie itp. Udział w decyzjach jest sposobem, który najbardziej sprzyja realizacji projektów wspólnoty braterskiej¹⁰.

Wydoskonalić słuchanie: słuchanie słowa Bożego

18. Kontemplacja karmi studium, a studium karmi kontemplację. Szkoła franciszkańska mówi o studium kontemplacyjnym, czyli innymi słowy, o umiejętności zbliżenia się

¹⁰ Por. M. BARTOLI-J.B. FREYER-N. RICCARDI-A. SCHMUCKI, „*Tu sei il sommo bene*”. *Francesco d'Assisi e il bene comune*, Wydawnictwo Biblioteca Francescana, Mediolan 2017.

do rzeczywistości, wychodząc od świata uczuć. Wymiar intelektualny i duchowy wzajemnie się uzupełniają. Słuchanie słowa Bożego we wspólnocie, czyni nas bardziej wrażliwymi i pozwala sercem zrozumieć troski, niepokoje i marzenia ludzi. Studium pomaga nam odpowiedzieć na konkretne problemy, poczynając od hermeneutyki franciszkańskiej, która odkrywa obecność Boga Trójjedynego w pięknie Misterium Paschalnego i stworzenia oraz w strukturze relacji międzyludzkich.

Otworzyć oczy: współczucie wobec cierpienia świata

19. Ubodzy są naszymi nauczycielami. Nawet nauka pomaga nam zmienić spojrzenie. Bycie mniejszym, to nie tylko jakość życia, ale przede wszystkim punkt widzenia – sposób obserwacji rzeczywistości: próba spojrzenia na świat z perspektywy peryferii, oczami ubogich. Odpowiadanie na społeczny wymiar ewangelizacji jest integralną częścią misji Kościoła, który dokonuje wyborów na korzyść najmniejszych i tych, których społeczeństwo marginalizuje (por. VG 37). Studiowanie czyni nas odpowiedzialnymi, a także pomaga nam zdobyć umiejętności niezbędne do budowania pokoju, mediacji w konfliktach oraz zwalczania ubóstwa i nierówności.

20. Charyzmatyczna specyfika studiów w perspektywie franciszkańskiej, zarówno pod względem treści, jak i metodologii, winna zawsze odpowiadać na nasze, jako

braci mniejszych, pragnienie wspólnego kontemplowania tajemnicy rzeczywistości, poczynając od peryferii i spoglądając nań oczami ubogich.

II. PROGRAM STUDIÓW: GŁÓWNE TEMATY NA KAŻDY ETAP

21. Podstawowe tematy wskazane poniżej muszą być włączane stopniowo, organicznie i systematycznie w projekty formacyjne każdego okręgu zakonnego.

22. Aby umocnić naszą tożsamość charyzmatyczną, wszyscy bracia, niezależnie od stanu powołania kleryckiego lub laickiego, powinni uczyć się podstawowych treści biblijnych, teologicznych i franciszkańskich, które są stopniowo przekazywane na różnych etapach formacji.

23. Metodologia franciszkańska jest dynamiczna, twórcza i uczestnicząca oraz podkreśla wartość zaangażowania, dyscypliny, wytrwałości i odpowiedzialności. Zdecydowanie zaleca się krytyczną lekturę tekstów i wspólne dzielenie się, aby pobudzić wspólnotową refleksję. Jednocześnie roczne planowanie musi obejmować spotkania, w czasie których będzie dokonywana ocena całości.

II.1. Formacja ciągła

24. Każdy brat, poprzez ciągłe pogłębianie proponowanych treści, powinien dojść do osobistej syntezy, otwartej na braterską dyskusję.

II.1.1. Formacja chrześcijańska:

- naśladowanie Jezusa według różnych metod czytania *Pisma Świętego*. Integracja historycznego Jezusa i Chrystusa wiary w życiu codziennym;
- teologia moralna i pastoralna z punktu widzenia znaków czasu;
- refleksja osobista i wspólnotowa nad wyzwaniami ewangelizacji, inkulturacji i urzeczywistnienia społecznej nauki Kościoła;
- formowanie i towarzyszenie osobom odpowiedzialnym za katechezę i ruchy apostołskie oraz wszystkim, którzy współpracują z naszym duszpasterstwem;
- wykorzystanie mediów w nowych kontekstach ewangelizacyjnych;
- współodpowiedzialność za dobro wspólne oraz zarządzanie dobrami gospodarczymi i kulturalnymi.

II.1.2. Formacja franciszkańska:

- krytyczna lektura i interpretacja życia św. Franciszka i św. Klary;
- osobista synteza Boga, Chrystusa, stworzenia, człowieka, Kościoła i społeczeństwa, w świetle myśli franciszkańskiej;

- czytanie *Pisma Świętego*, zasad prawa, sztuki, literatury i ekonomii, z franciszkańskiego punktu widzenia;
- zaangażowanie i włączanie świeckich w nasze życie i misję;
- duch Asyżu i aktualne wyzwania: kryzys ekologiczny; budowa procesów pokojowych; prawo do życia; nierówności społeczne i wykluczenie.

II.2. Postulat

25. Postulant poprzez wstępne poznanie *charyzmatu*, zostaje wprowadzony do naszego franciszkańskiego życia.

II.2.1. Formacja chrześcijańska:

- osoba Jezusa i jego przesłanie;
- pogłębienie symbolu wiary i sakramentów;
- syntetyczna prezentacja duchowości chrześcijańskiej;
- podstawy moralności chrześcijańskiej;
- ogólna wiedza dotycząca liturgii (nie zaniedbując samego obrzędu);
- wprowadzenie do czytania *Pisma Świętego* z wiarą;
- wprowadzenie do znaczenia modlitwy.

II.2.2. Formacja franciszkańska:

- powołanie zakonne w Kościele;
- wprowadzenie w życie św. Franciszka i św. Klary;
- synteza głównych elementów duchowości i charyzmatu franciszkańskiego;
- prezentacja rodziny franciszkańskiej i kapucyńskiej.

II.3. Nowicjat

26. Nowicjusz powinien znać życie chrześcijańskie i franciszkańskie w świetle tego, co nakazują *Konstytucje*.

II.3.1. Formacja chrześcijańska:

- postać Jezusa w *Ewangeliach*;
- różne charyzmaty i posługi w Kościele;
- antropologiczne, biblijne i teologiczne aspekty powołania;
- psychopedagogika powołania: motywacje i postawy;
- Maryja, Matka wierzących i wzór każdego ucznia.

II.3.2. Formacja do życia zakonnego:

- biblijne podstawy życia zakonnego;
- krótka historia form życia zakonnego;

- istotne elementy życia zakonnego w perspektywie teologicznej;
- teologia rad ewangelicznych;
- wprowadzenie do życia duchowego.

II.3.3. Formacja franciszkańska:

- życie św. Franciszka i św. Klary;
- *Pisma* św. Franciszka i św. Klary;
- franciszkańskie źródła hagiograficzne;
- charyzmat i duchowość franciszkańska;
- *Konstytucje*, *Ordynacje Kapituł Generalnych* i Rady Plenarne Zakonu;
- historia Zakonu i własnego okręgu zakonnego;
- postacie świętych Zakonu.

II.3.4. Pogłębione studium „Konstytucji”:

- *Konstytucje z Eufemii* i ich historyczna ewolucja;
- odnowa *Konstytucji* po Soborze Watykańskim II;
- interdyscyplinarna analiza *Konstytucji*;
- inkulturacja *Konstytucji*.

II.3.5. Wprowadzenie do modlitwy i życia liturgicznego:

- biblijne i teologiczne podstawy modlitwy;

- modlitwa i kontemplacja w duchowości franciszkańskiej i klariańskiej;
- modlitwa osobista i modlitwa wspólnotowa;
- metody oraz techniki modlitwy i medytacji (modlitwa słowem Bożym);
- rok liturgiczny, liturgia eucharystyczna i Liturgia godzin;
- praktyka liturgiczna.

II.4. Ponowicjat

27. Profes czasowy, mając na względzie czekającą go profesję wieczystą, powinien *pogłębiać* i *utrwalac* znajomość charyzmatu.

II.4.1. Formacja do życia zakonnego:

- osobiste powołanie: pochodzenie i droga własnego powołania;
- osobiste doświadczenie i przyswojenie sobie zamysłu życia franciszkańskiego;
- naśladowanie i radykalne upodobnienie się do Chrystusa;
- śluby zakonne, wspólnota braterska i misja;
- Zakon dzisiaj: priorytety i wyzwania charyzmatyczne.

II.4.2. Formacja franciszkańska:

- kwestia franciszkańska;
- historia franciszkanizmu;
- myśl filozoficzno-teologiczna mistrzów franciszkańskich – św. Antoniego, św. Bonawentury, bł. Jana Dunsza Szkota, Rogera Bacona, Wilhelma Ockama, Piotra G. Oliviego, św. Wawrzyńca z Brindisi;
- franciszkanizm i nasze czasy: sprawiedliwość, pokój i ochrona stworzenia; wymiar misyjny i inkulturacja charyzmatu.

II.5. Inne elementy, które należy wziąć pod uwagę na różnych etapach:

- przygotowanie techniczne: rzemiosło artystyczne; umiejętności praktyczne i posługi domowe;
- studia ekonomiczne i administracyjne: budżety i bilanse;
- umiejętność analizy rzeczywistej sytuacji w świecie;
- literaturoznawstwo artystyczne, przygotowanie muzyczne i plastyczne;
- nauka języków nowożytnych;
- techniki audiowizualne, technologie informacyjne i nauki o komunikacji;
- znajomość własnej kultury.

II.6. Instytucje kulturalne Zakonu¹¹

28. Instytucje kulturalne mają za swój ostateczny cel zachowanie naszego duchowego i kulturowego dziedzictwa oraz aktualizację jednostek przekazujących nasze wartości charyzmatyczne. Okresowo należy oceniać ich wpływ, poprzez dynamiczny i ciągły proces integracji, jaki te struktury wywierają na różne obszary Zakonu, zwłaszcza w wymiarze formacyjnym. Instytut Historyczny, Biblioteka Centralna, Archiwum Generalne, Muzeum, czasopisma „Collectanea Franciscana” i „Laurentianum”, Franciszkański Instytut Duchowości oraz Kolegium „Świętego Wawrzyńca z Brindisi”, muszą odpowiadać wspólnym celom, będącym owocem wspólnego programu.

II.6.1. Ośrodki akademickie Zakonu

29. Ośrodki akademickie są uprzywilejowanymi miejscami formacji, w których nasze wartości charyzmatyczne są przedmiotem refleksji i przekazu, tak pod względem treści, jak i metodologii. Należy promować współpracę między różnymi ośrodkami, zwłaszcza tymi, które istnieją w tej samej konferencji zakonnej, zarówno na poziomie profesorów, jak i programów akademickich.

¹¹ Por. *Vademecum per i beni culturali dell'Ordine*, w: *Analecta OFM Cap*, 134 (2018) 74-77.

Pożądane jest także otwarcie się na współpracę z innymi ośrodkami akademickimi należącymi do rodziny franciszkańskiej (por. Konst. 39,3).

II.6.2. Międzynarodowe Kolegium „Świętego Wawrzyńca z Brindisi”

30. Celem Międzynarodowego Kolegium jest umacnianie ducha braterstwa w całym Zakonie, doskonalenie formacji i krzewienie kultury franciszkańskiej (por. Konst. 43,7). Bez wątplenia jest to najbogatsza przestrzeń międzykulturowa naszego Zakonu. Konieczne jest zwrócenie większej uwagi na formację ludzką (unikanie indywidualizmu), tworzenie przestrzeni i struktur wzmacniających międzykulturowość (unikanie tendencji wielokulturowości) i wreszcie, przywrócenie pierwotnej funkcji Kolegium: rozwijanie w zrównoważony sposób podstawowej formacji franciszkańskiej zintegrowanej z programem akademickim, dla poprawy formacji w wymiarze charyzmatycznym.

II.6.3. Dom w Jerozolimie

31. Jest wspólnotą animującą konkretną strukturę, która pozwala nam realizować charyzmatyczny priorytet naszych projektów formacyjnych: *Ewangelię* świętą jako formę życia. Jest to uprzywilejowana przestrzeń dla formacji ciągłej, formacji formatorów i formacji specjalistycznej

braci oddanych studiowaniu *Pisma Świętego*. Jerozolima jest także miejscem dialogu międzyreligijnego, kontaktu z kontekstami kulturowymi, w których narodziła się *Biblia* oraz głębokiej znajomości duchowości biblijnej.

II.6.4. Instytut Historyczny

32. Tożsamość jest żywą i dynamiczną rzeczywistością. Tylko ci, którzy dbają i chronią swoją zbiorową pamięć, są w stanie otwierać nowe ścieżki na przyszłość. Historyczna pamięć o rozwoju Zakonu wykracza poza granice kontynentu europejskiego. Konieczne jest formowanie braci i tworzenie struktur zdolnych do zachowania naszej bogatej pamięci we wszystkich miejscach, w których jesteśmy obecni. Należy zorganizować ambitny i elastyczny plan badań, który umożliwi współpracę z jak największą liczbą studiujących kapucynów.

II.6.5. Biblioteka Centralna

33. Dzięki dziejom, postaciom i ideom, które są przechowywane w naszych bibliotekach, możemy dalej budować naszą przyszłość. Korzystanie oraz zwyczaj częstego uczęszczania do nich, to jeden z najlepszych wskaźników oceny jakości refleksji w naszym Zakonie. Biblioteka Centralna gromadzi bibliografię kapucyńsko-franciszkańską – wszystko, co wydali bracia kapucyni. Pełni

jednocześnie funkcję szkoleniową i towarzyszy pozostałym najważniejszym bibliotekom Zakonu, utrwalając proces komunikacji między nimi.

34. Wszystkie nasze wspólnoty (por. OKG 2/20), a zwłaszcza domy formacyjne, powinny posiadać małą bibliotekę do użytku wspólnotowego, zawierającą najważniejsze publikacje z zakresu franciszkanizmu, teologii i nauk biblijnych. Stworzenie własnej biblioteki cyfrowej nie jest nie do pogodzenia z troską o bibliotekę wspólnoty braterskiej.

II.6.6. Archiwa

35. We wszystkich wspólnotach i we wszystkich okręgach zakonnych powinno być archiwum i odpowiedzialny za nie brat. Kroniki i cały materiał, który w znaczący sposób odzwierciedla życie charyzmatyczne i działalność apostołską braci, należy gromadzić i przechowywać, aby dokumentować historię naszej obecności i naszej posługi (por. Konst. 142,1).

II.6.7. Muzeum

36. Jest to miejsce sprzyjające refleksji nad pięknem formy naszego życia jako Braci Mniejszych Kapucynów. Sztuka odczytywania tego, czym byliśmy i kim jesteśmy obecnie,

jest autentycznym źródłem nauki, w którym nadal budujemy naszą tożsamość. Centralne Muzeum Zakonu musi także pełnić funkcję szkoleniową i towarzyszącą różnym muzeom poszczególnych okręgów. W rodzinie kapucynów nigdy nie brakowało muzyków, architektów, poetów, malarzy, rzeźbiarzy... Trzeba tylko poznać twórczość artystów kapucyńskich i nadal promować wśród braci wrażliwość artystyczną (por. Konst. 43,8).

II.6.8. Źródła informacji: czasopisma Zakonu

37. Każda konferencja musi mieć przynajmniej jedno czasopismo, w którym promowane są publikacje braci, którzy są zaangażowani w badania i nauczanie. Publikacje te są cennymi narzędziami w służbie formacji ciągłej i początkowej, a dzięki słuchaniu i refleksji pomagają nam nawiązać owocny dialog między naszą kulturą franciszkańską a tą współczesną.

38. Kultura cyfrowa daje nam możliwość tworzenia własnych platform cyfrowych, aby kontynuować twórcze przekazywanie nowości *Ewangelii*. Odpowiednie wykorzystanie tych platform pomoże nam rozpowszechnić różne inicjatywy formacyjne i duszpasterskie naszych braci, wymieniać myśli, wzmacniać wzajemne poznanie się oraz jedność między wszystkimi okręgami Zakonu (por. Konst. 156,7).

ZAŁĄCZNIK III

KOCHAJMY Z CAŁEGO SERCA

(POR. RNB 23,8)

Czystość wypływa z miłości do Chrystusa, a zatem zwiążmy nierozzerwalnie nasze serca z Tym, który jako pierwszy nas wybrał i ukochał aż po najwyższy dar z samego siebie, troszcząc się o to, by całkowicie przynależać do Niego (Konst. 170,1).

I. DOJRZAŁOŚĆ AFEKTYWNA I PSYCHOSEKSUALNA

I.1. Uwagi wstępne

1. Konfiguracja relacji międzyludzkich i rozumienie różnych tożsamości podlegają głębokim przemianom. We współczesnym środowisku kulturowym, charakteryzującym się silnym akcentem hedonistycznym,

zmierzającym do sprowadzenia seksualności do faktu czysto biologicznego, należy potwierdzić, że dojrzałość buduje się i osiąga w świecie relacyjnym i emocjonalnym (por. AL 151). Nasze projekty formacyjne, wychodząc od pozytywnego rozumienia seksualności, muszą przewyciężyć pewne odchylenia, takie jak spirytualizm, który ubecieleśniając uczucia zubaża i fałszuje nasze człowieczeństwo, czy psychologizm, który sprowadza całą tajemnicę miłości do prostych teorii psychologicznych, które przesłaniają piękno różnych ewangelicznych sposobów przeżywania uczuciowości.

2. Niektóre zasady społeczno-kulturowe, które regulują przynależność do grupy lub wykluczenie z niej, są istotne w konstruowaniu seksualnej struktury afektywnej. Każda kultura oferuje różne formy rozumienia i wyrażania naszego człowieczeństwa. Tożsamość seksualna przyczynia się do odpowiedzi i nadania znaczenia doświadczeniom i potrzebom, które pomagają nam odkryć, kim jesteśmy. Niemniej jednak, podczas gdy są społeczeństwa, w których kwestie związane z seksualnością są otwarcie dyskutowane, w innych nadal stanowią one temat tabu, podtrzymywany w wielu przypadkach restrykcyjnymi poglądami religijnymi.

3. Zdefiniowanie psychoafektywnego profilu brata młodszego kapucyna ma na celu dostarczenie narzędzi do

pozytywnego i autentycznego przeżywania konsekracji zakonnej. Jesteśmy powołani do formacji, która pomaga nam dostosować nasze uczucia do uczuć Chrystusa (por. Flp 2,5; VC 65). Wymaga to zaufania do przemieniającej mocy miłości: mocy Ducha Świętego, aby móc ukierunkowywać energię seksualną za pomocą odpowiednich środków i narzędzi; móc rozpoznawać i kształtować nasze emocje i impulsy; przyjmować oraz pracować nad ograniczeniami i ranami naszego stylu życia. Idąc za Jezusem, zwłaszcza w tajemnicy Jego Wcielenia, znajdujemy klucz do interpretacji naszego człowieczeństwa (por. Ponow2004 5,2).

1.2. Bóg jest tajemnicą miłości

4. „Kto nie miłuje, nie zna Boga, bo Bóg jest miłością” (1 J 4,8). Osoby Boskie wyrażają intymną tożsamość Boga, miłując się wzajemnie w sposób wolny i bezinteresowny oraz przekształcając otrzymaną miłość w dar i nie przywłaszczając jej sobie. Taki charakter Bożej miłości urzeczywistnia się we Wcieleniu, gdzie przez Syna świat zostaje napełniony Bogiem: Stwórca, stając się stworzeniem, przekształca historię w miłość. Trójca Święta i Wcielenie są wzorem i drogą, która pozwala nam przekształcić naszą zaborczą miłość w miłość ofiarną (por. DC 7).

5. W Jezusie Bóg przyjmuje ludzką naturę, w tym naszą rzeczywistość afektywno-seksualną. Jego uczuciowość

jest zakorzeniona w głębokiej zażyłości z Bogiem Ojcem. Jezus, żyjąc wśród nas, umiłował nas sercem ludzkim (por. GS 22). *Ewangelie* ukazują uczucia i emocje Jezusa: Jego podziw wobec całego stworzenia; współczucie dla najsłabszych (por. Mk 1,40-45); pierwszeństwo dla najmniejszych (por. Mt 19,14); szacunek dla kobiet (por. J 4,4-43); umiłowanie przyjaźni (por. Łk 10,38-42). Jezus nie boi się wyrażać swojej zażyłości z uczniami. Jego poddanie się rzeczywistości Królestwa prowadzi do wybrania życia w czystości, aby cały swój dynamizm skierować na odkrycie i wypełnienie woli Bożej. Na krzyżu spotykają się i obejmują niejako dwie osie serca Jezusa: pionowa, która wyraża absolutną miłość do Boga i pozioma, która przemienia tę bezwarunkową miłość w zobowiązanie wobec każdego konkretnego człowieka.

6. W Eucharystii, sakramencie miłości i centrum naszego życia, celebrowanej na pamiątkę gestów i słów Jezusa, znajdujemy się z Nim i z tymi, za których On się oddaje. Na tym polega mistyczny i proroczy wymiar Wieczery Pańskiej: ofiarowanie naszego życia w sposób całkowity i wolny (por. DC 14).

7. Duch Święty, stwórczy przejaw miłości Boga, poprzez swoje dary podtrzymuje w nas pragnienie Boga i czyni nas wolnymi, autentycznymi, odpowiedzialnymi i prostymi (por. Ponow2004 5,3). Duch ożywia i wzmacnia

pragnienie zarówno kochania jak i bycia kochanym oraz kieruje nas do poszukiwania dobra.

1.3. Zdolni do coraz większej miłości

8. Bogata i złożona rzeczywistość naszej natury seksualnej przejawia się w pragnieniu intymności i relacji, w potrzebie samotności i spotkania, w pragnieniu bycia całkowicie poznany i bezwarunkowej miłości, zintegrowania uczuć i przeżywania swej cielesności.

9. Dar seksualności sprzyja naszej zdolności kochania, nawiązywania relacji, tworzenia przestrzeni empatii, czułości i altruizmu, bez których nie możemy osiągnąć duchowej dojrzałości i harmonii w naszym życiu emocjonalnym. Włączenie wielorakich aspektów seksualności w złożoną tkankę życia, pozwala nam realizować nasze powołanie poprzez stopniowe wzrastanie: przejście od miłości egoistycznej i zaborczej do innego rodzaju miłości – altruizmu i samozaparcia, dzięki czemu stajemy się zdolni do oddania się bliźniemu (por. IV RPZ 52).

10. Większa uwaga zwrócona na wymiar psychosomatyczny pomaga we wzroście samooceny. Ciało posługuje się własnym językiem, który trzeba znać i słuchać: przyjemność; ból; samotność; towarzystwo; strach; złość i radość są częścią naszego życia duchowego. Wynika

z tego, jak ważne jest dbanie o nasze zdolności sensoryczne. Dotyk jest niezbędnym elementem w budowaniu relacji międzyludzkich i to dzięki niemu możemy wyrazić siebie¹. Sam Jezus przez dotyk zbliżał się do różnych ludzi i uzdrawiał ich (por. Mt 7,31-37). Franciszek, dzięki fizycznemu kontaktowi z trędowatymi, leczył własne rany (por. Test. 1-3; 3 T 11).

11. Nasza pamięć przechowuje emocjonalne wspomnienia z przeszłości: chwile, w których otrzymaliśmy zdrowe uczucia, ale i negatywne doświadczenia, które mogą powodować rany oraz utrudniać harmonijną integrację relacji w normalny rozwój emocjonalny. Konieczne jest rozróżnienie między przejściowymi problemami, często związanymi ze wzrastaniem, które można przezwyciężyć dzięki nowym doświadczeniom lub relacjom, a głębszymi problemami, które wymagają uwagi i czujności przez całe życie, aby zostały zaakceptowane i zintegrowane. Większość ludzi ma tendencję do powtarzania swoich wzorców zachowań i to samo dzieje się, tyle że jeszcze intensywniej, u osób z poważnymi problemami emocjonalnymi. W takich przypadkach lubią powtarzać się negatywne emocje oraz zachowania, które krzywdzą nas samych i innych, powodując frustrację, smutek, strach,

¹ Por. D. J. LINDEN, *Touch. The Science of the Sense that makes us Humans*, Penguin Books, Londyn 2015, 19-32.

niepokój, wstyd, poczucie winy i zamieszanie. Kiedy natomiast życiowa energia jest ukierunkowana pozytywnie, otwierają się przestrzenie dla owocnego życia i autentycznych relacji².

12. Poszukiwanie coraz większej miłości nie jest pozbawione wyrzeczeń. W życiu uczuciowym osób konsekrowanych należy zawsze założyć istnienie pewnej rany i zintegrować ją z pozytywnej perspektywy. Trzeba przynajmniej wejść w ten integralny i duchowy proces. Potem każdy może dostać się na wyższy poziom lub pozostać w połowie drogi³. Miłość, oprócz kreatywności, potrzebuje dyscypliny i oczyszczenia; jeśli ich zabraknie, owocne życie duchowe staje się niemożliwe. Istnieje emocjonalne przestrzenie, które może wypełnić tylko Bóg. Ludzkie serce nigdy bowiem nie jest w pełni nasycone⁴.

² Por. D. GOLEMAN-R.J. DAVIDSON, *La meditazione come cura. Una nuova scienza per guarire corpo, mente e cervello*, Rizzoli, Mediolan 2017; A. LOYD, *Beyond Willpower*, Hodder & Stoughton, Londyn 2015, 51-167.

³ Por. A. MANENTI, *Comprendere e accompagnare la persona umana. Manuale teorico e pratico per il formatore psico-spirituale*, EDB, Bolonia 2013.

⁴ Por. P. GAMBINI-M. O. LLANOS-G. M. ROGGIA (red.), *Formazione affettivo-sessuale. Itinerario per seminaristi e giovani consacrati e consacrate*, EDB, Rzym 2017.

1.4. Miłujący Stwórcę i wszystkie stworzenia tak, jak Franciszek

13. Miłość przemieniła Franciszka na obraz Umiłowanego. To był proces transformacji, który trwał całe życie (por. 1 B 13,3). Osobista więź z Jezusem pomogła mu poznać jego narcystyczne skłonności i zintegrować swoje ograniczenia. Kontemplacja, spotkanie z trędowatymi, pokuta oraz stopniowe umartwianie ciała i umysłu, były częścią procesu oczyszczania jego motywacji. Franciszek był w stanie zintegrować wszystkie wymiary osobowości w harmonijny i twórczy sposób⁵.

14. Całkowita miłość do ludzkości i świata, nie wykluczając niczego ani nikogo, jest najbardziej wzniosłym uczuciem, które może wywyższyć człowieka. Franciszek był zakochany w Bogu, a także w stworzeniach. Rozpoznanie i otwartość na inność pozwoliły mu nawiązać uczuciowe i braterskie relacje z całym stworzeniem. Woda jest siostrą pokorną, pożyteczną i czystą, a ponadto jest franciszkańskim symbolem czystości, ponieważ w swojej bezinteresowności daje się i otacza, nie przywłaszczając sobie i nie ograniczając wolności (por. PŚI 7).

15. Braterska wspólnota jest właściwym miejscem dla naszego ludzkiego i uczuciowego rozwoju; dlatego dobrowolnie powierzamy się jej z całego serca (por. Konst. 21,4). Dojrzewanie jest drogą wspólnotową, ponieważ tylko wzrastając razem, dochodzimy do prawdziwej harmonijnej integracji wszystkich wymiarów, które kształtują nasze życie. Autentyczna wspólnota pomaga nam żyć w dobrych relacjach, tworzyć wspólne przestrzenie zażyłości oraz konstruktywnie kierować naszymi namiętnościami i uczuciami (por. IV RPZ 55; Konst. 172,6).

16. Przyjaźń jest darem, który umożliwia rozwój ludzki i duchowy. Franciszka, przyjaciela i brata wszystkich, cechuje bogactwo uczuć i pragnień oraz umiejętność ich wyrażania (por. Konst. 173,4). Autentyczne relacje generują przestrzeń wolności oraz pozwalają uniknąć sytuacji zależności i manipulacji (por. Konst. 173,5). Dzielenie się przyjaźnią i relacjami z rodziną oraz z braćmi ze wspólnoty, sprzyja tworzeniu zdrowego środowiska w naszych wspólnotach; nie zapominając jednak, że to wspólnota braterska jest naszą rodziną (por. Konst. 173,6).

17. Nasza zbiorowa wyobraźnia i socjalno-polityczno-religijna organizacja społeczeństwa, naznaczona jest męskimi stereotypami (por. MłodeWino 17), które

⁵ Por. S. FREUD, *Il disagio nella civiltà*, Piccola Biblioteca Einaudi, Mediolan 2010, 237-238.

uniemożliwiają nam rozpoznanie darów kobiecego geniuszu (por. VC 58); czasami nawet nasz język i nasze zachowanie, odzwierciedlenie naszego świata męskiego i klerykalnego, przekazują kobiece obrazy, które nie są emocjonalnie zdrowe. Dla duchowości franciszkańskiej więź miłości między św. Franciszkiem a św. Klarą, jest wzorem prawdziwej integracji i wzajemnej komplementarności. Klara, wierna interpretatorka poglądów ewangelicznych, razem z Franciszkiem, uosabia kobiecą wizję naszego charyzmatu. Od obojga uczymy się, że nasze postępowanie wobec wszystkich, w tym wobec kobiet, musi odznaczać się szacunkiem i poczuciem sprawiedliwości, a także musi promować godność kobiety oraz jej misję w społeczeństwie i w Kościele (por. Konst. 173,4).

1.5. Niektóre trudności i konkretne wyzwania

18. Paradoksalna skłonność do indywidualizmu, a jednocześnie niemożność przeżywania osobistej bliskości i twórczego radzenia sobie z samotnością, wyjaśnia większość trudności naszego życia emocjonalnego (por. RNC 18; PI 43). Pustki emocjonalne żywią się skrajnym aktywizmem, posiadaniem niepotrzebnych rzeczy, nienależną rekompensatą lub niewłaściwymi związkami oraz nieuporządkowanym i niewłaściwym korzystaniem ze środków masowego przekazu (por. Konst.171,3).

Rezultat jest zawsze ten sam: egzystencjalna nuda; utrata poczucia konsekracji oraz, w różnym stopniu, brak równowagi emocjonalnej i afektywnej.

19. Nie tracąc z oczu złożonej, interdyscyplinarnej relacji między sferą społeczno-kulturową, psychologiczną i biologiczną, orientacja seksualna musi być zawsze zgodna z wybraną przez nas formą życia. Proces formacyjny musi weryfikować dojrzałość relacyjną, dobre zrozumienie oraz akceptację tożsamości płciowej każdego brata (por. Konst 172,3). Tożsamość seksualna osoby jest jednym z aspektów, które najbardziej wyróżniają jej indywidualność. Tak jak nie ma ogólnego sposobu kochania, tak nie ma też ogólnej tożsamości seksualnej. Towarzystwo formacyjne musi unikać pokusy umieszczania braci uczestniczących w formacji we wcześniej ustalonych typologiach seksualnych (por. Ponow2004 5,2). Konieczne jest rozróżnienie między tymi, którzy mają rozpoznaną swoją strukturę psycho-afektywną i podejmują działania homoseksualne (chodzi o doświadczenie i świadomość swej tożsamości homoseksualnej, czemu towarzyszy w niektórych przypadkach także postulat jej uznania przez instytucje), od tych, którzy nie dojrżeli jeszcze na poziomie afektywnym, są nieokreśleni w swojej orientacji seksualnej i poszukują własnej tożsamości. Osoby te, ze strachu i niemożności rozpoznania swoich uczuć, często

odmawiają ukazania formatorom swojego zagubienia w sferze afektywnej seksualności. W tym przypadku należy przestrzegać wskazówek Kościoła⁶. Wskazane jest jednak, aby chronić nasze środowiska przed pewnymi ideami i propozycjami, charakteryzującymi się formami uznania i sposobami przeżywania relacji, które generują napięcie i wykluczenie w dynamice życia braterskiego. W niezbyt odległej przeszłości będziemy musieli zająć się także kwestią *gender* z większą uwagą, zgodnie ze wskazaniami Kościoła⁷.

20. Korzystanie ze środków masowego przekazu, nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, również nosi nasze osobiste piętno. Środki te mogą pomóc nam w nawiązaniu ubogających relacji oraz w komunikowaniu się, ale i przeciwnie. Dostęp do prawie nieograniczonej ilości informacji i bez wystarczających kryteriów formacyjnych, ma konsekwencje dla naszej zdolności koncentracji.

⁶ Por. KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, *Instrukcja dotycząca kryteriów rozeznawania powołania u osób z tendencjami homoseksualnymi ubiegających się o przyjęcie do seminarium i dopuszczenie do święceń* (4 listopada 2005); RFund., n. 199n; PAPIEŻ FRANCISZEK, *Siła powołania. O życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele. Papież Franciszek w rozmowie z Fernando Prado CMF, Święty Wojciech*, Poznań 2018.

⁷ Por. KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, „Stworzył ich jako mężczyznę i kobietę”. *Z myślą o drodze dialogu na temat kwestii gender w edukacji* (2 lutego 2019).

Ponadto nadużycia w mediach, zwłaszcza w Internecie, powodują brak troski w relacjach braterskich, działają demotywująco, a nawet są przyczyną niektórych przypadków depresji. Pilną i szczególną uwagę należy zwrócić na przypadki uzależnienia od pornografii i hazardu *online*.

21. Zakon na 84. Kapitule Generalnej uznał, że wykorzystywanie nieletnich oraz labilnych osób dorosłych jest zbrodnią przeciwko sprawiedliwości i grzechem przeciwko czystości⁸. Przesłębstwa te mają bardzo poważne i trwałe skutki dla wielu ludzi i społeczności, a zwłaszcza dla ofiar. Nadużywanie władzy, zarówno fizycznej, jak i psychicznej, ma konsekwencje nie tylko w jej widocznym i zewnętrznym wymiarze, ale także w psychologicznej i emocjonalnej sferze życia człowieka. To tam znajdują się najgłębsze rany, które są trudne do wyleczenia i zagojenia (por. VII RPZ 22). Bierne uczestnictwo, zmowa milczenia i akceptacja przemocy są również poważnym nadużyciem. Każdy okręg Zakonu, biorąc pod uwagę ustawodawstwo cywilne i wyraźną zgodę Kurii Generalnej, musi posiadać własne wytyczne dotyczące zapobieganiu tego rodzaju nadużyciom. Zdecydowanie zalecamy, aby podczas spotkań formacyjnych wskazania te były przedstawione, zaakceptowane i stosowane w praktyce przez wszystkich braci.

⁸ Por. *Analecta OFM Cap*, 128 (2012) 744-745.

22. Maryja Dziewica, wzór uległego poświęcenia się za-
mysłom Ojca, zawsze otwarta na stwórczą miłość Du-
cha Świętego, która pielgrzymuje z nami, niech pomaga
nam, by nasze uczucia stawały się uczuciami Jej Syna,
aby nasze życie emocjonalne przynosiło obfite owoce,
jako proroczy i eschatologiczny znak dla ludu Bożego.

II. FORMACJA UCZUCIOWOŚCI

23. Formacja jest dynamicznym procesem, który obej-
muje, jako rzeczywistości przekrojowe, uczuciowość
i seksualność, począwszy od zdrowego rozumienia ciała,
i która bierze pod uwagę postęp nauk humanistycznych.

24. W procesie integracji naszych wartości charyzma-
tycznych bardzo ważna jest zarówno formacja ludzka,
jak i intelektualna. Dzięki praktycznym metodologiom
i konkretnym treściom należy ustalić kierunki, które
wzmocnią nasz proces integralnego wzrastania.

25. Odczytanie naśladowania Jezusa z perspektywy *dro-
gi uczuciowej* jest uprzywilejowanym miejscem forma-
cji. To, co *afektywne*, jest *efektywne*! W konsekwencji
formacja musi sięgać głębiej, aż dotknie i przemieni
serce. Dla św. Franciszka niezwykle ważne było de-
lektowanie się i doświadczanie słodyczy i dobroci mi-
łości, którą jest Bóg, i staranie się, by każdy mógł jej
doświadczyć.

26. Wspólnota braterska jest pierwszym i pierwot-
nym miejscem, w którym dojrzewamy do świata re-
lacji, przeżywając spontanicznie i normalnie naszą
uczuciowość. Obowiązkiem każdego jest tworzenie
zdrowych relacji emocjonalnych, które umożliwiają

nowe sposoby przeżywania charyzmatu i doświadczeń płynących z wiary.

27. Formator powinien posiadać pogłębioną formację duchową i psychologiczną, która pozwoli mu poznać, zidentyfikować i zinterpretować różne problemy emocjonalne, które mogą się pojawić w naszym specyficznym stylu życia, towarzysząc im i udzielając praktycznych wskazówek dotyczących ich rozwiązania.

28. Ogólne cele:

- poznać mechanizmy funkcjonowania uczuciowości i seksualności, widziane z różnych perspektyw: biologicznej; psychologicznej; społeczno-kulturowej i duchowej, w celu zidentyfikowania i zarządzania naszymi emocjami, uczuciami i postawami;
- nauczyć się żyć własną seksualnością i uczuciowością, przekształcając, z łaską Bożą, impuls seksualny w dynamizm miłości, nawiązując odpowiedzialne relacje i stawiając czoła konkretnym i rzeczywistym wyzwaniom w życiu codziennym, zarówno w naszych wspólnotach, jak i poza nimi;
- uświadomić sobie, jak nasza osobista historia warunkuje lub umożliwia pozytywne doświadczenie konsekracji zakonnej. Negatywne, nieprzepracowane doświadczenia, tłumaczą większość konfliktów i trudności w relacjach.

29. Duszpasterstwo młodzieżowe i powołaniowe

Cel szczegółowy – określić różne sposoby doświadczania uczuciowości i seksualności w kontekście społeczno-kulturowym pochodzenia, a w szczególności:

- nauczyć się dzielenia z innymi i przeżywania emocjonalnych doświadczeń;
- uświadomić sobie zasoby uczuciowości i seksualności;
- zaakceptować swoje ciało i być zdolnym umiejętnie organizować swój czas.

30. Postulat

Cel szczegółowy – otworzyć się na obszerną wiedzę o własnej uczuciowości i seksualności, a w szczególności:

- nauczyć się rozumieć i zarządzać emocjami;
- mieć większą wiedzę i świadomość swojego życia seksualnego;
- nauczyć się identyfikować stres;
- wymagać od kandydata badania lekarskiego, psychologicznej oceny oraz dokumentu o niekaralności.

31. Nowicjat

Cel szczegółowy – nauczyć się czytać i interpretować własną historię psychoafektywną w świetle wiary, a w szczególności:

- pogłębiać wiedzę o sobie i własnej historii powołania;
- włączyć rozwój seksualny w proces powołaniowy;

- nauczyć się dbać o siebie na poziomie ludzkim, psychologicznym i duchowym.

32. Ponowicjat

Cel szczegółowy – nauczyć się nawiązywać wolne i odpowiedzialne relacje, wychodząc od doświadczenia konsekracji zakonnej, a w szczególności:

- nauczyć się dogłębnie słuchać i komunikować;
- weryfikować zdolność do życia opcją czystości;
- nauczyć się stawiać granice sobie i innym w kontekście relacji.

33. Formacja ciągła

Cel szczegółowy – radzić sobie w sposób pozytywny z normalnymi trudnościami, które wynikają z rzeczywistości emocjonalnej i seksualnej, a w szczególności:

- dzielić się dogłębnie doświadczeniami duszpasterskimi;
- radzić sobie z konfliktami emocjonalnymi istniejącymi wewnątrz wspólnoty i poza nią;
- nauczyć się podejmować refleksję nad konsekwencjami swojego zachowania.

34. Narzędzia:

- czytanie słowa Bożego, które jest przestrzenią dla emocjonalnego i osobistego spotkania z Chrystusem;

- okresowe towarzyszenie formacyjne i duchowe (w razie potrzeby psychologiczne);
- widzenie własnej historii, w tym w wymiarze seksualnym, jako osobistej historii zbawienia;
- braterskie spotkania formacyjne dotyczące świata wewnętrznego i rzeczywistości uczuciowej, które pozwalają wyjaśniać wątpliwości i lęki;
- higiena osobista: ćwiczenia fizyczne; zdrowe nawyki żywieniowe; czas wolny; osobiste hobby itp.

SŁOWNIK

ANTROPOLOGIA

Samowiedza człowieka, która objawia się w sposobach rozumienia własnego życia, relacjach, wizji świata i doświadczeniu Boga. Dla teologii franciszkańskiej świat jest pełen znaków i obrazów: człowiek, *imago* i *capax Dei*, jest znakiem, który najlepiej rozjaśnia tożsamość Stwórcy, a jednocześnie interpretuje księgę stworzenia. Człowieka można zrozumieć dopiero w perspektywie momentu jego pojawienia się w czasie i w historii: jest on *homo viator*, istotą kryjącą w sobie dynamiczny zamysł Stwórcy, której ostatecznym celem jest dobro i dobroć.

CHARYZMAT

Termin używany do opisania szczególnego daru lub darów, które dana osoba otrzymała, aby wzrastać i posługiwać nimi wobec innych, wewnątrz Kościoła. W związku z tym charyzmat Franciszka z Asyżu, uważany jest za adresata i zarazem źródło żywotnej siły, która jest obecna w życiu Kościoła do dziś.

DOBRO

Przymiot Boga, który odpowiada tajemnicy Jego istnienia. Zgodnie z teologią stworzenia, Bóg udziela stworzeniom,

a zwłaszcza stworzeniu ludzkiemu, daru pierwotnej dobroci: „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (Rdz 1,31). Chodzi o to, by dar życia był zawsze wspierany obecną i aktywną możliwością kierowania się dobrem. W doświadczeniu Franciszka i myśli franciszkańskiej, *dobro* stanowi centrum ludzkiego powołania i jest źródłem, które syci pragnienie.

EWANGELIA

Księga, która z życia Jezusa czyni skarb, a dla Franciszka staje się kompasem, który kieruje jego życiem. Z *Ewangelii* wypływa pragnienie, aby swoje życie dostosować do sposobu życia Jezusa: patrzeć, słuchać, czuć i pragnąć tak, jak On. Prostota *Ewangelii* jest przewodnikiem dla tego, który tak jak Franciszek, chce być bratem mniejszym. Dlatego każdy dokument, każde zarządzenie prawne lub oddziaływanie charyzmatyczne o charakterze franciszkańskim, musi być przesiąknięte mocnym posmakiem i treścią ewangeliczną.

FORUM ZEWNĘTRZNE I FORUM WEWNĘTRZNE

Obecny Kodeks dzieli wykonywanie władzy rządzenia na forum zewnętrzne i forum wewnętrzne (por. KPK 130). Na *forum zewnętrznym* Kościół sprawuje władzę rządzenia poprzez dążenie do wspólnego dobra publicznego

i zarządzanie relacjami społecznymi wiernych. Władza rządzenia w zakresie zewnętrznym jest wykonywana ze skutkami prawnymi porządku publicznego. Do zakresu zewnętrznego należy zatem wszystko, co dotyczy dyscypliny, porządku, stosunków społecznych wiernych między sobą i z różnymi organami władzy. *Forum wewnętrzne* zaś, to obszar głębi sumienia, którym kandydat lub osoba formowana, dobrowolnie i świadomie dzieli się z osobą towarzyszącą jej duchowo, nie po to, by ta zawyrokowała o jej drodze powołania, lecz po to, by lepiej rozeznąć, do czego wzywa ją Bóg. Wszystko, co dotyczy wnętrza sumienia i co jest ściśle związane z relacją z Bogiem, należy do forum wewnętrznego.

INICJACJA

W antropologii kulturowej istnieje szereg rytuałów, założeń i prób koniecznych do przejścia, by zintegrować się z daną grupą. Na początku chrześcijaństwa istniała procedura, której zadaniem było doprowadzenie pogańca do wyznania wiary. Charakteryzowała się ona czterema fazami: 1) Deklaracja chęci przystąpienia; 2) Katecheza oparta na doświadczeniach; 3) Różne próby i rytmy zakończone sakramentami inicjacji; 4) Katecheza mistagogiczna. Począwszy od odnowionych *Konstytucji* z 1968 roku, nasze prawodawstwo kładzie nacisk na inicjacyjny charakter formacji początkowej, pomagając

w ten sposób tym, którzy odkrywają powołanie do naszego życia, przyjmując konkretne wartości kapucyńskiego charyzmatu.

KONTEMPLACJA

Naturalne nastawienie, które pozwala człowiekowi całkowicie oddać się spotkaniu z Bogiem. W postawie kontemplacyjnej Franciszek jest poruszony wobec tego, iż Bóg jest Bogiem, przeto konieczne jest dziękczynienie i uwielbienie. Wizja oblicza Chrystusa ubogiego, ukazuje Franciszkowi Jego prawdziwe oblicze, a kontemplacja tego oblicza pozwala mu przybrać Jego szczególne rysy. W modlitwie franciszkańskiej kontemplacja porusza uczucie, oczyszcza pragnienie, tworzy wspólnotę braterską i stawia nas wobec realiów współczesnego świata.

KSIĘGA

Obraz, który wyraża dynamikę objawienia. W myśli franciszkańskiej istnieją trzy księgi, w których znajdujemy język Boga: *Pismo Święte* – natchnione słowo Boże, które zawiera historię zbawienia; *Stworzenie* – piękny i darmowy dar, który zachęca do kontemplacji oraz troski; *osoba Syna* – odwieczne Słowo Ojca, objawienie oblicza Boga, ostateczne i całkowite potwierdzenie Jego bezwarunkowej i wolnej miłości.

KULTURA

Zbiór cech duchowych i materialnych, intelektualnych i emocjonalnych, które wyróżniają i charakteryzują daną grupę społeczną. Obejmuje ona sposoby życia, podstawowe prawa człowieka, system wartości, sztukę, tradycje i wierzenia religijne. Kultura dostarcza elementów do refleksji, aby wyrazić siebie, stać się świadomym siebie, nawiązywać relacje, promować zachowania etyczne, szukać sensu życia i tworzyć dzieła, które nas przekraczają.

PIĘKNO

Cecha Boga, którą Franciszek odkrywa i głosi oraz przed którą odczuwa radość i podziw. To sposób bycia Boga, który wychodząc od swego charakteru, którego główną składową jest bezinteresowność, wlewa swoje piękno w stworzenia w taki sposób, że ukazuje się w nich piękno Stwórcy. Według teologii franciszkańskiej estetyka i etyka łączą się w kategorii piękna, dając początek sposobowi bycia, który zbiega się i wyraża poprzez sposób relacji.

PRAGNIENIE

Zasadniczy wymiar natury człowieka, w którym wyraża się pierwotna potrzeba, która dąży do wypełnienia. Pragnienie, rozumiane jako oczekiwanie i poszukiwanie, jest

siłą napędową życia. W przypadku Franciszka, jego życiowa droga zbiega się z potrzebą oczyszczenia pragnień, od marzenia o byciu rycerzem, aż po – włącznie z darem stygmatów – życie całkowicie ukształtowane na wzór życia Jezusa. W duchowości franciszkańskiej pragnienie jest pokarmem oraz wolnym darem Ducha i polega, w swym najwyższym znaczeniu, na utożsamieniu swego własnego planu na życie z ewangelicznym zamysłem Jezusa.

PRZYNALEŻNOŚĆ

Świadoma postawa uczestnictwa w społecznej rzeczywistości poprzez wzajemne relacje, które zapewniają tożsamość i wspierają uczucia, wartości i zachowania z nią zgodne. Przynależność zakorzenia swoją tożsamość w określonych i codziennych ramach tworzonych przez więzi grupy ludzi w danym czasie i kulturze, z jej zaletami i ograniczeniami. Tożsamość brata mniejszego kapucyna odpowiada właściwemu poczuciu przynależności do wspólnoty lokalnej, prowincjalnej i międzynarodowej, a także do Kościoła partykularnego i powszechnego.

RELACJA

Intymna więź, która tworzy się między dwoma rzeczywistościami, poczynając od intensywności, częstotliwości i głębokich interakcji. W teologii franciszkańskiej wyraża

przede wszystkim kategorię bytu Boga: Jego pragnienie i zdolność wchodzenia w relację ze wszystkimi stworzeniami, a przede wszystkim z człowiekiem. Z antropologicznego punktu widzenia relacja, to możliwość swobodnej i ofiarnej odpowiedzi na Bożą propozycję miłości oraz sposób wiązania własnego życia z życiem innych.

ROZEZNANIE

Narzędzie, za pomocą którego zadajemy sobie pytanie o sens istnienia. Dla Franciszka rozeznawanie jest utożsamiane z *Ewangelią*, która zachęca nas do życia w stanie nieustannego poszukiwania, pragnienia *Ducha Pańskiego* i pomaga nam kierować nasze pragnienia ku dobru. W duchowości franciszkańskiej pierwotnym miejscem rozeznania jest wspólnota braterska, w której wolność każdego brata jest ograniczona, a przez to chroniona, poprzez kreatywną praktykę naśladowania Jezusa. W niej mamy także pozostać otwarci na Ducha Świętego, którego obecność oczyszcza nasze kryteria, nasze fundamentalne wybory i nasz świat relacji.

SPRAWIEDLIWOŚĆ, POKÓJ I OCHRONA STWORZENIA

Wyrażenie wskazujące na więź, która łączy każdą część stworzenia z pozostałymi komponentami tworzącymi

go i pochodzącymi z tego samego źródła: od Boga. Stąd bierze się potrzeba sposobu relacji, bazującego na bezstronności (*sprawiedliwości*), zgodności (*pokoju*) i trosce o świat (*ochrona stworzenia*). Jest to także jedno z biur w Kurii Generalnej Kapucynów, które zgodnie z numerem 97 V RPZ, jest wezwane do bycia głosem ubogich dla całego Zakonu oraz do współpracy z organizacjami kościelnymi, franciszkańskimi i obywatelskimi na rzecz sprawiedliwości, pokoju i ochrony stworzenia.

SYMBOL

Swoistego rodzaju wyobrażenie, które poprzez kosmologiczną mediację może ukazać człowiekowi głębię jego własnego bytu. Ten dynamizm czyni obecnym i aktualnym jego znaczenie oraz pozwala zrozumieć rzeczywistość, która mówi o uczuciowości i pragnieniu ludzkiego życia. Św. Franciszek ma wymiar symboliczny, który jest w stanie połączyć immanentne pośrednictwo z nieskończonością transcendencji. Jego potężny i przetwarzający język jest symboliczny: pełen marzeń; poezji; muzyki i obrazów.

TOWARZYSZENIE

Dynamika relacji formacyjnej, dzięki której ten, który doświadcza powołania do życia zakonnego, jak i ten,

który już uczestniczy w tej drodze i kroczy razem z nim, wspólnie tworzą proces uwierzytelniania, oczyszczania pragnień, wcielania ich w życie i wzrostu. Centralne miejsce wspólnoty braterskiej, szacunek dla osoby, umiejętność rozbudzania głębokich pytań, otwartość na inność, a także niezastąpiona rola modlitwy uczuciowej i relacji z ubogimi, to cechy towarzyszenia franciszkańskiego.

TOŻSAMOŚĆ

Zbiór życiowych doświadczeń i osobistych spotkań, które pozostają żywe w naszej pamięci emocjonalnej, a przez to są w stanie wspomagać lub blokować nasze procesy wzrastania. To pojęcie charakteryzujące się dynamiką i pozytywnym znaczeniem, zachęcające, opierając się na osobistej odpowiedzialności, do wyboru tego, w jaki sposób chcemy budować nasze życie oraz pomagające nam, być tym, kim chcemy być.

UCZUCIOWOŚĆ

Przestrzeń osoby obejmująca uczucia, emocje, postawy wewnętrzne i umiejętności interpersonalne. Jest silnie naznaczona pozytywnymi i negatywnymi doświadczeniami, które mieliśmy oraz skłania nas do miłości i troski. W afektywnym świecie osób konsekrowanych kluczową jest dojrzała integracja rzeczywistości psychoseksualnej,

poprzez zdrowy świat relacji, troskę o zdrowie psychiczne i cielesne, pielęgnowanie przyjaźni oraz rozwój zdolności do oddawania siebie, która umożliwia budowanie zażyłych relacji z drugą osobą.

WOLNOŚĆ

Postawa człowieka, która rozwija się w sposób dynamiczny poprzez wybory osobiste i świat relacji. Dla myśli franciszkańskiej wolność jest procesem przekształcenia egocentrycznego rodzaju relacji w relacje skoncentrowane na dobru innych, ucząc się kochać ich za to, kim są oraz za obecną w nich dobroć. Wolność zakłada dojrzałość, autonomię i finalnie szczęście.

WSTĘPOWAĆ W ŚLADY

Franciszek z Asyżu mówi o „podążaniu za”, a nie o „naśladowaniu” Chrystusa. Następuje czynność poruszania się i kroczenia śladami Mistrza, która ma swój początek w wolnym darze powołania oraz w wolnej i radykalnej odpowiedzi ucznia. To działanie ustanawia nową, dynamiczną i zdecydowaną relację z Jezusem, która wymaga zmiany sposobu myślenia, odczuwania i działania, przyjęcia podstawowych postaw Mistrza i przeorganizowania życia, wychodząc od nowej hierarchii wartości, obejmującej wymiar relacyjny na czterech poziomach: z samym

sobą; z Bogiem; z innymi oraz ze stworzeniem. Owocem tego jest osiągnięcie pełni ludzkiej egzystencji oraz życia pokutnego, ponieważ jest to proces i droga, która prowadzi ucznia do upodobnienia się do Chrystusa.

SPIS TREŚCI

DEKRET PROMULGACYJNY.	5
PRZEDMOWA	7
SKRÓTY	13
PREZENTACJA	25
ROZDZIAŁ I.	
FRANCISZEK, NASZ BRAT.	33
<i>I. Cisza</i>	36
I.1. Sens	37
I.2. Poszukiwanie.	39
I.3. Misterium	40
I.4. Piękno.	41
<i>II. Spotkanie</i>	43
II.1. Słowo.	44
II.2. Trędowaty	45
II.3. Syn, ubogi i nagi, stał się naszym bratem	48
II.4. Ptaki i kwiaty	49
<i>III. Pragnienie</i>	51
III.1. Spojrzenie	51
III.2. Wspólnota braterska	53
III.3. Kościół	55
III.4. Świat.	57

IV. <i>Kantyk</i>	59
IV.1. Ślepotą	59
IV.2. Rana	61
IV.3. Radość	62
IV.4. <i>Testament</i>	64

ROZDZIAŁ II.

WYMIARY FORMACJI W PERSPEKTYWIE

FRANCISZKAŃSKO-KAPUCYŃSKIEJ 67

Uwagi wstępne 69

I. Wymiar charyzmatyczny.

Dar bycia bratem mniejszym 72

I.1. Nasz charyzmat jako dar 72

I.2. Wspólnota braterska 73

I.3. Małość 74

I.4. Kontemplacja 75

I.5. Misja 77

I.6. Reforma 77

II. Wymiar ludzki.

Nauczyć się bycia braćmi wszystkich 79

II.1. Człowiek, *imago Dei* 79

II.2. Samotność i relacja, egzystencjalne wymiaru osoby ludzkiej 81

II.3. Istota ludzka, stworzenie jedyne i niepowtarzalne 84

III. Wymiar duchowy.

Nauczyć się pragnąć 86

III.1. Duchowość słuchania 87

III.2. Piękno i wolność, *sequela Christi* 89

III.3. Kontemplacja, która zaprasza nas do naśladowania 90

III.4. Życie sakramentalne, osobista pobożność i świętość 92

IV. Wymiar intelektualny:

nauczyć się myśleć sercem 95

IV.1. Nauczyć się uczyć 96

IV.2. Intuicja, doświadczenie, afektywność, relacja 97

IV.3. Wspólnie przemieniać świat przez nasze ubóstwo 98

V. Wymiar misyjno-duszpasterski.

Nauczyć się głoszenia i budowania wspólnoty braterskiej 102

V.1. Misja Syna: stać się naszym bratem 102

V.2. Nasze powołanie w Kościele 103

V.3. Formowani do misji 105

ROZDZIAŁ III.

ETAPY FORMACJI W PERSPEKTYWIE

FRANCISZKAŃSKO-KAPUCYŃSKIEJ 109

I. Nasza formacja: sztuka uczenia się

i bycia bratem mniejszym 111

I.1. Nowe konteksty społeczno-kulturowe i eklezjalne 111

I.2. Nasza franciszkańsko-kapucyńska tożsamość dzisiaj.	112	IV.1.7. <i>Na rzecz kultury ewaluacji.</i>	139
I.3. Inicjacja do naszego życia.	115	IV.1.8. <i>Inne wskazania</i>	139
II. Zasady formacji	117	IV.2. Wprowadzenie do naszego życia	140
II.1. Wspólnota braterska w centrum projektu formacyjnego	117	IV.2.1. <i>Etap powołaniowy</i>	140
II.2. Towarzystwo franciszkańskie	118	IV.2.1.1. <i>Natura.</i>	141
II.3. Różnicowanie franciszkańskie	120	IV.2.1.2. <i>Cele</i>	142
III. Podmioty formacji.	123	IV.2.1.3. <i>Wymiary</i>	142
III.1. Duch Święty	123	IV.2.1.4. <i>Czas trwania</i>	144
III.2. Formujący się, głównym podmiotem formacji.	123	IV.2.1.5. <i>Kryteria różnicowania</i>	145
III.3. Kościół Matka i Mistrzynie	124	IV.2.1.6. <i>Inne wskazania</i>	145
III.4. Wspólnota formacyjna	124	IV.3. Etapy formacji początkowej.	147
III.5. Ekipa formacyjna	126	IV.3.1. <i>Postulat</i>	147
III.6. Profil formatora	127	IV.3.1.1 <i>Natura</i>	148
III.7. Ubodzy	129	IV.3.1.2. <i>Cele</i>	148
IV. Etapy formacji w perspektywie franciszkańsko-kapucyńskiej	131	IV.3.1.3. <i>Wymiary</i>	149
IV.1. Formacja ciągła.	132	IV.3.1.4. <i>Czas trwania</i>	150
IV.1.1. <i>Natura.</i>	133	IV.3.1.5. <i>Inne tematy dotyczące formacji</i>	151
IV.1.2. <i>Cele</i>	133	IV.3.1.6. <i>Kryteria różnicowania</i>	152
IV.1.3. <i>Wymiary</i>	134	IV.3.1.7. <i>Inne wskazania</i>	153
IV.1.4. <i>Środki</i>	136	IV.3.2. <i>Nowicjat.</i>	154
IV.1.5. <i>Czas trwania</i>	137	IV.3.2.1. <i>Natura.</i>	155
IV.1.6. <i>Inne tematy dotyczące formacji</i> .	137	IV.3.2.2. <i>Cele</i>	155
		IV.3.2.3. <i>Wymiary</i>	156
		IV.3.2.4. <i>Czas trwania</i>	158
		IV.3.2.5. <i>Inne tematy dotyczące formacji</i>	158

IV.3.2.6. Kryteria rozeznania	159
IV.3.2.7. Inne wskazania	160
IV.3.3. Ponowicjat	160
IV.3.3.1. Natura	161
IV.3.3.2. Cele	161
IV.3.3.3. Wymiary	162
IV.3.3.4. Czas trwania	164
IV.3.3.5. Inne tematy dotyczące formacji	164
IV.3.3.6. Kryteria rozeznania	165
IV.3.3.7. Inne wskazania	166
IV.3.4. Formacja początkowa specjalna	167
IV.3.5. Formacja we współpracy	169
ZAŁĄCZNIKI	173
Załącznik I	175
<i>I. Jedność charyzmatu pośród różnorodnych kultur. . . . .</i>	<i>175</i>
I.1. Kilka ogólnych spostrzeżeń.	175
I.2. Od wielokulturowości do międzykulturowości	177
I.3. Zanieść Ewangelię w serce każdej kultury.	179
I.4. Kościół – szkołą międzykulturowości	181
I.5. „Bracia niech niczego nie nabywają na własność: ani domu, ani ziemi, ani żadnej innej rzeczy” (Rb 6,1).	182

I.6. Kapucyni i nieustanny powrót do św. Franciszka	184
II. Od „Ratio formationis generalis” do „Ratio formationis localis”.	
Wytyczne, by rozpocząć	187
II.1. Metodologia	187
II.2. Protagoniści	188
II.3. Treści.	189
a) Centralne miejsce życia braterskiego	189
b) Życie kontemplacyjne i modlitewne	190
c) Życie w małości („minoritas”)	190
d) Misja	190
II.4. Czas trwania	193
Załącznik II	195
I. „Ratio studiorum”	195
I.1. Uwagi wstępne	195
I.2. Zmiany paradygmatu w zakresie studiów.	196
I.3. Jezus – Mistrz	199
I.4. Studia w tradycji franciszkańskiej	200
I.5. Studia z naszej charyzmatycznej perspektywy	203
II. Program studiów:	
główne tematy na każdy etap	207
II.1. Formacja ciągła	207
II.1.1. Formacja chrześcijańska	208

II.1.2. <i>Formacja franciszkańska</i>	208
II.2. Postulat	209
II.2.1. <i>Formacja chrześcijańska</i>	209
II.2.2. <i>Formacja franciszkańska</i>	210
II.3. Nowicjat	210
II.3.1. <i>Formacja chrześcijańska</i>	210
II.3.2. <i>Formacja do życia zakonnego</i>	210
II.3.3. <i>Formacja franciszkańska</i>	211
II.3.4. <i>Pogłębione studium</i> „ <i>Konstytucji</i> ”	211
II.3.5. <i>Wprowadzenie do modlitwy</i> <i>i życia liturgicznego</i>	211
II.4. Ponowicjat	212
II.4.1. <i>Formacja do życia zakonnego</i>	212
II.4.2. <i>Formacja franciszkańska</i>	213
II.5. Inne elementy, które należy wziąć pod uwagę na różnych etapach	213
II.6. Instytucje kulturalne Zakonu	214
II.6.1. <i>Ośrodki akademickie Zakonu</i>	214
II.6.2. <i>Międzynarodowe Kolegium</i> „ <i>Świętego Wawrzyńca z Brindisi</i> ”	215
II.6.3. <i>Dom w Jerozolimie</i>	215
II.6.4. <i>Instytut Historyczny</i>	216
II.6.5. <i>Biblioteka Centralna</i>	216
II.6.6. <i>Archiwa</i>	217
II.6.7. <i>Muzeum</i>	217
II.6.8. <i>Źródła informacji:</i> <i>czasopisma Zakonu</i>	218

Załącznik III	219
I. <i>Dojrzałość afektywna i psychoseksualna</i>	219
I.1. <i>Uwagi wstępne</i>	219
I.2. <i>Bóg jest tajemnicą miłości</i>	221
I.3. <i>Zdolni do coraz większej miłości</i>	223
I.4. <i>Miłujący Stwórcę i wszystkie</i> <i>stworzenia tak, jak Franciszek</i>	226
I.5. <i>Niektóre trudności i konkretne</i> <i>wyzwania</i>	228
II. <i>Formacja uczuciowości</i>	233
SŁOWNIK	239

